

ΜΙΧΑΗΛ Θ. ΜΑΥΡΟΥΔΗ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' & Δ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞ. ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
(ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΟΥ Ο.Ε.Σ.Β.)

Ἑκδοτικὸς Οἶκος
Νικολάου & Λοφοκλή Ι. Ρώσση
Ὅδὸς Λοφοκλέους 5 (Λισὰ Θεοφιλάτου) - Τηλ. 318.572
Ἀθῆναι

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Αθήνα, 10/10/2010
Αριθμός Πρωτοκόλλου: 10/10/2010
Προς: Διεύθυνση Σχολικής Έκδοσης
Από: Τμήμα Σχολικής Έκδοσης

ΜΙΧΑΗΛ Θ. ΜΑΥΡΟΥΔΗ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

Κατάλογος
Νέοι.

1972-73.

42231

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' & Δ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΤΕ. ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ.
(ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΟΥ Ο.Ε.Σ.Β.)

Ἐκδοτικὸς Οἶκος

Νικολάου & Λοφοκλή Ι. Πύρρον

Ὅδὸς Λοφοκλέους 5 (Ποὰ Θεοφιλάτου) - Τηλ. 318.572

Ἀθῆναι

Πάν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ
Ἐκδοτικοῦ Οἴκου

Ο. Ε.

Ἰ. Ν. Νικολαΐδης

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ ἄνθρωπος, ζῶν κατὰ τοὺς παλαιστοτάτους χρόνους εἰς ἡμιμαγρίαν κατὰστασιν, κατώρθωσε μὲ κόπους πολλοὺς καὶ προσπάθειαν νὰ καλλιεργήσει τὴν ζωὴν του. νὰ ἀναπτυχθῇ ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς, νὰ διαμορφώσῃ ζωὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν καί, μὲ ὀλίγα λόγια, νὰ δημιουργήσῃ πολιτισμόν.

Μὲ τὴν προσπάθειαν τοῦ ἀνθρώπου νὰ δημιουργήσῃ πολιτισμόν ἀσχολεῖται ἡ Ἱστορία, ἡ ὁποία εἶναι σπουδαιότατον μάθημα, διότι δεικνύει τὴν συνεχῆ καὶ συστηματικὴν προσπάθειαν τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀναπτυχθῇ.

Προϊστορία — Πηγαὶ τῆς Ἱστορίας.

Αἱ εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἔχομεν διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν πολὺν παλαιὰν ἐποχὴν, εἶναι πολὺ ὀλίγαι καὶ προέρχονται ἀπὸ πενιχρὰ λείψανα, τὰ ὁποία εὗρέθησαν ἐντὸς σπηλαίων ἢ εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο τοὺς χρόνους τῶν παλαιστοτάτων ἀνθρώπων ὀνομαζομεν προϊστορικοὺς, τὴν δὲ ἔρευναν καὶ μελέτην δι' αὐτοὺς προϊστορίαν. Διὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους μᾶς ὁμιλοῦν διάφορα λείψανα, ὥς ἐργαλεῖα, σκεύη, τάφοι, ἐρεῖπια κτισμάτων κ.ά., ἐνῶ διὰ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους μᾶς διαφωτίζουν τὰ γραπτὰ μνημεῖα (ἐπιγραφαί, ἔγγραφα, βιβλία). Ὅλα αὐτὰ ὀνομαζομεν ἱστορικά μνημεῖα ἢ πηγὰί τῆς ἱστορίας.

Διαιρέσεις τῆς προϊστορίας.

Ἀναλόγως τοῦ ὕψους, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐργαλείων καὶ σκευῶν, οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι διαιροῦνται:

α) εἰς τὴν παλαιολιθικὴν ἐποχὴν ἢ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀκατεργάστου λίθου.

β) εἰς τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν ἢ τὴν ἐποχὴν τοῦ κατεργασμένου λίθου.

γ) εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν μετὰλλων, δηλ. τοῦ χαλκοῦ καὶ χρυσοῦ κατ' ἀρχὰς (5000 π.Χ.) καὶ τοῦ σιδήρου βραδύτερον (ἀπὸ τοῦ 1000 π.Χ.).

Διαίρεσις τῆς Ἱστορίας.

Ἡ κυρίως ἱστορία ἀρχίζει ἀπὸ τότε ποὺ σώζονται γραπτὰ μνημεῖα. Παλαιότεροι ἱστορικοὶ λαοὶ εἶναι οἱ Ἀνατολικοί, δηλ. οἱ Αἰγύπτιοι, Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, Χετταῖοι, Ἑβραῖοι, Φοίνικες, Μῆδοι καὶ Πέρσαι.

Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν αὐτῶν ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 5000 π.Χ. καὶ φθάνει μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Δ. Ρωμαϊκοῦ κράτους (476 μ.Χ.), λέγεται δὲ Ἀρχαία Ἱστορία. Ἀκολουθεῖ ἡ Μεσαιωνικὴ (476 — 1453) καὶ τέλος ἡ Νεωτέρα (1453 — τῶν ἡμερῶν μας).

Περίοδοι λοιπὸν τῆς Ἱστορίας:

- 1) Ἀρχαία (5000 π.Χ. — 476 μ.Χ.).
- 2) Μεσαιωνικὴ (476 — 1453).
- 3) Νεωτέρα (1453 ἢ 1492 — σήμερον).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΟΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

Αἱ χῶραι τῶν πρώτων πολιτισμῶν.

Ὁ ἀρχαιότερος πολιτισμὸς, ὁ λεγόμενος πολιτισμὸς τῶν Αἰγαιῶν, ἀνεπτύχθη εἰς τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου μετὰ κέντρον τὴν Κρήτην ὑπὸ προελληνικῶν λαῶν τῆς Μεσογείου. Ὁ πρῶτος ἐπὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἀναπτυχθεὶς πολιτισμὸς εἶναι ὁ Μυκηναϊκός, τὸν ὁποῖον ἐκαλλιέργησαν οἱ Ἀχαιοί. Πρὸ τῶν Αἰγαιῶν διάφοροι λαοί, ὥς οἱ Αἰγύπτιοι, Βαβυλώνιοι, Ἀσσύριοι, Ἑβραῖοι, Φοίνικες, Χετταῖοι καὶ Πέρσαι, οἱ λεγόμενοι Ἀνατολικοὶ λαοί, ἀνέπτυξαν πολιτισμοὺς ἰδικούς των καὶ μετέδωσαν εἰς τοὺς Ἕλληνας αὐτοὺς.

1. ΟΙ ΑΙΓΥΠΤΙΟΙ.

Ἡ Αἴγυπτος — ὁ Νεῖλος. Ἡ Αἴγυπτος εὐρίσκεται εἰς τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ διαρρέεται ὑπὸ τοῦ πο-

ταμοῦ Νείλου, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλει τὴν εὐφορίαν τῆς. Ἀπὸ τοῦς ἀρχαιοτάτους χρόνους οἱ κάτοικοι ἐφρόντισαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὰ νερά τοῦ Νείλου καὶ κατεσκεύασαν δεξαμενὰς, ὕδατοφράκτας καὶ διώρυγας εἰς διάφορα σημεῖα. Εἰς τὴν Αἴγυπτον εἰδοχοιμοῦν πολλὰ ὀπωροφόρα δένδρα καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐφύετο ὁ πᾶνυρος, πολὺ τιμον φυτόν, διὰ τοῦ ὁποῖου κατεσκευάζετο ὁ χάρτης τῶν ἀρχαίων.

Οἱ κάτοικοι — Τὰ ἱερογλυφικά.

Οἱ κάτοικοι προῆλθον πιθανῶς ἀπὸ τὴν Ἀσίαν καὶ ἦσαν σημιτικῆς φυλῆς. Ἦσαν κυρίως γεωργοὶ καὶ ἡσχολοῦντο καὶ μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν. Κοινωνικῶς ἦσαν διηρημένοι εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν, τὴν ὁποίαν ἀπετέλουν οἱ γαιοκτήμονες, εἰς τοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι κατεῖχον ἰδιαιτέραν κοινωνικὴν θέσιν. Τὸ κράτος ἐκινθέρνα ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Φαραώ.

Μέχρι πρό τιнос αἱ μόναι πηγαὶ διὰ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς Αἰγύπτου ἦσαν ἡ ἱστορία τοῦ Ἡροδότου καὶ ἡ Π. Διαθήκη. Κατὰ τὰς ἀρχὰς ὅμως τοῦ 19ου αἰῶνος Γάλλοι σοφοὶ κατώρθωσαν νὰ ἀναγνώσουν τὴν Αἰγυπτιακὴν γραφὴν, δηλ. τὰ ἱερογλυφικά. Τοῦτο κατορθώθη κατόπιν τῆς ἀνακαλύψεως τῆς στήλης τῆς Ροζέττης, κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ναπολέοντος εἰς Αἴγυπτον (1798). Ἡ ἀνάγνωσις τῶν αἰγυπτιακῶν ἐπιγραφῶν διεφώτισε τὴν ἱστορίαν τῆς Αἰγύπτου.

Ἱστορία τῆς Αἰγύπτου.

Μετὰ τὴν ἑνωσιν τῶν διαφόρων κρατιδίων (4.000 π.Χ.) ἐσχηματίσθη τὸ ἀρχαιότερον κράτος τοῦ κόσμου, ἡ Αἴγυπτος ἢ ἀρχαῖον κράτος τῆς Μέμφιδος, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πρώτης πρωτεύουσος.

Κατ' ἀρχὰς τὸ κράτος ἔζη ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν, ὥς μαρτυροῦν οἱ σωζόμενοι βασιλικοὶ τάφοι, αἱ πυραμίδες. Ἀπὸ τοὺς ἰσχυροτέρους βασιλεῖς ἦτο ὁ Χέοψ.

Περὶ τὸ 2.100 π.Χ. ἰδρῦθη τὸ μέσον κράτος τῶν Θηβῶν, τῶν ὁποίων οἱ βασιλεῖς ἦσαν ἰσχυροὶ καὶ πλούσιοι. Κατὰ τὸ 1.800 π.Χ. ὅμως οἱ Τζωῶς, λαὸς νομαδικὸς ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ἐγίναν κύριοι τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ δύο αἰῶνας. Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τούτων ἐσχηματίσθη τὸ νέον κράτος τῶν Θηβῶν καὶ ἐνεκαινιασθῆ ἡ λαμπροτέρα περίοδος τῆς Αἰγύπτου. Περίφημος Φαραώ ἦτο ὁ Ραμσῆς ὁ Β', ὁ Σέσωτρισ τῶν Ἑλλήνων. Ἀργότερον ὑπετάγη εἰς τοὺς

Ἀσσυρίους (670 π.Χ.) καὶ τέλος τὸ 525 π.Χ. ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Καμβύσης ὑπέταξε τὴν Αἴγυπτον.

Θρησκεία — Τέχναι — Ἐπιστήμαι.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐλάτρευαν πολλοὺς θεοὺς, κυριώτεροι τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ Ρᾶ (ἥλιος), Φθᾶ καὶ Ἄμμων (Ζεὺς). Ἄλλοι ἐπίσης ἦσαν ὁ Ὅσιρις καὶ ἡ Ἴσις. Ἐλάτρευον καὶ τοὺς νεκροὺς τῶν, τοὺς ὁποίους ἐταρίχουν καὶ ἐφύλασσαν εἰς τάφους (μοῖμαι). Οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίστευον εἰς τὴν μετεμίσχωσιν.

Οἱ Αἰγύπτιοι πρῶτοι ἀνέπτυξαν τὰς τέχνας (ἱεραντικὴν, βαρδικὴν, μεταλλουργίαν) καὶ τὰς ἐπιστήμας (ἱατρικὴν, ἀστρονομίαν, μαθηματικά). Ἀνεκάλυψαν ἐπίσης τὴν γραφὴν καὶ πρῶτοι κατασκεύασαν τὸν χάρτην ἐκ παπύρου.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐκαλλιέργησαν καὶ τὰς καλὰς τέχνας καὶ ἄρῃσαν πολλὰ μνημεῖα ἀρχιτεκτονικῆς, γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς, εἰς τὰ ὅποια κυριαρχεῖ ἡ ὀγκώδης διάστασις. Περίφημοι εἶναι οἱ διασωθέντες λίθινοι τάφοι τῶν Φαραῶ, αἱ γνωσταὶ πυραμίδες, καθὼς καὶ τὸ κολλοσιαῖον ἔργον τῆς Σφιγγός. Εἰς τὸ κρεῖττος τῶν Θιβῶν ἀνέκουν τὰ εἱρεῖπια τῶν ναῶν τοῦ Λοῦξορ καὶ τοῦ Καρνάκ (ναὸς τοῦ Ἄμμωνος). Τέλος ἐσώθησαν πολλαὶ ἐπιγραφαί, ἀνάγλυφα καὶ τοιχογραφίαι, αἱ ὁποῖαι μᾶς δίδουν ζωηρὰν τὴν εἰκόνα τοῦ ἀρχαιοτάτου Αἰγυπτιακοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς πολλὰ ἐδιδάχθη ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, τὴν ὁποίαν ἐπεσκέφθησαν πολλοὶ Ἕλληνες σοφοί, ὡς ὁ Θαλῆς, ὁ Σόλων, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Πλάτων κ.λ.

2. ΒΑΒΥΛΩΝΙΟΙ ΚΑΙ ΑΣΣΥΡΙΟΙ.

Οἱ ἀρχαιότεροι λαοὶ τῆς Μεσοποταμίας.

Ἡ Μεσοποταμία ἐκτείνεται μεταξὺ τῶν ποταμῶν Τίγρητος καὶ Εὐφράτου. Ἐνεκα τούτου ἡ χώρα ὑπῆρξεν εὐφοροτάτη καί, ὡς καὶ ἡ Αἴγυπτος, ἀνέπτυξε σπουδαῖον πολιτισμόν. Τὸ νότιον τμήμα τῆς χώρας κατώκησαν οἱ Σουμέριοι, οἱ ὅποιοι ἴδρυσαν τὰς ἀξιολόγους πόλεις, τὴν Οὔρ, τὴν Λάρσαν, τὴν Οὔρουκ, τὴν Λαγζάσην. Ἀνασκαιρὰ εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς ἀπεκάλυψαν πολιτισμόν πρὸ τοῦ 4.000 π.Χ. Ἄλλοι κάτοικοι ἦσαν οἱ Ἀκκάδιοι, Ἀμορῖται καὶ Χανααναῖοι, σημιτικῆς καταγωγῆς. Κατ' ἀρχὰς οἱ

λαοὶ ἦσαν διηρημένοι καὶ μόνον διὰ τῆς πόλεως Βαβυλῶνος ἐπετεύχθη ἡ πολιτικὴ ἐνότης (2.000 π.Χ.).

Τὸ ἀρχαῖον βαβυλωνιακὸν κράτος.

Οἱ Βαβυλώνιοι ἢ Χαλδαῖοι ἦσαν σημίται. Μέγας βασιλεὺς ἀνεδείχθη ὁ Χαμμουραμί, ὁ ὁποῖος ἤνωσε ὅλας τὰς πόλεις καὶ ἵδρυσε τὸ ἀρχαῖον Βαβυλωνιακὸν κράτος. Σπουδαιότερον ἔργον τοῦ ἦτο ἡ νομοθεσία. Μετὰ τὸν θάνατόν του οἱ Χετταῖοι κατέλυσαν τὴν δυναστείαν τοῦ Χαμμουραμί, οἱ δὲ Κοσσαῖοι, λαὸς ὄρεινός, κατέλαβον τὴν Βαβυλῶνα καὶ κατέλυσαν τὸ ἀρχαῖον Βαβυλωνιακὸν κράτος. Μετὰ 600 ἐτῶν κυβέρνησιν οἱ Κοσσαῖοι ἀραιοποιήθησαν πρὸς τοὺς Βαβυλωνίους.

Τὸ ἀσσυριακὸν κράτος.

Τοῦτο ἰδρῦθη εἰς τὴν ὄρειον Μεσοποταμίαν, οἱ δὲ κάτοικοι εἶχεν τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Βαβυλωνίων. Πρῶτος μέγας βασιλεὺς ἦτο ὁ Τεγλατφαλασάρ Α' (1.100 π.Χ.), ὁ ὁποῖος ὑπέταξε τὴν Βαβυλῶνα καὶ τὴν Φοινίκην καὶ ἵδρυσε τὸ μέγα ἀσσυριακὸν κράτος. Ἡ ἀκμὴ τοῦ κράτους συμπίπτει μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀσσορμπανιμπάλ, τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ὠνόμαζον Σαρδανάπαλλον. Ὑπῆρξε μέγας πολεμιστὴς καὶ προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Πρωτεύουσά του ἡ περίφημος Νινεβί.

Τὸ νέον βαβυλωνιακὸν κράτος.

Κατὰ τὸ 612 π.Χ. ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Κυαξάρης κατέλυσε τὸ κράτος τῶν Ἀσσυρίων καὶ οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ ὁποῖοι ἡλευθερώθησαν, ἵδρυσαν τὸ νέον βαβυλωνιακὸν κράτος. Ὀνομαστὸς βασιλεὺς τούτου ὑπῆρξεν ὁ Ναβουχοδονόσωρ, ὁ ὁποῖος ἐνίκησε τὸν Φαραῶ Νεκῶ, ὑπέταξε τὴν Τύρον, τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀπήγαγε τοὺς Ἑβραίους εἰς αἰχμαλωσίαν. Τὸ κράτος τοῦτο κατελήφθη ἀπὸ τὸν διασείλα τῶν Περσῶν Κύρον (539 π.Χ.).

Ἱστορικαὶ πηγὰ — Σφηνοειδὴς γραφὴ.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος οἱ Εὐρωπαῖοι σοφοὶ κα-

τόρθωσαν να αναγνώσουν την γραφήν των Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων, τὴν λεγομένην σφηνοειδῆ, διότι τὰ γράμματά των ομοιάζουν μὲ σφῆνας.

Θρησκεία καὶ πολιτισμὸς Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων.

Ἡ θρησκεία τῶν Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων ἦτο κυρίως ἀστρολατρεία. Ἀνώτατοι θεοὶ ἦσαν ὁ Βῆλος (ἥλιος) καὶ ἡ Μύλιττα (Ἀφροδίτη). Πρὸς τιμὴν τοῦ Βήλου ἐκτίσθη ὁ περίφημος πύργος τῆς Βαβέλ. Τέλος οἱ θεοὶ τῶν Βαβυλωνίων ἦσαν οἱ Μάγοι, οἱ ὁποῖοι ἠσχολοῦντο μὲ τὴν ἀστρολογίαν.

Ἀνώτατος ἄρχων τῶν λαῶν τούτων ἦτο ὁ βασιλεὺς. Μεγίστην δύναμιν εἶχον οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ εὐγενεῖς.

Οἱ Βαβυλώνιοι προώδευσαν εἰς τὰς ἐπιστήμας (ἀστρονομίαν καὶ μαθηματικά) καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην. Ἐκωλλιέργησαν ἐπίσης τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ γλυπτικὴν.

Σπουδαιότερα πόλεις τῶν Ἀσσυρίων ἦτο ἡ Βαβυλών, πολυάνθρωπος πόλις στολισμένη μὲ κτίρια ἐπιβλητικὰ καὶ ναοὺς. Περίφημοι ἔγιναν οἱ κρεμαστοὶ κήποι, ἐν ἀπὸ τὰ ἐπτὰ θαύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἡ Βαβυλὼν ὑπῆρξε μέγα ἐμπορικὸν κέντρον, παγκόσμιος ἀγορὰ καὶ συνεκέντρωσε μέγαν πλοῦτον. Ὁραιοτάτην περιγραφὴν μᾶς δίδει ὁ Ἡρόδοτος καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι ἱστορικοί, οἱ ὁποῖοι ἀποδίδουν εἰς μυθικὰ πρόσωπα τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀκμὴν τῆς Βαβυλώνος.

3. ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ.

Χώρα καὶ κάτοικοι.

Οἱ Ἑβραῖοι εἶναι σημιταὶ καὶ κατὰγονται ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν τὸ 2.000 π.Χ. ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Παλαιστίνην, χώραν μικράν, ὄρεινὴν μὲ πολλὰς κοιλάδας. Τὴν χώραν διασχίζει ὁ Ἰορδάνης ποταμός. Οἱ Ἑβραῖοι κατέλαβον σπουδαίαν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν, διότι πρῶτοι ἐπίστευσαν ἓνα θεόν.

Ἦσαν μυστικοπαθεῖς καὶ εὐφάνταστοι καὶ ἀνέπτυξαν ἰδιόρρυθμον πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος σκοπὸν εἶχε τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς θρησκείας.

Ἱστορία τῶν Ἑβραίων.

Τὴν ἑβραϊκὴν ἱστορίαν μαρθάνομεν ἀπὸ τὴν Π. Διαθήκην, ἡ ὁποία περιλαμβάνει 49 βιβλία ἱστορικά, ψαλμοὺς καὶ νόμους. Ἀπὸ αὐτὰ

μανθάνομεν ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἦσαν διηρημένοι εἰς φυλάς, ὁ δὲ ἀρχηγὸς ἐκάστης φυλῆς ἐλέγετο Πατριάρχης. Πρῶτος καὶ σπουδαιότερος πατριάρχης ὑπῆρξεν ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν φυλὴν του ἐγκατεστάθη εἰς τὴν γῆν Χαναάν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀβραάμ οἱ Ἑβραῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου διέμειναν 500 ἔτη. Ὅταν ἔγιναν ἰσχυροί, οἱ Φαραὼ τοὺς κατεδίωξαν καὶ ὁ ἀρχηγὸς των Μωϋσῆς τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὴν Παλαιστίνην, ὅπου ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ σύνορα τῆς Χαναάν. Ὁ Μωϋσῆς ὑπῆρξε περίφημος νομοθέτης, τοὺς δὲ νόμους του ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωϋσέως οἱ Ἑβραῖοι μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ κατέλαβον τὴν Παλαιστίνην. Σπουδαῖος ἐπίσης βασιλεὺς τῶν Ἑβραίων ἦτο ὁ Δαβίδ, ὁ ὁποῖος ἐνίκησε τοὺς Φιλισταίους καὶ ἔκτισε τὴν Ἱερουσαλήμ. Τὸ ἔργον τοῦ Δαβίδ ἐξηκολούθησεν ὁ υἱὸς του Σολομῶν, περίφημος διὰ τὴν σοφίαν του. Κατεσκεύασε πολλὰ ἔργα καὶ τὸ μεγαλοπρεπέστατον ἀρχιτεκτονικὸν μνημεῖον τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ, τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ, ὁ ὁποῖος κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος Τίτου τὸ 70 μ.Χ.

4. ΟΙ ΦΟΙΝΙΚΕΣ.

Χώρα καὶ κάτοικοι.

Οἱ Φοίνιες κατώκησαν τὴν στενὴν λωρίδα μεταξὺ τῆς Συρίας καὶ τοῦ Λιβάνου. Σπουδαιότεραι πόλεις καὶ λιμένες ἦσαν ἡ Βύβλος, Βηρυτός, Σιδῶν καὶ Τύρος. Οἱ Φοίνιες συνεδέθησαν πολὺ μὲ τοὺς Ἕλληνας, πρὸς τοὺς ὁποίους μετέδωσαν πολλὰ στοιχεῖα πολιτισμοῦ, κυρίως τὰ γράμματα (φοινικὸν ἀλφάβητον). Ἦσαν σημιτικῆς καταγωγῆς. Ἐστράφησαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν καὶ ἐπεχείρουν τολμηρὰ καὶ ἐπικίνδυνα ταξίδια.

Κυριώτεροι θεοὶ των ἦσαν ὁ Βάαλ (ἥλιος) καὶ ἡ Ἀστάρτη (σελήνη). Αἱ πόλεις των ἀπετέλεσαν αὐτόνομα κράτη, ἰσχυρότερα τῶν ὁποίων ἀνεδείχθησαν τῆς Σιδῶνος καὶ Τύρου.

Ἡ θαλασσοκρατία τῶν Φοινίκων.

Οἱ Φοίνιες ἐδιδάχθησαν τὴν ναυτικὴν τέχνην ἀπὸ τοὺς Κρήτας. Περὶ τὸ 1.100 π.Χ. κατέλαβον τὴν Κύπρον καὶ Ρόδον, κατόπιν ἐστράφησαν πρὸς τὴν Σικελίαν καὶ ἔφθασαν μέχρι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν

(Γιβραλτάρ), πλησίον τῶν ὁποίων ἔκτισαν τὰ Γάδαιρα. Ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Β. Ἀφρικῆς ἔκτισαν τὴν Καρχηδόνα (800 π.Χ.).

Ἐμπόριον — Βιομηχανία — Τέχνη.

Διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐμπορίου ἱδρύσαν ἐμπορικὸν σταθμὸν εἰς τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους. Ἐδημιούργησαν ἐπίσης βιομηχανίαν, κυρίως οἰκιακῶν σκευῶν, ἀγγείων καὶ ὑφασμάτων, τὰ ὅποια ἔβαφαν μὲ τὴν πορφύραν. Ἐς τὴν τέχνην ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν τῶν γειτονικῶν λαῶν. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑβραίων Σολομὼν μὲ Φοίνικας τεχνίτας κατεσκεύασε τὸν περίφημον ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ.

5. ΟΙ ΧΕΤΤΑΙΟΙ.

Ἦσαν ἀρχαῖος ἀνατολικὸς λαὸς μὲ ἀξιόλογον πολιτισμόν. Οἱ ἀρχαιότεροι βασιλεῖς του φθάνουν ἕως τὸ 2.000 π.Χ. Ἐξῆσαν εἰς τὴν ἀνατολικήν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Συρίαν καὶ εἶχον πρωτεύουσάν τὴν Χαττοῦσαν. Περὶ τὸ 1.500 π.Χ. ὅλη ἡ Μ. Ἀσία κατεκτήθη ὑπ' αὐτῶν. Κατὰ τὸ 1.200 π.Χ. οἱ Χετταῖοι ὑπέκυψαν πρὸ τῆς πίεσεως Μεσογειακῶν λαῶν.

6. ΜΗΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΙ.

Τὸ ὄροπέδιον καὶ οἱ λαοὶ τοῦ Ἰράν.

Ἀνατολικῶς τῆς Μεσοποταμίας ἐκτείνεται τὸ ὄροπέδιον τοῦ Ἰράν, τὸ ὁποῖον φθάνει μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Τὸ κέντρον τοῦ Ἰράν εἶναι ἔρημος, ἐνῶ τὸ πρὸς δυσμὰς μέρος ἔχει γόνιμον ἔδαφος καὶ περιλαμβάνει τὴν Μηδίαν καὶ Περσίαν. Οἱ κάτοικοι τῆς Μηδίας καὶ Περσίας μᾶζι μὲ τοὺς Ἰνδοὺς ἀποτελοῦν κλάδον τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς οἰκογενείας τῶν λαῶν, τοὺς Ἀρίους, ὅλη δὲ ἡ χώρα τοῦ Ἰράν λέγεται Ἀριανή.

Τὸ Μηδικὸν κράτος.

Οἱ Μῆδοι ἠγνόησαν καὶ ἐσχημάτισαν κράτος κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα μὲ πρωτεύουσάν τὰ Ἐκβάτανα. Ὅταν βασιλεὺς τῶν ἡτο ὁ Κυαξάρης, μᾶζι μὲ τοὺς Βαβυλωνίους κατέλαβον τὴν Ἀσσυρίαν καὶ κατέστρεψαν τὴν πρωτεύουσάν των Νινεβί (612 π.Χ.). Ἐκτοτε ἔγιναν μέγα κράτος.

"Όταν ἐδραοῦλευν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀστυάγης (584—550) οἱ Πέρσαι, με ἀρχηγὸν τὸν Κῦρον, ἐπανεστάτησαν καὶ κατέλυσαν τὸ κράτος τῶν Μήδων. Ἀπὸ τότε οἱ δύο λαὸὶ συνεχωνεῖσθαι εἰς ἓν κράτος, τὸ Μηδικόν.

Κῦρος ὁ ἰδρυτὴς τοῦ περσικοῦ κράτους.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Μήδων ὁ Κῦρος ἐστράφη κατὰ τῶν Λυδῶν, τῶν ὁποίων βασιλεὺς ἦτο ὁ Κροῖσος, καὶ τοὺς ὑπέταξε. Ἡ Λυδία καὶ ὅλη ἡ Μ. Ἀσία μετὰ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις περιῆλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν, καθὼς καὶ ἡ Βαβυλωνία καὶ αἱ ἄλλαι χώραι μέχρι τῆς Αἰγύπτου. Εἰς μίαν ὁμωσ μάχην κατὰ τῶν λαῶν τῆς Σκυθίας ὁ Κῦρος ἐφονεύθη (528). Ὁ Κῦρος, περὶ τοῦ ὁποῖου ἐγράφηκεν ὁ Ἀθηναῖος ἱστορικὸς Ξενοφῶν, ὑπῆρξε μέγας στρατηγὸς καὶ σπουδαῖος πολιτικός.

Τὸ Περσικὸν κράτος μετὰ τὸν Κῦρον.

Τὸν Κῦρον διεδέχθη ὁ υἱὸς τοῦ Καμβύσης, ὁ ὁποῖος συνεπλήρωσε τὸ κατακτητικὸν ἔργον τοῦ πατρὸς του. Οὗτος ὑπέταξε τὴν Αἴγυπτον, Λιβύην καὶ Κυρηναϊκὴν. Τὸν Καμβύσην διεδέχθη ὁ Δαρεῖος ὁ Α' ὁ Τσίσπουν, εἰς τὸν ὁποῖον τὸ Περσικὸν κράτος ὀφείλει τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δυνάμιν του. Ἐπ' αὐτοῦ ἤρχισεν ἡ ἐπίθεσις τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν ἐξηκολούθησεν ὁ υἱὸς τοῦ Ξέρξης ὁ Α'. Ὁ Δαρεῖος ὁ Γ' ὁ Κοδομανὸς (336 — 330 π.Χ.) ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Περσῶν, διότι ἐπ' αὐτοῦ τὸ κράτος κατελύθη ὑπὸ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου (330).

Ὁ πολιτισμὸς τῶν Περσῶν.

Οἱ Πέρσαι εἶχον πολλὰ χαρίσματα τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς φυλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον. Ἀπὸ τοὺς λαοὺς ποὺ κατέκτησαν παρέλαβον πολλὰ στοιχεῖα πολιτισμοῦ. Ἡ θρησκεία των διέφερεν ἀπὸ τὴν θρησκείαν τῶν ἄλλων ἀνατολικῶν λαῶν. Κύριον στοιχεῖον τῆς λατρείας των ἦτο τὸ πῦρ καὶ διὰ τοῦτο ἡ θρησκεία των ὀνομάσθη Πυρολατρεία. Ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας των ἦτο ὁ Ζαροατούστρας, ἡ δὲ διδασκαλία του περιέχεται εἰς τὸ ἱερὸν βιβλίον, τὴν Ζένδ - Ἀβέσταν.

Χαρακτηριστικὸν τῆς τέχνης των ἦτο τὸ πλούσιον καὶ μεγαλοπρεπές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ

Θέσις καὶ ἔκτασις τῆς χώρας.

Ἡ Ἑλλάς εὐρίσκεται εἰς τὸ νότιον τμήμα τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Περιλαμβάνει τὴν Μακεδονίαν, Ἡπειρον καὶ Θεσσαλίαν (Β. Ἑλλάς), τὴν Ἀττικὴν, Βοιωτίαν, Φωκίδα, Λοκρίδα, Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν (Στερεὰ Ἑλλάς) καὶ τὴν Πελοπόννησον. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος εἶχεν ἐγκατασταθῆ καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ Ἰονίου πελάγους, καθὼς καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, Εὐξείνου Πόντου, Σικελίας κ.ἄ.

Ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους — Τὸ κλίμα — Οἱ κάτοικοι.

Τὰ 3/4 τῆς Ἑλλάδος σκεπάζονται ἀπὸ ὄρη, τὰ ὅποια σχηματίζουν μικρὰς καὶ μεγάλας πεδιάδας καταλλήλους πρὸς καλλιέργειαν. Τοιαῦται εἶναι ἡ Θεσσαλική, τῆς Μακεδονίας, τῶν Θηβῶν, τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ ποταμοῦ Εὐρώτα.

Ἡ θάλασσα περιβάλλει τὴν χώραν ἐξ ἀνατολῶν, ἐκ νότου καὶ ἐκ δυσμῶν, εἰσβάλλει βαθέως εἰς τὴν ξηρὰν καὶ σχηματίζει κόλπους καὶ λιμένας. Ἡ κατάτησις ὁμοίως τῆς χώρας ἀπὸ τὰ ὄρη καὶ τὴν θάλασσαν ἐδυσχέραине τὴν συγκοινωνίαν καὶ δι' αὐτὸ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν συνεκρότησαν ἐνιαῖον κράτος. Τὸ ἄγονον ἐξ ἄλλου τοῦ ἐδάφους κατέστησεν αὐτοὺς ἐργατικούς, ἐφευρετικούς καὶ πολυμηρούς.

Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ ὄρεινά εἶναι ψυχρὸν, εἰς τὰς κοιλάδας θερμὸν καὶ εἰς τὰ παράλια εὐκρατον. Ὁ οὐρανὸς εἶναι διανγῆς, ὁ δὲ καθαρὸς αἶρας τοῦ βουνοῦ ἐνέβαλεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶναι ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους λαοὺς τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Πρῶτοι ἐδημιούργησαν ἀξιόλογον ἐθνικὸν καὶ πολιτικὸν βίον, ἐδίδαξαν τὴν ἀξίαν τῆς πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς ἐλευθερίας καὶ ἐκαλλιέργησαν τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα. Ὅλοι οἱ μεγάλοι λαοὶ θεωροῦν τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ὡς διδασκάλους των καὶ εἰς ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη τὰ παιδιὰ διδάσκονται τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Προέλληνες.

Τὰ παλαιοιθικά εὑρήματα τῆς Θεσσαλίας ἐδίδαξαν ὅτι κατὰ τὴν παλαιοιθικὴν ἐποχὴν ἔζησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄνθρωποι καὶ ζῶα. Τὴν ζωὴν ὅμως τοῦ παναρχαίου ἐκείνου κόσμου ἐσταματάτησαν τρομακτικοὶ σεισμοὶ καὶ κατακλινοί.

Ἰχνη τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς ἀνευρίσκομεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν, Βοιωτίαν, Ἀργολίδα κλπ., θραδύτερον δὲ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὴν Κρήτην. Οἱ κάτοικοι τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς δὲν ἦσαν Ἕλληνες· ἀνῆκον εἰς τὴν λευκὴν φυλὴν καὶ αἱ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ παραδόσεις τοὺς ὀνομάζουν Πελαγοῦς (ἢ προέλληνες).

Αἰγαῖοι — Πολιτισμὸς τῶν Αἰγαίων.

Κατὰ τὸ τέλος τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς (3.000 π.Χ.) εἰσβάλλουν νέοι λαοί, οἱ ὅποιοι φέρουν τὸν χαλκὸν καὶ ἐγκαινιάζουν τὴν ἐποχὴν τοῦ Χαλκοῦ. Ἦλθον ἀπὸ τὴν Ἀσίαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου, κυρίως εἰς τὰς νήσους Μῆλον καὶ Θήραν. Τοὺς λαοὺς αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον, οἱ ἱστορικοὶ ὀνομάζουν Αἰγαίους, τὸν δὲ πολιτισμὸν τῶν Αἰγαίων.

Ἡ Κρήτη.

Ἡ εἴφορος γῆ, τὸ κλίμα καὶ ἡ γεωγραφικὴ τῆς θέσις κατέστησαν τὴν Κρήτην κυρίαρχον δύνειον τῶν Αἰγαίων. Κατεῖχεν ἰδεώδη θέσιν, ὥστε νὰ ἀναπτύσῃ ἐμπόριον καὶ νὰ ἐλέγχῃ τὴν θάλασσαν. Ἦτο ἡ γέφυρα ἐπικοινωνίας μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως.

Θαλασσοκρατία καὶ ἐμπόριον τῶν Κρητῶν.

Οἱ Κρητες μὲ τὸν στόλον των ἐκυρίαρχουν εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ ὑπῆρξαν διδάσκαλοι τῶν Φοινίκων καὶ Ἑλλήνων εἰς τὴν ναυτικὴν τέχνην. Τὰ προϊόντα των (λάδι, κρασί, σῦκα κλπ.) καὶ τὰ εἶδη μεταλλοτεχνίας (ὄπλα, ἐργαλεῖα, σκεύη) μετεφέροντο εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ

Αιγαίου καὶ τῆς Μεσογείου. Γραπτὰ μνημεῖα καὶ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα μᾶς πληροφοροῦν ὅτι οἱ Κρήτες εἶχον σχέσεις μὲ τὴν Αἴγυπτον, Φοινίκην, Κύπρον, Λίβανον, Παλαιστίνην, Κυκλάδας καθὼς, καὶ τὰ κέντρα τῆς Πελοποννήσου Μικῆνας καὶ Τίρυνθα. Ὁ πλοῦτος τῆς Κρήτης ἠῤῥixανε πολὺ καὶ ἐξελίσσετο παραλλήλως ὁ πολιτισμὸς τῆς.

Τὰ ἀνάκτορα τῆς Κρήτης.

Περὶ τὸ 2.000 π.Χ. ἡ Κρήτη ἔφθασεν εἰς μεγίστην ἀκμὴν. Τὰ ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ καὶ Φαιστοῦ ἀποτελοῦν μεγάλα οἰκοδομικὰ συγκροτήματα. Πολύπλοκοι διάδρομοι ὀδηγοῦν εἰς τὰ βασιλικά διαμερίσματα, εἰς αἰθούσας ὑποδοχῆς, γραφεῖα, βωμοὺς κ.ά. Ἐχρησίμευον ὄχι μόνον ὡς κατοικίαι τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ τοῦ πολυαριθμοῦ προσωπικοῦ, τεχνιτῶν καὶ ἄλλων ἀνθρώπων τῆς ὑπηρεσίας τοῦ βασιλέως.

Περίφημος ἐπῆρξεν ὁ Λαβύρινθος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐπλάσθη ὁ μῦθος περὶ Μινωταύρου. Τὸ 1.700 ἰσχυροὶ σεισμοὶ κατέρριψαν τὰ ἀνάκτορα, ἡ δὲ γενικὴ καταστροφὴ ἐπῆλθε τὸ 1.500 ἐκ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας.

Ἀπὸ τότε ὁ κρητικὸς πολιτισμὸς παρακμάζει καὶ ἀκμᾷζει μόνον ἡ Κνωσός, τῆς ὁποίας οἱ τελευταῖοι ἡγεμόνες ἦσαν Ἀχαιοί.

Ἡ κρητικὴ γραφὴ καὶ ἡ σημασία τῆς.

Τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης ἀπεκάλυψεν ἡ ἀνάγνωσις τῆς κρητικῆς γραφῆς, ἡ ὁποία, ὡς ἀπεδείχθη, ἦτο γραφὴ ἐλληνικὴ. Παρόμοια πρὸς τὰ πῆλινα πινακίδια τῆς Κνωσοῦ εὑρέθησαν εἰς τὰς Μικῆνας, τὴν Πύλον καὶ ἄλλα κέντρα τῶν Ἀχαιῶν.

Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ 1893 ὁ Ἀγγλος ἀρχαιολόγος Έβανς καὶ ἀργότερον Ἑλλήνες καὶ ξένοι σοφοὶ ἔκαμαν ἀνασκαφὰς εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἀπεκάλυψαν τὸν κρητικὸν πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος ἦτο γεμᾶτος φῶς καὶ ζωηρά χρώματα. Εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰς οἰκίας, εἰς τὰ ἔργα τέχνης καὶ τὰ προϊόντα τῶν ἐργαστηρίων οἱ Κρήτες ἀπετύπωσαν τὸν ζωηρὸν καὶ εὐθυμὸν χαρακτήρα των καὶ ὅλα μαρτυροῦν ὅτι εἰς τὴν Κρήτην ἔζησεν ἕνας χαρούμενος λαός. Τὰ εὑρήματα ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ Κρήτη ἐδοξί-

μασεν μαζράς περιόδους ἀρχῆς καὶ εὐημερίας καὶ ἐδημιούργησε λαμπρὸν πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ πρῶτος πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης.

Οἱ πρῶτοι Ἑλλήνες.

Καθ' ὃν χρόνον ἤρμαζεν ὁ κρητικὸς πολιτισμὸς, ἡ ἡπειρωτικὴ Ἑλλάς κατεκλύετο ἀπὸ νέους πληθυσμούς, ὁμιλοῦντας τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Οὗτοι ἀνῆγον εἰς τὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴν οἰκογένειαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατήγοντο οἱ σπουδαιότεροι λαοὶ τοῦ κόσμου, κατήλθον ἀπὸ τὰς πεδιάδας τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ ἦσαν πολυάριθμοι καὶ καλῶς ὠπλισμένοι.

Οἱ πρῶτοι αὐτοὶ Ἕλληνες ὠνομάζοντο Ἀχαιοί, ἔμαθον πολλὰ ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους, ἔδρυσαν πόλεις καὶ ἀνάκτορα καὶ ἡσχοῦντο μὲ ἰδιαιτέραν ἐπίδοσιν εἰς τὸ ἐμπόριον.

Μυκηναῖαι — Ἑξάπλωσις τῶν Ἀχαιῶν.

Περὶ τὸ 1.600 π.Χ. τὸ σπουδαιότερον ἀχαιῶν κράτος ἦτο τῶν Μυκηνῶν. Οἱ Μυκηναῖοι εἶχον δεχθῆ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ καὶ διετήρησαν στενὰς σχέσεις μὲ τοὺς Κρήτας.

Τὸ 1.580 ἐβοήθησαν τοὺς Αἰγυπτίους εἰς τὸν ἀγῶνα των κατὰ τῶν Ἑκβῶς καὶ ἐπανῆλθον φέροντες μεγάλας ποσότητας χρυσοῦ καθὼς καὶ ἓν νέον ὄπλον, τὸ πολεμικὸν ἄρμα.

Τὸ 1.500 κατέλαβον τὴν Κρήτην, κυριαρχοῦν εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ νινοῦνται πρὸς ὅλα τὰ μέρη τῆς Μεσογείου, ὅπου μεταφέρουν τὰ ἀχαιῶν προϊόντα. Ἐπιχειροῦν μονίμους ἐγκαταστάσεις εἰς τὴν Κύπρον, Ρόδον καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Μ. Ἀσίας.

Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς — Αἱ ἀνασκαφαί.

Σπουδαῖα κέντρα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἦσαν αἱ Μυκῆναι καὶ ἡ Τίρυνς εἰς τὴν Ἀργολίδα, ἡ Πύλος εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ὁ Ὀρχομενὸς καὶ αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Ἰωλκὸς εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Αἱ Μυκῆναι ὅμως εἶχον μεγαλυτέραν φήμην καὶ δι' αὐτὸ οἱ ἀρχαιολόγοι τὸν πολιτισμόν τῶν Ἀχαιῶν ὠνόμασαν Μυκηναϊκόν. Τὸ 1876 ὁ γερμανὸς σοφρὸς Σπλήμαν ἔκαμεν ἀνασκαφὰς εἰς τὴν ἀγορόπλιν τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀπεκάλυψε τάφους βασιλέων καὶ θησαυροὺς μεγάλης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας.

Χαρακτηριστικά τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Λόγω τῶν ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν οἱ βασιλεῖς τῶν Μυκηνῶν ἐκτιζόν τας πόλεις καὶ τὰ ἀνάκτορά των εἰς ὠχυρωμένας ἀκροπόλεις. Τὰ πελώρια τείχη κτισμένα μὲ μεγάλους ὀγκολίθους ἀνόμισαν Κυκλώπεια, διότι τὰ ἐθεώρησαν ἔργα μυθικῶν γιγάντων, τῶν Κυκλώπων. Ἐντὸς τῶν τειχῶν ὑπῆρχον μεγάλοι διάδρομοι καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὑπῆρχον μικρὰ δωμάτια. Τὸ κυρίως κτήριον ἦτο μονώροφον. Ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὴν αἰθούσαν, τὸν πρόδομον καὶ τὸ κυρίως μέγαρον, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε χαμηλὴ κυκλικὴ ἐστία διὰ νὰ θερμαίνῃ καὶ φωτίζῃ. Ἀπὸ αὐτὸν τὸν τύπον μεγάρου, τὸν ὁποῖον ἔφεραν οἱ Ἀχαιοὶ ἀπὸ τὴν βορείην πατρίδα των, ἀνεπτύχθη βραδύτερον τὸ σχέδιον τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ.

Ἄλλ' οἱ Ἀχαιοὶ ἦσαν κυρίως λαὸς γενναίων πολεμιστῶν καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὰς τοιχογραφίας τῶν ἀνακτόρων εἰκονίζονται σκηναὶ μάχης, κυνηγίων, ἄρματα καὶ ἵπποι.

Οἱ Ἀχαιοὶ εἶχον πολλὰς διαφορὰς ἀντιλήψεων ἀπὸ τοὺς Κρητας. Οὗτοι ἐνδιέφεροντο διὰ τὴν καλὴν ζωὴν εἰς τὸν παρόντα κόσμον, ἐνῶ οἱ Ἀχαιοί, ὅπως καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, ἐνδιέφεροντο πολὺ διὰ τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν. Διὰ τοῦτο ἐντὸς τῶν τάφων των, οἱ ὁποῖοι ἦσαν θολωτοί, ἐτοποθέτουν προσωπικὰ ἀντικείμενα τῶν νεκρῶν, σκεῆη, ὄπλα, κοσμήματα κ.ἄ.

Κάθοδος τῶν Δωριέων.

Περὶ τὸ 1.100 π.Χ. ἐσήμανε τὸ τέλος τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ διὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν Δωριέων, οἱ ὁποῖοι προσεκάλεσαν τὴν μεγαλυτέραν μέχρι τότε ἀναστάτωσην εἰς τὴν χώραν.

Οἱ Δωριεῖς, λαὸς ποιμενικός, συγγενὴς πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, κατήλθον διὰ τῆς Θεσσαλίας, διέβησαν τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Ἀργολίδα, Λακωνίαν καὶ Μεσσηνίαν. Ἄλλα δωρικά φύλα κατέκτησαν τὴν περιοχὴν Φωκίδος, Αἰτωλίας, Ἀχαΐας καὶ Ἠλείας καὶ ὀλόκληρος ἡ Πελοπόννησος, πλην τῆς Ἀρκαδίας, ἔγινε δωρικὴ. Ἡ ἰσχυροτέρα δωρικὴ φυλὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Λακωνικὴν. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἔφυγαν εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ἐνῶ ὅσοι ἔμειναν ἔγιναν δουλοπάροικοι ἢ ἐῖλωτες.

Οἱ Δωριεῖς κατέστρεψαν τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἀχαιῶν, ἀλλ' εἰσήγαγον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν χρῆσιν σιδηρῶν ὄπλων.

Ἀργότερον οἱ Δωριεῖς ἔπλασαν τὸν μῦθον ὅτι ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἡ εἰσβολὴ των ὀνομάσθη κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΘΟΛΟΝ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ

Ὁ πρῶτος ἐλληνικὸς ἀποικισμός.

Ἡ κἀθοδος τῶν Δωριέων ἠνάγκασε τοὺς Ἀχαιοὺς νὰ μεταναστεύσουν πρὸς τὰς νήσους καὶ τὰ μικρασιατικὰ παρῳλία.

Ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ Βοιωτίαν Ἀχαιοὶ ὁμιλοῦντες τὴν αἰολικὴν διάλεκτον ἐπλευσαν εἰς τὰς νήσους Λέσβον καὶ Τένεδον καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι παρῳλίαν τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου ἴδρυσαν τὰς αἰολικὰς ἀποικίας. Σπουδαιότερα τούτων ἦτο ἡ Μυτιλήνη εἰς τὴν Λέσβον.

Ἄλλοι ἄποικοι μὲ τὸ ὄνομα Ἰωνες, ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, Εὐβοίαν καὶ τὰ Β.Α. παρῳλία τῆς Πελοποννήσου καὶ κατέλαβον τὰς Κυκλάδας, τὴν Χίον, Σάμιον καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὰ ἀπέναντι μικρασιατικὰ παρῳλία ἰδρύναντες τὸ «κοινὸν τῶν Ἰώνων». Κυριώτεραι ἰωνικαὶ πόλεις ἦσαν ἡ Μίλητος, Φώκαια, Ἐφεσος, Χίος καὶ Σμύρνη.

Τέλος Δωριεῖς ἄποικοι κατέλαβον τὰς νήσους Κύθηρα, Μῆλον καὶ Θήραν, ἀργότερον τὴν Ρόδον καὶ Κῶ καὶ εἰς τὴν Καρίαν τῆς Μ. Ἀσίας ἴδρυσαν τὴν Κνίδον καὶ Ἀλικαρνασσόν, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν Κῶ καὶ τὰς τρεῖς πόλεις ἐπὶ τῆς Ρόδου ἀπετέλεσαν τὴν δωρικὴν ἐξάπολιν. Οὕτω ἡ Μ. Ἀσία ἔγινε τὸ κέντρον τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὴν δὲ νέαν τῶν πατρίδα οἱ ἄποικοι ἐθεώρησαν ὡς προέκτασιν τῆς πατρικῆς ἐλληνικῆς γῆς. Ἐκεῖ προώδευσαν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα καὶ ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Ἀνατολικοὺς λαοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔμαθαν πολλά.

Ἑλληνικαὶ φυλαὶ καὶ διάλεκτοι.

Μετὰ τὰς μεταναστεύσεις αὐτὰς οἱ Ἕλληνες παρουσιάζονται διηρημένοι εἰς τέσσαρας φυλάς, τοὺς Ἀχαιοὺς, τοὺς Ἰωνας, τοὺς Δωριεῖς καὶ Αἰολεῖς. Ἐκ τούτων προῆλθον αἱ τοπικαὶ διάλεκτοι, κυριώτεραι τῶν ὁποίων ἦσαν ἡ Αἰολικὴ, ἡ Ἰωνικὴ καὶ ἡ Δωρικὴ. Ἐκ τῆς Ἰωνικῆς προῆλθε κατόπιν ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος, ἡ ὁποία διεκρίνετο διὰ τὴν γῆριν καὶ τὴν ἀκρίθειαν εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν νοημάτων.

Τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου καὶ ὁ Τρωικὸς πόλεμος.

Οἱ Ἕλληνες μετανάσται εἶχον μεταφέρει εἰς τὴν νέαν πατρίδα τῶν ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤ. ΧΡΟΝΩΝ Α' & Δ'

ὄλην τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων των, δηλ. τὴν θρησκείαν, τὰς συνηθείας καὶ τὰς παραδόσεις των. Ἰδιαιτέρως ἀγαπητὰ ἦσαν εἰς αὐτοὺς τὰ διημοτικά των τραγούδια, τὰ ἔπη, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐπενθύνουν κατὰ τὰς συμπτώσεις καὶ τὰς πανηγύρεις. Ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν τραγουδιῶν αὐτῶν ἐνεπνεύσθη ὁ Ὅμηρος καὶ ἔγραψε τὰ δύο μεγάλα ἔπη του, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν. Δὲν γνωρίζομεν ποῦ καὶ πότε ἔζησεν ὁ Ὅμηρος, ἀλλ' ἀπὸ ἀρχαίας παραδόσεις μανθάνομεν ὅτι ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην ἢ Χίον περὶ τὸν 9ον αἰῶνα π.Χ.

Εἰς τὴν Ἰλιάδα διηγεῖται τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ἐνῶ εἰς τὴν Ὀδύσειαν περιγράφει τὰς θαλασσίας περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεύς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας. Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ Ἐρρίζου Σλήμαν εἰς τὴν Τροίαν ἀπέδειξαν ὅτι αἱ διηγήσεις τοῦ Ὀμήρου ἔχουν ἱστορικὴν βάσιν.

Πράγματι περὶ τὸ 1.200 π.Χ. τὸ κράτος τῆς Τροίας εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἦτο πολὺ ἰσχυρὸν λόγῳ τῆς ἐπικαίρου γεωγραφικῆς του θέσεως. Ἐξέλει τὸν ἐμπορικὸν δρόμον πρὸς τὸν Εὐξείνιον καὶ ἠνάγκαζε τοὺς διερχομένους νὰ πληρώουν βαρεῖς φόρους. Δι' αὐτὸ οἱ Ἕλληνες ἀνέλαβον μεγάλην πολεμικὴν ἐπιχείρησιν ὑπὸ τὸν βασιλεῦα τῶν Μυκηνῶν Ἀγαμέμνονα καὶ μετὰ 10 ἔτη ἐκυρίευσαν τὴν Τροίαν καὶ ἥνοιξαν τὸν δρόμον διὰ τὴν ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τοὺς λαοὺς τοῦ βορρᾶ.

Ἡ ἀξία τῶν Ὀμηρικῶν ἑπῶν.

Ἡ ἀξία τῶν Ὀμηρικῶν ἑπῶν εἶναι μεγάλη καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦσαν τὸ κυριώτερον σχολικὸν βιβλίον. Ἀποτελοῦν σπουδαίαν ἱστορικὴν πηγὴν, διότι δι' αὐτῶν μανθάνομεν πολλὰ διὰ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐπίσης τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη παρουσιάζουν τὸν ἑλληνισμὸν ἠνωμένον εἰς κοινὸς ἀγῶνας καὶ ἐξαίρουν τὴν ἐφευρετικότητα καὶ τὸν ἥρωϊκὸν χαρακτῆρα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ὁ βίος τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὰς μεταναστεύσεις.

Μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων ἐσταμάτησαν αἱ ἀπὸ βορρᾶ ἐπιδρομαὶ καὶ ἤρχισε σιγὰ-σιγὰ νὰ διαμορφώνεται ἡ κοινωσία, ὅπως τὴν γνωρίζομεν ἀπὸ τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη. Οἱ Ἕλληνες τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων ἦσαν διηρημένοι εἰς τοὺς εὐγενεῖς ἢ ἀρίστους καὶ τὸν λαόν. Τὸ κράτος ἐκυβέρνην ὁ βασιλεὺς μετὰ ἐξουσίαν κληρονομικὴν (πατριαρχικὴ βασιλεία) βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι βαθμικῶς περιώρισαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐκυβέρνην τὸ κράτος (ἀρι-

στοκρατία).

Οἱ κάτοικοι ἡσχολοῦντο μὲ τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ βιοτεχνίαν. Ἐλάττειον τοὺς ἥρωας καὶ ἐθεώρουν τὴν ἀνδρείαν ὡς τὴν σπουδαιότεραν ἀρετὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ θρησκεία

Ἡ παλαιότητα θρησκείας.

Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων ἦτο λατρεία τῶν φυσικῶν δυνάμεων. Εἶχον θεοποιήσει τὸν Οὐρανόν, τὴν Γῆν καὶ ἄλλας φυσικὰς δυνάμεις καὶ ἀργότερα ἔδωσαν εἰς τοὺς θεοὺς τῶν ἀνθρωπίνην μορφήν. Ἐπροσωποποίησαν καὶ τὰς ἠθικὰς δυνάμεις. Ὁ Ζεὺς π.χ. προσωποποιεῖ τὴν φρόνησιν, ἡ Ἀθηνᾶ τὴν σοφίαν καὶ.

Οἱ Ὀλύμπιοι θεοί.

Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων δώδεκα ἦσαν οἱ μεγαλύτεροι, οἱ ὅποιοι κατώκουν εἰς τὸν Ὀλύμπον καὶ ἐλέγοντο Ὀλύμπιοι. Ἀνώτερος ὅλων ἦτο ὁ Ζεὺς, ὁ πατὴρ θεῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ σύζυγός του ἦτο ἡ Ἥρα, θεὰ τοῦ γάμου. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Διὸς Ποσειδῶν ἦτο ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης, ἐνῶ ἡ κόρη του Ἀθηνᾶ ἦτο ἡ θεὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐργασίας. Ὁ Ἀπόλλων, ὁ ὠραιότερος ὅλων, ἦτο ὁ θεὸς τοῦ φωτός καὶ τῆς μουσικῆς. Παίζει κιθάραν καὶ τὸν συνοδεύουν αἱ Μοῦσαι, κόραι τοῦ Διὸς. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος Ἄρτεμις εἶναι ἡ θεὰ τοῦ κυνηγίου καὶ τῶν δασῶν, ὁ Ἄρης ὁ θεὸς τοῦ πολέμου, ἐνῶ ὁ Ἥφαιστος εἶναι ὁ θεὸς τοῦ πυρός καὶ τῆς μεταλλοτεχνίας. Εἶναι χωλὸς καὶ κατασκευάζει τοὺς κεραυνοὺς τοῦ Διὸς. Ἡ Ἀφροδίτη ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν ἀφρόν τῆς θαλάσσης καὶ εἶναι θεὰ τῆς γυναικείας ὠραιότητος. Ἡ Δήμητρα, ἀδελφὴ τοῦ Διὸς, εἶναι θεὰ τῆς γεωργίας, ἐνῶ ὁ Ἑρμῆς κρατεῖ τὸ κηρύκειον. Εἶναι θεὸς τοῦ ἐμπορίου (κερδῶς) καὶ τῶν γραμμάτων (λόγιος) καὶ ἀγγελιαφόρος τοῦ Διὸς. Τέλος ἡ Ἑστία εἶναι θεὰ καὶ προστάτις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς.

Ἄλλοι κατώτεροι θεοί — Οἱ ἡμίθεοι — Ἡ λατρεία.

Ἐκτὸς τούτων ἀγαπητὸς θεὸς ἦτο ὁ Διόνυσος, ὁ θεὸς τῆς

ἀμπέλων καὶ τοῦ οἴνου. Ἡ Περσεφόνη (Κόρη) θυγάτηρ τῆς Δήμητρος ἦτο θεὰ τῆς ἀνθήσεως. Τὴν ἤρασαν ὁ Πλοῦτων, θεὸς τοῦ Ἄδου, καὶ ἔμενεν ἕξ μῆνας εἰς τὸν Ἄδην καὶ ἕξ μῆνας εἰς τὴν γῆν. Ὁ Πλοῦτων, ἀδελφὸς τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, σκοτεινὸς καὶ δύστροπος, εἶναι ὁ θεὸς τοῦ Ἄδου. Εἰς τὰ σπήλαια κατώκουν αἱ Νύμφαι, ἐνῶ εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης κατώκουν αἱ θαλάσσιαι θεότητες Νηρηίδες, προστάτιδες τῶν ναυτιζῶν.

Οἱ θεοὶ ὁμῶς ὑπανδρεύοντο πολλάκις θνητὰς γυναῖκας καὶ ἀπέκτων τέκνα μὲ ὑπερανθρώπους ιδιότητες. Οὗτοι ἦσαν οἱ ἥρωες ἡμίθεοι, ὥς ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Μίνως κ.ἄ.

Ἐλάτρευνον ἐπίσης τοὺς νεκροὺς των, τοὺς ὁποίους συνήθως ἔθαπτον εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας των. Ἐπειδὴ δὲ ἐφανταζόντο τοὺς θεοὺς μὲ ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες προσέφερον δῶρα καὶ πολλάκις ἐθυσίαζον εἰς αὐτοὺς ζῶα, διὰ τὰ εὐχαριστήσων αὐτοὺς καὶ νὰ παρακαλέσουν διὰ κατὶ. Τοῦτο ἐλέγετο *προσευχή*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ

Ὁ Δεύτερος ἐλληνικὸς ἀποικισμός.

Ἀπὸ τὸ 800 π.Χ. οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν πάλιν νὰ ταξιδεύουν ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κέρδους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ φιλομαθείαν («κατ' ἐμπορίαν καὶ θεωρίαν»). Ἀντιπάλους εἶχον τοὺς Φοίνικας, τοὺς ὁποίους ἐξετόπισαν ἀπὸ πολλὰ μέρη καὶ ἔγιναν κυρίαρχοι εἰς τὴν θάλασσαν.

Τὰ αἷτια τοῦ δευτέρου ἐλληνικοῦ ἀποικισμοῦ (8ος — 6ος αἰὼν π.Χ.) ἦσαν: 1) ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἀνεπάρκεια τῶν τροφίμων διὰ τὴν διατροφήν των. 2) Αἱ πολιτειακαὶ μεταβολαὶ καὶ 3) τὸ ἐμπορικὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα.

Οἱ ἀποικοὶ ἀνεχώρουν κατόπιν ἱεροτελεστίας. Ἡ μητρόπολις, δηλ. ἡ πόλις πού ἀπέστειλε τοὺς ἀποίκους, διώριζε τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀποστολῆς, τὸν οἰκιστὴν, ὁ ὁποῖος ἔφερε τὸ ἱερὸν πῦρ ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἑστίας, τὸ ὁποῖον ἐτοποθέτει εἰς τὸν ναόν, τὸν ὁποῖον ἔκτιζον εἰς τὴν νέαν πατρίδα. Οἱ ἀποικοὶ ἐσέβοντο τὴν μητρόπολιν καὶ ἐβοήθουν αὐτήν, ὅταν ἐκινδύνευε. Πόλεμος ἀποικίας καὶ μητροπόλεως ἐθεωρεῖτο ἀσέβεια. Δύο εἶδη ἀποικιῶν ὑπῆρχον· αἱ ἀποικίαι ἐγκαταστάσεως καὶ αἱ ἀποικίαι ἐκμεταλλεύσεως.

Ἀποικίαι τῆς Δύσεως.

Ἦδη ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα οἱ πρῶτοι ἄποικοι ἐστράφησαν πρὸς τὴν Δύσιν. Τὰ παράλια τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἐκαλύφθησαν ἀπὸ ἑλληνικὰς ἀποικίας.

Κορίνθιοι ἀπώκισαν τὴν Κέρκυραν καὶ κατόπιν Κορίνθιοι καὶ Κερκυραῖοι ἔκτισαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ τὴν Ἐπίδαμνον.

Ἀρχαιοτάτη ἀποικία εἰς τὴν Ἰταλίαν ἦτο ἡ Κύμη κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Χαλκιδέων τῆς Εὐβοίας. Ὑπὸ τῆς Κύμης ἐκτίσθη ἡ Περθέωνόπη (σημερ. Νεάπολις), ἐνῶ Ἀχαιοὶ ἔκτισαν τὴν Σύβαριν καὶ τὸν Κρότωνα. Χαλκιδεῖς ἐπίσης ἴδρυσαν τὴν πρώτην ἀποικίαν τῆς Σικελίας Νάξον, ἡ ὁποία θραδύτερον ἔκτισε τὴν Κατάνην καὶ τοὺς Λεοντίνους.

Χαλκιδεῖς τέλος ἔκτισαν τὸ Ρήγιον καὶ τὴν Ζάγκλην εἰς τὸν πορθμὸν μεταξὺ Σικελίας καὶ Ἰταλίας, οἱ δὲ Κορίνθιοι ἔκτισαν εἰς τὴν Σικελίαν τὰς Συρακούσας, πόλιν ἀναπτυχθεῖσαν πολὺ. Τὸν 7ον αἰῶνα ἡ Σπάρτη ἴδρυσεν τὸν Τάραντα εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον, ἐνῶ Κοῦρες καὶ Ρόδιοι ἔκτισαν τὴν Γέλαν, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ὁ Ἀκράγας. Δι' αὐτὸ ἡ Κάτω Ἰταλία ὠνομάσθη Μεγάλη Ἑλλάς.

Περὶ τὸ 600 π.Χ. Ἴωνες ἀπὸ τὴν Φώκαιαν τῆς Μ. Ἀσίας ἔκτισαν τὴν Μασσαλίαν εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλατίας, ἡ ὁποία ἀπέβη ὀρμητήριον καὶ σταθμὸς ἀνεφοδιασμοῦ διὰ τὰ μέχρι τῶν Ἡρακλείων σπηλῶν (Γιβραλτάρ) ταξιδιά των.

Ἀποικίαι Μακεδονίας καὶ Εὐξείνου.

Ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα ἐστράφησαν οἱ Ἕλληνες πρὸς βορρᾶν καὶ τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης ἐδέχθησαν ἀποίκους ἀπὸ τὴν Ἐρέτριαν καὶ Χαλκίδα. Κυριώτεροι ἦσαν ἡ Ὀλυνθος, ἀποικία τῶν Χαλκιδέων, ἡ Ποτειδαία τῶν Κορινθίων καὶ αἱ κατεχόμεναι ὑπὸ τῶν Φοινίκων νῆσοι Σαμοθράκη καὶ Θάσος.

Κατόπιν ἀντελήφθησαν τὴν σημασίαν τοῦ ἐμπορικοῦ δρόμου διὰ τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἤρχισαν νὰ κτίζουν ἀποικίας εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Λέσβιοι ἴδρυσαν τὴν Σηστόν, Μιλήσιοι τὴν Ἀβυδὸν καὶ Κύζικον, Φωκαεῖς τὴν Ἀάμψακον. Μεγαρεῖς τὴν Χαλκηδόνα καὶ τὸ Βυζάντιον.

Εἰς τὰ νότια παρῳία τοῦ Εὐξείνου Μιλήσιοι ἰδρύουν τὸ 630 π.Χ. τὴν Σινώπην, ἡ ὁποία ἔκτισε τὴν Ἀμισόν καὶ τὴν Τραπεζοῦντα. Εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Σκυθίας (Ρωσίας) οἱ Μιλήσιοι ἔκτισαν τὴν Ὀλβίαν καὶ εἰς τὴν Ταυρικὴν χειρόνησον ἰδρύσαν τὸ Παντικαπαίον, τὴν Φαναγόρειαν καὶ τὴν Τάναϊν. Τέλος πρὸς δυσμὰς οἱ Μιλήσιοι ἔκτισαν τὰς πόλεις Ἰστρον, Τόμους (Κωνσταντζα), Ὀδησσόν καὶ Ἀπολλωνίαν. Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀποικίαι ἦσαν σταθμοὶ ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἔγιναν ἀξιόλογα ἐμπορικὰ κέντρα.

Ἀποικίαι Ἀφρικήs.

Οἱ Ἕλληνες τοῦ 7ου αἰῶνος ἐστράφησαν καὶ πρὸς νότον καὶ οἱ Μιλήσιοι ἔκτισαν εἰς τὴν Αἴγυπτον τὴν Ναύκρατιν, ἡ ὁποία ἀτέδῃ κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας. Δωριεῖς ἀπὸ τὴν Θῆραν ἔκτισαν τὴν Κυρήνην ἐπὶ τῆς Αἰθίης, ἡ ὁποία ἔγινε περίφημος διὰ τὰ προϊόντα τῆς καὶ κυρίως τὸ σίλφιον καὶ τοιοῦτοτρόπως κατέφερον καίριον πλῆγμα κατὰ τὸν ἀνταγωνιστὴν των Φοινίκων.

Σημασία τοῦ ἀποικισμοῦ διὰ τὸν ἐλληνισμόν.

Τὸ ρεῖμα τοῦ ἀποικισμοῦ ἐσταμάτησε περὶ τὰ μέσα τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος καὶ ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ εἶχεν ἤδη ἐξαπλωθῇ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ὅπου ὠμιλεῖτο ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἐκικλοφόρουν τὰ ἑλληνικὰ νομίσματα. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία προώδευσαν πολὺ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ἐπλουτίσθησαν μὲ νέας γνώσεις. Οἱ ἄποικοι ἔγιναν οἱ φορεῖς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ κατέκτησαν τοὺς βαρβάρους μὲ τὴν εὐγένειαν καὶ τὸ ζωηρὸν πνεῦμα των. Ἡ ἑλληνικὴ καταγωγὴ, ἡ γλῶσσα καὶ ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων ἀπετέλεσαν διὰ τοὺς ἀποίκους ἱερὰν κληρονομίαν καὶ σύμβολα τῆς ἐθνικῆς των ἐνότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

Οἱ Ὀμηρικοὶ χρόνοι.

Ὀμηρικοὶ χρόνοι λέγονται οἱ δύο πρώτοι αἰῶνες μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν, διὰ τὸ ὅς καὶ ὁ 9ος καὶ ὁ 8ος. Ἡ Ἑλλάς ἐξακολοῦθεῖ νὰ εἶναι χώρα γεωργικὴ, ἡ δὲ δωρικὴ μετανάστευσις ἐπέφερεν ὀπισθοδρο-

μυσιν εἰς τὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμόν. Διὰ τοῦτο ἡ ἐποχὴ αὕτη ὠνομάσθη «ἐλληνικὸς μεσαίων».

Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν κτίζονται ἐπὶ ὑψομάτων ἀκροπόλεις, ὅπου κατώκουν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς, ἐνῶ ὁ λαὸς διέμενεν πέριξ αὐτῶν.

Μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου ἔγινε σπουδαία μεταβολή. Ἐδημιουργήθη νέα τάξις, ἡ ἀστική, τὴν ὁποίαν ἀπετέλουν ἔμποροι, ναυτικοὶ καὶ τεχνῖται, οἱ ὅποιοι ἴδρυσαν μεγάλα ἀστικά κέντρα (τὰς πόλεις — κράτη).

Αἱ κοινωνικαὶ τάξεις.

Ἡ κοινωνία ἦτο διηρημένη εἰς τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους. Οἱ δούλοι ἦσαν αἰχμάλωτοι πολέμου καὶ ἐκαλλιεργουν τὰ κτήματα.

Οἱ ἐλεύθεροι ἦσαν διηρημένοι εἰς τοὺς γαιοκτῆμονας εὐγενεῖς καὶ τὸν λαόν. Τοὺς εὐγενεῖς ὑπηρετοῦν δούλοι καὶ πτωχοὶ ἐλεύθεροι, οἱ θῆτες. Τέλος ὑπῆρχε καὶ ἡ τάξις τῶν δημιουργῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν τεχνῖται, χαλκεῖς, σκευοτόμοι, αἰδοῖ, μάντις, ἱατροί, κήρυκες.

Τὸ πολίτευμα.

Τὸ ἀρχαιότατον πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἡ κληρονομικὴ βασιλεία. Τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως ἐθεωρεῖτο ἱερόν, διότι ἐπίστευον ὅτι ὁ βασιλεὺς κατήγετο ἀπὸ ἥρωα ἢ θεόν. Ἡ δύναμις του δὲν ἦτο ἀόλυτος, ὡλλ' ἐν καιρῷ εἰρήνης περιορίζετο ὑπὸ τῶν εὐγενῶν, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὴν βουλὴν τῶν γερότων. Ἐνίοτε συνεκάλει καὶ τὸν λαόν εἰς ἐκκλησίαν (ἀγορὰ δῆμον), ὁ ὅποιος διὰ βοῆς ἐπεδοκίμαζεν ἢ ἀπεδοκίμαζε τὰς ἀποφάσεις τοῦ βασιλέως.

Ὁ βασιλεὺς εἶχε καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν περιορισμένην, ἂν καὶ ἐπεκράτει ἡ αὐτοδικία. Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. καθργήθη ἡ βασιλεία καὶ διετηρήθη μόνον εἰς τὴν Ἥπειρον καὶ Μακεδονίαν, καθὼς καὶ εἰς τὴν Σπάρτην. Μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας ἡ ἐξουσία περικλήθη εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ οὕτω προσῆλθε τὸ ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα. Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀστικῆς τάξεως οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἐμοιράσθησαν τὴν ἐξουσίαν με τοὺς ἀστοὺς καὶ τὸ πολίτευμα μετεβλήθη εἰς ὀλιγαρχικόν. Ἐκτοτε ἀρχίζουν πολιτικαὶ ἔριδες (στάσεις) καὶ ὁ λαὸς ἐπιβάλλει τὴν δημοκρατίαν.

Κατὰ τὴν διάρκεια τῶν πολιτικῶν ταραχῶν φιλόδοξοι ἄνδρες καταλαμβάνουν τὴν ἐξουσίαν καὶ γίνονται τυράννοι. Τὸ πολίτευμα αὐτὸ ὀνομάζεται τυραννίς.

Οἱ νομοθέται.

Ὁ λαός, διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν ἀνθαίρετον ἐρμηνείαν τῶν ἀγραφῶν νόμων ἐκ μέρους τῶν εὐγενῶν, ἐζήτην γραπτούς νόμους. Τοῦτο κατόπιν συμβιβασμοῦ μεταξὺ εὐγενῶν καὶ λαοῦ ἀνετέθη εἰς ἐπιφανεῖς ἄνδρας, οἱ ὅποιοι ὠνομάσθησαν νομοθέται. Ἀρχαιότερος γνωστός νομοθέτης εἶναι ὁ Ζάλευκος ἀπὸ τοὺς Λοκροὺς τῆς Κ. Ἰταλίας (7ος αἰών). Μεγάλην φήμην ἀπέκτησεν καὶ ὁ Χαρῶνδας ἀπὸ τὴν Κατάνην τῆς Σικελίας, ὁ Πιττακὸς ἀπὸ τὴν Μυτιλήνην, ὁ Δράκων καὶ ὁ Σόλων εἰς τὰς Ἀθήνας.

Οἱ σοφοὶ οὗτοι ἄνδρες διετύπωσαν εἰς συντόμους φράσεις χρησίμους συμβουλίας, τὰ ἀποφθέγματα. Οἱ γνωστότεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι οἱ ἑπτὰ σοφοί: Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος, Βίας ὁ Πριηνεὺς, Κλεόβουλος ὁ Ρόδιος, Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, Περικλῆς ὁ Κορίνθιος καὶ Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος.

Οἱ τύραννοι.

Πολλοὶ τούτων ἐκυβέρνησαν πολὺ καλὰ τὴν πατρίδα των καὶ ἀπέκτησαν φήμην μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Μεταξὺ τούτων εἶναι ὁ Φεῖδων εἰς τὸ Ἄργος, ὁ Πολυκράτης εἰς τὴν Σάμον, ὁ Κύψελος καὶ ὁ υἱὸς του Περικλῆς εἰς τὴν Κόρινθον, ὁ Κλεισθένης εἰς τὴν Σικυῶνα καὶ ὁ Πεισίστρατος εἰς τὰς Ἀθήνας. Μετ' αὐτοὺς οἱ διάδοχοί των ἔκαμαν κατάχρησιν τῆς ἐξουσίας καὶ ἤρχισαν ἀγῶνες τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς δημοκρατίας. Οὕτω εἰς μὲν τὰς Ἰωνικὰς πόλεις ἰδρύθησαν δημοκρατίαι, εἰς δὲ τὰς δωρικὰς ὀλιγαρχίαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ἡ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἀπὸ τὸν 8ον μέχρι τὸν 6ον αἰῶνα αἱ ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας ἐγνώρισαν μεγάλην ἀκμὴν. Οἱ κάτοικοι ἦσαν δραστήριοι ἔμποροι καὶ τολμηροὶ θαλασσοπόροι. Ἐκεῖ ἐγεννήθησαν ἐπίσης μεγάλοι ποιηταὶ καὶ μουσικοί, μαθηματικοὶ καὶ φιλόσοφοι καὶ ἀπ' ἐκεῖ μετεδόθη εἰς τὴν μητροπολιτικὴν Ἑλλάδα ὁ σπόρος, ἐκ τοῦ ὁποίου παρήχθη ὁ λαμπρὸς πολιτισμὸς τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ.

Ἰωνία καὶ Ἰωνικὸς πολιτισμός.

Δραστηριώτεροι καὶ ἱκανώτεροι τῶν ἀποίκων ἀνεδείχθησαν οἱ Ἴωνες, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν ἔμποροι, ἱκανοὶ ναυτικοί, σοφοὶ καὶ καλλιτέχναι. Ἐξ αἰτίας τῆς ὑπεροχῆς των ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ὠνομάσθησαν Ἴωνες καὶ ὁ ὅρος Ἰωνία περιέλαβεν ὁλόκληρον τὴν μικρασιατικὴν παραλίαν. Ἐκ τῶν ἰωνικῶν πόλεων διεκρίθησαν ἰδιαιτέρως ἡ Μίλητος, ἡ Ἔφεσος, ἡ Φώκαια, καὶ αἱ νῆσοι Σάμος, Χίος καὶ Λέσβος.

Ἡ Μίλητος.

Κτισμένη εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ ἀπέβη μεγάλη καὶ πλουσία ἐμπορικὴ πόλις. Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα οἱ Μιλήσιοι ἐπεξέτειναν τὸ ἐμπόριόν των πέραν ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον καὶ τὰς περιοχὰς τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τὰ προϊόντα των (λάδι, κρασί, ἀγγεῖα, ὑφάσματα) μετεφέροντο ἕως τὴν Αἴγυπτον, τὸν Εὐξείνιον Πόντον καὶ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα. Οἱ Μιλήσιοι ἐκαλλιέργησαν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Ἐκεῖ ἐγεννήθησαν οἱ τρεῖς μεγάλοι φιλόσοφοι, ὁ Θαλῆς, ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ Ἀναξίμενης, ὁ ἱστορικὸς Ἑκαταῖος καὶ ὁ ποιητὴς Φωκυλίδης.

Κατόπιν πολιτικῶν ἀνταγωνισμῶν τὸν 6ον αἰῶνα τὴν διοίκησιν ἀνέλαβον οἱ ἔμποροι.

Ἔφεσος καὶ Φώκαια.

Καὶ ἡ Ἔφεσος ἦτο μεγάλη πόλις καὶ μὲ τοὺς τέσσαρας ναοὺς τῆς Ἀρτέμιδος συνηγωνίζετο εἰς λαμπρότητα τὴν Μίλητον. Οἱ Ἐφέσιοι κατεγίνοντο καὶ αὐτοὶ μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ γράμματα. Ἐφέσιοι ἦσαν ὁ φιλόσοφος Ἡράκλειτος καὶ ὁ ποιητὴς Καλλίνος.

Ἡ Φώκαια ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τοὺς ἐφευρετικούς καὶ τολμηροὺς ναυτικούς της. Μὲ τὰς περιφήμους πεντηκοντόρους των οἱ Ἐφέσιοι ἐταξίδευον εἰς τὴν Αἴγυπτον, Ἰταλίαν καὶ μέχρι τῆς Ἰσπανίας. Ἰδρυσαν τὴν Μασσαλίαν εἰς τὰ παράλια τῆς νοτίου Γαλλίας καὶ προῶν αὐτοὶ ἐπέρασαν τὰς Ἡρακλείους στήλας (Γιβραλτάρ).

Σάμος καὶ Χίος.

Ἡ Σάμος ἠκολούθησε τὴν πρόοδον τῶν μικρασιατικῶν πόλεων καὶ πρὸ πάντων τῆς Μιλήτου. Οἱ Σάμιοι ναυτικοὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Προποντίδα, τὴν Κιλικίαν, τὴν Ναύκρατιν τῆς Αἰγύπτου, τὴν Κυρήνην καὶ

Σικελίαν καὶ συνήρην σιγμαχίαν μετὰ τὴν Κόρινθον καὶ Χαλκίδα. Ἡ Σάμος ἤρκασε κυρίως ἀπὸ τὸ 533 π.Χ., ὅτε ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ τὸν εὐφυῆ καὶ δραστήριον Πολυκράτην, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη τύραννος διὰ τὸν αὐταρχικὸν καὶ ἀνήσυχον χαρακτῆρα του. Ἐπὶ τοῦ Πολυκράτους ἀνεπτύχθη ἡ γεωργία, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία. Δύο μεγάλοι τεχνίται, ὁ Ροΐκος καὶ ὁ Θεόδωρος, ἐχρησιμοποίησαν τὴν μέθοδον νὰ χύνουν λιωμένον ὀρείχαλκον διὰ τὴν κατασκευὴν ἀγαλμάτων καὶ ἄλλων ἔργων τέχνης. Μετὰ σχέδια τοῦ Ροίκου ἐκτίσθη τὸ Ἡραῖον, περίφημος ναὸς πρὸς τιμὴν τῆς Ἥρας. Εἰς τὴν Σάμον ἔζη τότε καὶ ὁ μαθηματικὸς Πυθαγόρας, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς ἀντίθεσιν μετὰ τὸν Πολυκράτην καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὴν νῆσον. Παραλλήλως πρὸς τὴν Σάμον ἤρκασε καὶ ἡ Χίος, οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας διεκρίθησαν ὡς ἔμποροι καὶ βιομήχανοι. Οἱ Χῖοι ἐπεδόθησαν πρῶτοι εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων. Ἐκυβερνῶντο μετὰ καλοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι ἐχρησίμευσαν ὡς πρότυπον εἰς τὸν Σόλωνα.

Ἡ Λέσβος.

Ἰδιαιτέραν πρόδον ἐσημείωσεν ἡ Αἰολικὴ Λέσβος μετὰ τὰς πόλεις Μυτιλήνην καὶ Μήθυμαν. Ἡ Μυτιλήνη ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ἀποικισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Θράκης ἔκτισαν τὰς πόλεις Μάδυτον καὶ Σηστόν καὶ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἑδρου τὴν Αἶνον. Οἱ Λέσβιοι ἐτράπησαν ἐνωρὶς εἰς τὰς διασκεδάσεις καὶ τὰς ἀπολαύσεις, τὴν δὲ ἀμέριμνον ζωὴν τῶν ἑσπαλλόν οἱ ποιηταὶ Ἀλκαῖος καὶ Σαπφώ. Τὸ 590 π.Χ. τὴν ἐξουσίαν ἀνέλαβεν ὁ δίκαιος καὶ σοφὸς Πιπτακός, ὁ ὁποῖος διωρίσθη αἰσιμνήτης, δηλ. διαιτητῆς τῶν διαφορῶν τῶν ἀντιπάλων παρατάξεων. Διεκρίθη διὰ τὴν σοφίαν καὶ ἀνιδιοτελείαν του καὶ ἐθεωρήθη ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἡ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

Τὰ κράτη τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος.

Ὅπως καὶ ἡ μικρασιατικὴ, ἔτσι καὶ ἡ μητροπολιτικὴ Ἑλλὰς παρέμεινε χωρισμένη εἰς μικρὰ κράτη (πόλεις - κράτη), τὰ ὁποῖα δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐνωθῶν καὶ νὰ ἀποτελέσουν κράτος ἑνιαῖον. Τοῦτο ἔ-

γινε: 1) λόγω τῆς μεγάλης κατατιμήσεως τῆς χώρας ἀπὸ τὰ ὄρη, τοὺς ποταμοὺς καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ 2) διότι ἡ διαχείρισις τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους ἐγένετο ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς πολίτας καὶ ὄχι δι' ἀντιπροσώπων.

Πελοπόννησος.

Μετὰ τὰς μεταναστεύσεις τὰ παλαιὰ μυκηναϊκὰ κράτη παρεχώρησαν τὴν θέσιν των εἰς νέας πόλεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλαι προσόδευσαν πολὺ καὶ ἄλλαι ἔμειναν μέχρι τέλους καθυστερημέναι. Ἡ Πελοπόννησος παρέμεινε γεωργικὴ καὶ ἡ πρόοδος εἰς τὰς μεγάλας περιφερείας, τὴν Ἀργολίδα, Ἀχαΐαν, Ἡλίδαν, Ἀρκαδίαν καὶ Μεσσηνίαν ἦτο μικρά. Τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῆς Πελοποννήσου ἦτο ἡ Σπάρτη, ἡ δὲ Κόρινθος καὶ Σικυὼν ἀπετέλεσαν τὰς μόνας ναυτικὰς καὶ ἐμπορικὰς πόλεις.

Τὸ Ἄργος — Ὁ Φεῖδων.

Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Πελοποννήσου εἶναι τὸ Ἄργος κειμένη εἰς τοὺς πρόποδας ἀκροπόλεως, ἡ ὁποία ἐλέγετο Λάρισα. Κατὰ τὴν Δωρικὴν κατάκτησιν οἱ Δωριεῖς συνεβιάσθησαν μὲ τοὺς παλαιότερους κατοίκους, τοὺς Ἀχαιοὺς, ἄλλ' οἱ Ἀργεῖοι οὐδέποτε ἐλησμόνησαν τὴν δύξαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Ἀγαμέμνονος. Κατὰ τὸν 8ον π.Χ. αἰῶνα τὸ Ἄργος ἦτο ἡ ἰσχυρότερα πόλις τῆς Ἑλλάδος καὶ προῖστατο ὁμοσπονδίας, τὴν ὁποίαν ἀπετέλουν ἡ Τροιζήν, ἡ Αἰγίνα, αἱ Κλεωναί, ὁ Φλιοῦς καὶ ἡ Σικυὼν.

Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα ἐβασίλευσεν εἰς τὸ Ἄργος ὁ τύραννος Φεῖδων, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου τὸ Ἄργος ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν. Ὑπήγαγε τὴν Κόρινθον εἰς τὴν Ἀργολικὴν ὁμοσπονδίαν καὶ ἀφῆρσεν ἀπὸ τοὺς Ἠλείους τὴν προεδρίαν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Ὁ Φεῖδων πρῶτος ἔκοψε νομίσματα ἰδρύσας νομισματοκοπεῖον εἰς Αἰγίναν καὶ πρῶτος ἐκανόνισε τὰ μέτρα τῶν ξηρῶν καὶ ὑγρῶν προϊόντων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φεῖδωνος οἱ Σπαρτιάται ἀφῆρσαν ἀπὸ τοὺς Ἀργεῖους τὴν Κυνουρίαν καὶ τὴν Θυρεάτιν, οἱ Ἠλεῖοι βοηθοῦμενοι ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας ἀνέλαβον τὴν προστασίαν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Ἡ Κόρινθος.

Ἡ Κόρινθος, ἡ ὁποία κατφεῖτο ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, ἀπέκτησε σημασίαν κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ. ὅτε οἱ Ἕλληνες ἐμποροῦ

ἀντελήφθησαν τὴν σπουδαιότητα τῆς λωρίδος τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἐκτοτε εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ συνηντῶντο ὁ ἐλληνικὸς καὶ ὁ μεσογειακὸς κόσμος. Οἱ δύο λιμένες τῆς Κορίνθου, τὸ Λέχαιον ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ αἱ Κεγχραὶ ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ, ἀπέκτησαν μεγάλην κίνησιν. Τοὺς δύο λιμένας ἦνωνεν ὠραία ξυλίνη λεωφόρος, ὁ Δίολος, διὰ τῆς ὁποίας οἱ ναυτικοὶ ἔσπρον τὰ πλοῖα των, διὰ νὰ συνεχίσουν τὸ ταξίδιον των ἀπὸ τὴν μίαν θάλασσαν εἰς τὴν ἄλλην. Τὴν πόλιν τῆς Κορίνθου ἐπροστάτευσεν ἡ ἀκρόπολις, ὁ Ἀκροκόρινθος. Τὰ μακρὰ τείχη ἦνουν τὴν πόλιν μὲ τὸν λιμένα εἰς τὸν Κορινθιακόν.

Περὶ ἀνδρὸς — Ἀκμή τῆς Κορίνθου.

Ἡ Κόρινθος, ἀποῦ ἐπὶ ἓνα αἰῶνα ἐκυβερνήθη ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν τῶν Βακχιδῶν, ἐδοκίμασε κατόπιν τοὺς τυράννους. Τὴν πρώτην δυναστείαν τῶν Κυπελιδῶν ἱδρυσεν ὁ Κύπελος περὶ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος καὶ αὐτὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Περίαςανδρος, ἡγεμὼν εὐφρῆς καὶ δραστήριος. Κατὰ τὰ 44 ἔτη τῆς τυραννίδος του ἡ Κόρινθος ἔγινε μεγάλη δύναμις. Ἐφωδιάσθη μὲ εὐκίνητα πλοῖα, τὰς τριήρεις, καὶ κατέκτησε τὰς ξένας ἀγοράς.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κέρκυραν καὶ τὰς Συρακούσας ἱδρυσεν ὡς ἀποικίας τὴν Λευκάδα, τὸ Ἀνακτόριον, τὴν Ἀμβρακίαν καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν. Ἐνδιεφέρθη ἐπίσης διὰ τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, ἐστόλισεν τὴν πόλιν μὲ ὠραία οἰκοδομήματα καὶ τὰ Ἱσθμια, οἱ ἀγῶνες δηλ. πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, ἀπέκτησαν πανελλήνιον φήμην. Ἦτο τόση ἡ ἀκμή καὶ ὁ πλοῦτος τῆς Κορίνθου, ὥστε παροιμιώδης ἦτο ἡ φράσις: «Οὐ παντὸς εἰς Κόρινθον πλεῖν», δηλ. δὲν ἡμπορεῖ ὁ καθεὶς νὰ ταξιδεύῃ εἰς Κόρινθον.

Ἡ Σικυών.

Ἀντικῶς τῆς Κορίνθου ἦτο ἡ Σικυών, ἡ ὁποία ὑπὸ τοῦς Ὁρθαγορίδας ἐγνώρισεν ἡμέρας λαμπράς. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6ου αἰῶνος ἐπὶ Κλεισθένους ἡ πόλις ἔγινε κέντρον φιλοσόφων καὶ καλλιτεχνῶν.

Ἡ Αἰγίνα.

Ἡ Αἰγίνα κατ' ἀρχὰς κατοικεῖτο ἀπὸ Δωριεῖς. Κατὰ τὸ 750 π.Χ. ὁ τύραννος τοῦ Ἀργεὺς Φεῖδων ὑπεχρέωσε τοὺς κατοίκους τῆς νὰ γί-

νουν ὑπὲρκοί του καὶ ἴδρυσεν τὸ πρῶτον νομισματοκοπεῖον. Εἰς αὐτὸ ἔκοπτον ἀργυρᾶ νομίσματα, τὰς *χελώνας*.

Ἀνέπτυξε τὴν βιομηχανίαν τοῦ μετάλλου, εἰσήγαγε σιτηρὰ ἀπὸ ἄλλους λιμένας καὶ ἀπέκτησε ἀξιόλογον ἐμπορικὴν ναυτιλίαν. Σπουδαῖον μνημεῖον ἀπετέλεσεν ὁ ναὸς τῆς Ἀφαίας Ἀθηνᾶς τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ. Ἡ Αἶγινα εἶχεν ἀνταγωνιστὰς τὴν Χαλκίδα, Κόρινθον καὶ Σάμον, ἀλλ' ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν Ἀθηνῶν ἔφερε τὴν παρακμὴν.

Τὰ Μέγαρα.

Τὰ Μέγαρα ἤχμασαν κυρίως κατὰ τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα, ὅτε ἴδρυσαν ἀποικίας εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὸ Βυζάντιον.

Οἱ κάτοικοι ἦσαν καλοὶ γεωργοί, σπουδαῖοι τεχνῖται κεραμικῶν ἔργων καὶ ὑφαντουργοί, κυρίως ὅμως διεκρίθησαν ὡς ἔμποροι καὶ ναυτικοί. Περὶ τὸ 640 π.Χ. τὴν ἐξουσίαν κατέλαβεν ὁ τύραννος Θεαγένης. Εἰς τὰ Μέγαρα ἀνεπτύχθησαν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι. Μεγαρεῖς ἦσαν ὁ φιλόσοφος Εὐκλείδης καὶ ὁ ποιητὴς Θέογνις.

Ἡ Εὐβοία.

Ἦδη ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ. ἡ Ἴωνικὴ Εὐβοία εἶχε δύο μεγάλας πόλεις, τὴν Χαλκίδα καὶ τὴν Ἐρέτριαν. Ἡ εὐφορὸς πεδιάς *Ληλάντιον* ἔδιδεν εἰς τοὺς πλουσίους γαιοκτῆμονας, τοὺς *ἱπποβότας*, ὑλικὸν πλοῦτον καὶ δύναμιν. Εἶχον πλούσια ἀργιλοφόρα καὶ χαλκοφόρα μεταλλεῖα καὶ ἀνέπτυξαν ἀξιόλογον μεταλλουργικὴν βιομηχανίαν. Οἱ Χαλκιδεῖς προηγῆθησαν εἰς τὸν ἀποικισμὸν τῆς Δύσεως. Ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ Κάτω Ἰταλίαν, ὅπου ἴδρυσαν τὴν Κύμην καὶ τὸ Ρήγιον, ἐνῶ οἱ Ἐρετρίεις ἐξηπλώθησαν μέχρι τῆς Κερκύρας καὶ με τοὺς Χαλκιδεῖς ἀπώκισαν τὰς ἀκτὰς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Χαλκιδικῆς.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος ἡ Χαλκὶς καὶ ἡ Ἐρέτρια περιῦλθον εἰς πόλεμον, ὁ ὁποῖος εἶχε καταστρεπτικὰς συνεπείας καὶ διὰ τὰς δύο πόλεις. Ἡ Εὐβοία ἔκοψε ἰδικὸν τῆς νόμισμα καὶ εἰσήγαγε ἰδικὰ τῆς μέτρα καὶ σταθμὰ τὰ ὅποια παρέλαβεν κατόπιν ἡ Κόρινθος καὶ αἱ Ἀθῆναι.

Βοιωτία καὶ Φωκίς.

Οἱ Βοιωτοί, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Εὐβοεῖς, δὲν ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν, διότι αἱ ἀκταὶ τῆς Βοιωτίας ἦσαν ἀκατά-

λήλοι διὰ τὴν προσέγγισιν πλοίων. Ἡ πλουσία βοιωτικὴ πεδιάς καὶ ἡ πλουσία ἐσοδεία τῆς ἱκανοποιεῖ τὰς ἀνάγκας τῶν Αἰολέων κατοίκων. Μολονότι ἦτο γεωργικὴ, ἡ Βοιωτία ἀνέπτυξε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ αἱ πόλεις Θῆβαι, Ὀρχομενός, Πλαταιαὶ καὶ Τανάγρα συνηγωνίζοντο εἰς πλοῦτον καὶ δύναμιν. Αἱ Θῆβαι ἐπρωτοστάτησαν εἰς τὴν Ἱδρυσιν ὁμοσπονδίας ἢ κοινοῦ, τὸ ὅποιον διηύθυνον οἱ Βοιωτάρχαι.

Ἡ Φωκίς, καίτοι ἦτο ἀσήμαντος γεωργικὴ περιφέρεια, ἐν τούτοις διέθετε τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὸ ὅποιον προσεῖλκε προσκυνητὰς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς ξένας χώρας.

Θεσσαλία.

Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πατρίς τῶν παλαιότερων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος, κατὰ δὲ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ἥρπασεν ἡ Ἰωλκός, τὸ ὁμητήριον τῶν Ἀργοναυτῶν. Ἦτο εἴφορος καὶ πλουσία καὶ ἐκασθερῆτο ἀπὸ εὐγενεῖς μεγαλοκτιματίας, τῶν ὁποίων τὰ κτήματα ἐκαλλιέργουν οἱ πενέσταί, δηλ. οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τῆς χώρας. Ἡ Θεσσαλία εἶχε μικρὰς γεωργικὰς κομπολόεις, τὴν Φάρσαλον, Λάρισσαν, Κρανῶνα καὶ Φεράς, αἱ ὁποῖαι ἐσχηματίσαν ὁμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας προέστατο κατόπι ἐκλογῆς ὁ Ταγός. Οὗτος εἶχεν ἀπόλυτον ἐξουσίαν καὶ ἠδύνατο νὰ εἶναι ἰσόβιος ἄρχων. Ἡ Θεσσαλία δὲν ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ ἔμεινεν ὀπίσω εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα.

Μακεδονία.

Ἐχωρίζετο ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν διὰ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Καμβουνίων. Μεταξὺ τῶν ὄρεων ἠπλοῦντο εἴφοροι πεδιάδες, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἔρρεον ποταμοὶ καθιστῶντες τὰς κοιλάδας προσφόρους εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Οἱ Μακεδόνες ἔζησαν ἀπομονωμένοι ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπον Ἑλλάδα καὶ ἡ χώρα τῶν ἦτο διηρημένη εἰς μικρὰ κρατίδια. Μόλις κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους, διότι προηγουμένως ἠσχολοῦντο μὲ τὴν ἀπόζουσιν τῶν ἐκ βορρᾶ βαρβάρων. Διὰ τοῦτο ἐγιναν οἱ σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τους, τὸν ὅποιον διὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου διέδωσαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ἡπειρος — Αἰτωλία καὶ Ἀχαρνανία.

Καὶ οἱ Ἡπειῶται ἔζησαν μακρὰν τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς καὶ μετὰ τῶν Μακεδόνων ἠγωνίζοντο κατὰ τῶν βαρβάρων Ἰλλυριῶν. Κατὰ ἀρ-

χαίους θούλους ἢ Ἡπειρος ἦτο ἢ κοιτὶς τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, τὸ δὲ μαντεῖον τῆς Δωδώνης ὑπῆρξε τὸ ἀρχαιότερον ἑλληνικὸν μαντεῖον. Τὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ παρουσίαζον πρὸς νότον αἱ περιοχαὶ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Γεωργικαὶ καὶ κτηνοτροφικαὶ παρέμειναν ἔξω ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν μέχρι τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ

Αἱ ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας.

Καὶ αὗται ἐξευλόγησαν ὡς αἱ μητροπόλεις. Ἡ ἐξουσία κατ' ἀρχὰς ἦτο εἰς χεῖρας τῆς ἀριστοκρατίας, κατόπιν περιῆλθεν εἰς τοὺς τυράννους καὶ τέλος εἰς τὸν λαόν. Προηγήθησαν πολιτικοὶ ἀνταγωνισμοί, οἱ ὅποιοι ἐβοήθησαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ρητορικῆς, ἡ ὁποία ἐγεννήθη εἰς τὴν Σικελίαν καὶ βραδύτερον μετεδόθη εἰς Ἀθήνας ἀπὸ τοὺς σοφιστάς.

Πλὴν τῆς ρητορικῆς ἐκαλλιεργήθη ἡ φιλοσοφία καὶ ἰδρύθησαν αἱ σχολαὶ τοῦ Πυθαγόρου εἰς τὸν Κρότωνα καὶ τοῦ Ξενοφάνους τοῦ Κολοφωνίου εἰς τὴν Ἐλέαν τῆς Ἰταλίας, αἱ ὁποῖαι ἀνέδειξαν σπουδαίους ἄνδρας, ὡς οἱ φιλόσοφοι Παρμενίδης καὶ Ἐμπεδοκλῆς. Ἐπίσης ἀνεπτύχθησαν τὰ μαθηματικὰ καὶ ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη, ἐνῶ εἰς τὴν τέχνην ἐπικρατεῖ ὁ βαρὺς δωρικὸς ρυθμός. Οἱ Ἕλληνες τῆς Δύσεως ἠγάπων τὸ κολοσσιαῖον, τὸ βαρὺ καὶ τὸ πολυτέλές.

Αἱ ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας — Κύμη.

Ἡ ἀρχαιότερα ἑλληνικὴ ἀποικία τῆς Δύσεως ἦτο ἡ Κύμη, τὴν ὁποίαν ἱδρυσαν ἀποικοὶ Χαλκιδεῖς. Οὗτοι, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι διαρκῶς ἠπειλοῦντο ἀπὸ τοὺς γείτονας Τυρρηνοὺς καὶ τοὺς Καρχηδονίους, ἐν τούτοις εἶχον καλῶς ὀργανωμένον εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον. Μετέφερον προϊόντα εἰς τὴν Ἑλλάδα (σίτον) καὶ ἐλάμβανον ἀπ' ἐκεῖ ἀγγεῖα, σκεύη, ὅπλα κλπ. Οἱ Κυμαιοὶ ἐδίδαξαν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἰταλίας τὸ Χαλκιδικὸν ἀλφάβητον καὶ τοὺς ἐμήσαν εἰς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν.

Σύβαρις — Κρότων — Τάρας.

Ἀπὸ τὰς ἄλλας ἀποικίας εἰς τὴν Ἰταλίαν σπουδαιότεραι ἦσαν ἡ

Σύβαρις, ὁ Κρότων καὶ ὁ Τάρας. Ἡ Σύβαρις εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος ἀπέκτισε φήμην πλουσίας πόλεως λόγῳ τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους της. Ἐκαλλιεργεῖτο ὁ σίτος καὶ ἡ ἄμπελος καὶ ἀνεπτύχθησαν ἐμπορικοὶ σταθμοὶ μὲ τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, κυρίως μὲ τοὺς Μιλησίους.

Περίφημοι ἦσαν αἱ ἐορταὶ τῆς Συνάρεως. Ἀργότερον ἡ πόλις περιῆλθεν εἰς πόλεμον μὲ τὴν γειτονικὴν Κρότωνα καὶ παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας (510 π.Χ.). Νοτιώτερον ὁ Κρότων διετήρησε τὸν αὐστηρὸν χαρακτῆρα τῶν Ἀχαιῶν ἀποίκων του.

Οἱ Κροτωνιάται ἐπλούτισαν ἀπὸ τὴν κτηνοτροφίαν, ἠγάπησαν τὸν ἀθλητισμὸν καὶ πολλάκις διεκρίθησαν εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Ὁ Μίλων ὁ Κροτωνιάτης ὑπῆρξεν ὀνομαστὸς διὰ τὴν ὑπερφυσικὴν του δύναμιν. Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ βου αἰῶνος ἐκυβέρνησαν τὴν πόλιν οἱ μαθηταὶ τοῦ Πυθαγόρου, οἱ ὅποιοι κατήγοντο ἀπὸ ἀριστοκρατικὰς οἰκογενείας.

Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου ἔκειτο ὁ Τάρας, δωρικὴ ἀποικία. Οἱ Λάκωνες κάτοικοι ἦσαν πολὺ ἐργατικοί, ἥσκουν τὴν ἀλιείαν καὶ ἀνέπτυξαν τὴν βιομηχανίαν ἔργων ἀγγειοπλαστικῆς. Ἡ παραγωγὴ πορφύρας ἀπὸ θαλάσσια κογχύλια ἦτο εἰδικότης τῶν Ταραντίνων, οἱ ὅποιοι διεξῆγον ἐμπόριον μὲ ὅλας τὰς χώρας τῆς Μεσογείου καὶ ἐξησφάλισαν τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἀκμὴν τῆς πόλεως των.

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας: Συρακοῦσαι.

Αἱ Συρακοῦσαι ἦσαν ἡ μόνη ἀποικία τῶν Κορινθίων εἰς τὴν Σικελίαν. Ἰδρύθη περὶ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος (734 π.Χ.) καὶ ταχέως ἔγινε πολυάνθρωπος καὶ πλουσία. Ἀνέπτυξαν τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὰς τέχνας, ἐξῆγον σίτον καὶ οἶνον καὶ διέσχιζον ἀφόβως τὴν θάλασσαν τῆς Μεσογείου. Αἱ Συρακοῦσαι ἐπροστατεύοντο ἀπὸ τὴν νῆσον Ὀρτυγίαν. Ἐφημίζοντο διὰ τοὺς ὠραίους ναοὺς, τὰ θεάτρα, τὰ γυμναστήρια καὶ εἶχον νομίσματα, τὰ ὅποια ἦσαν ἀριστουργήματα τέχνης.

Οἱ Συρακοῦσαιοι διεξῆγον σκληροὺς πολέμους μὲ τοὺς Τυρρηνοὺς καὶ Καρχηδονίους καὶ ἐκυβερνήθησαν ἀπὸ τοὺς τυράννους Γέλωνα καὶ Ἰέρωνα.

Σελινοῦς — Γέλα — Ἀκράγας.

Αἱ τρεῖς πόλεις εἶχον κτισθῇ ἐπὶ τῆς νοτίου παραλίας τῆς νήσου. Ἡ Σελινοῦς ἰδρύθη τὸ 629 π.Χ. ἀπὸ Μεγαρεῖς καὶ τὸν 5ον αἰῶνα ἔ-

φθασεν εἰς ἀνθηρὰν δικονομικὴν κατάστασιν. Ἡ Γέλα καὶ ὁ Ἀκράγας ἦσαν ἀποικίαι δωρικαί. Τὴν Γέλαν ἔκτισαν τὸ 690 π.Χ. Κρηῖτες καὶ Ρόδιοι, ἐνῶ ὁ Ἀκράγας, ἀποικία τῶν Ροδίων, ἀπέκτησε πλοῦτον ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου καὶ τῆς ἐλαίας. Μετὰ τὰς Συρακούσας ὁ Ἀκράγας ἔγινεν ἡ ἰσχυρότερα πόλις τῆς Σικελίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

Ἡ ΣΠΑΡΤΗ

Ἡ Λακωνικὴ.

Ἡ ἰσχυρότερα δωρικὴ φυλὴ, οἱ Σπαρτιᾶται, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα τῆς Λακωνικῆς. Ἡ Λακωνικὴ εἶναι στενὴ καὶ ἐπιμήκης πεδιάς μετὰ τοῦ Ταῦγέτου καὶ τοῦ Πάρνωνος, διὰ μέσον τῆς ὁποίας ρέει ὁ ποταμὸς Εὐρώτας. Τὸ ἔδαφος ἦτο ἀρχετὰ εὐφορον. Εἰς τοὺς λόφους ἐφύετο ἡ ἀμπελος καὶ τὰ ὄρη ἦσαν κατάλληλα διὰ τὴν κτηνοτροφίαν. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα ἰδρύθη τὸ ἰσχυρότερον στρατιωτικὸν κράτος τῆς Ἑλλάδος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σπάρτην.

Οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς.

Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχτης τοῦ Εὐρώτα ἔζων οἱ κατακτηταὶ Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι ὠνομάσθησαν Σπαρτιᾶται. Οὗτοι ἦσαν κυρίαρχοι, ἀπετέλουν τὸν διαρκῆ στρατὸν τῆς πολιτείας καὶ ἡσχολοῦντο μὲ τὰς δημοσίας ὑποθέσεις.

Ἡ Λακωνικὴ ἐμοιράσθη εἰς κλήρους μετὰ τῶν κατακτητῶν. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι Ἀχαιοὶ ἔγιναν εἰλωτοὶ καὶ ἐκαλλιέργουν τὸν κῆρον τοῦ κυρίου των. Τηρηρέουν εἰς τὸν στρατὸν ὡς ψилоί, ἐλαφρῶς δηλ. ὠπλισμένοι, καὶ ἠδύναντο νὰ ἐλευθερωθοῦν δι' ἀνδραγαθίαν, ὅποτε κατετάσσοντο ὡς νεοδαμῶδεις εἰς τὴν τάξιν τῶν νέων πολιτῶν.

Ἄλλοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ ὄρεϊνὰ ὡς ἐλεύθεροι καὶ ὠνομάσθησαν περῖοικοι, μαζὶ δὲ μὲ τοὺς Σπαρτιάτας ὠνομάζοντο Λακεδαιμόνιοι. Ὁ κίνδυνος ἐπαναστάσεως ἐκ μέρους τῶν εἰλωτῶν ἐπέβαλον εἰς αὐτοὺς τὴν καθαρὰν στρατιωτικὴν ὁργάνωσιν τῆς πολιτείας των.

Ὁ Λυκοῦργος.

Τὴν ὁργάνωσιν τοῦ σπαρτιατικοῦ κράτους καὶ τὴν αὐστηρὰν νομοθεσίαν ἀπέδιδον οἱ ἀρχαῖοι εἰς ἓνα σοφὸν νομοθέτην, τὸν Λυκοῦρ-

γον. Δηγοῦνται ὅτι εἰς τὸ ἔργον τοῦ τὸν ἐνεθάρουνε πολὺ ἡ Πυθία τῶν Δελφῶν, ἡ ὁποία τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ νόμοι τοῦ θὰ ἀναδείξουν τὴν Σπάρτην εἰς μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν δύναμιν. Σήμερον ὁ Λυκούργος θεωρεῖται πρόσωπον μυθικόν.

Τὸ πολίτευμα.

Ἡ Σπάρτη εἶχε δύο βασιλεῖς καταγομένους κατὰ τὴν παράδοσιν ἀπὸ τὸν Ἡρακλέα. Οὗτοι κατ' ἀρχὰς εἶχον τὴν θρησκευτικὴν, στρατιωτικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν. Ἀργότερον ἡ δύναμις τῶν ἐξησθένισε καὶ διετήρησαν μόνον τιμητικά δικαιώματα, προήδρευον εἰς τὴν γερουσίαν, εἶχον διπλὴν μερίδα εἰς τὰ συσσίτια, τιμητικὴν θέσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας, μεγαλύτερον κλῆρον καὶ μεγαλύτεραν μερίδα εἰς τὰ πολεμικὰ λάφυρα.

Ἡ Γερουσία.

Ἡ Γερουσία, ἡ ὁποία ἦτο συμβούλιον γερόντων, κυβερνᾷ τὸ κράτος. Ἀποτελεῖτο ἀπὸ 28 ἰσόδια μέλη ἀπὸ τοὺς συμπληρώσαντας τὸ 60ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν ἐκλεγομένων ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ὠνομάζετο Ἀπέλλα καὶ ἀποτελεῖτο ἐξ ὅλων τῶν πολιτῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον ἡλικίαν ἄνω τῶν 30 ἐτῶν. Συνήρχετο κατὰ πᾶσαν πανσέληνον εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ εἶχεν ὡς ἔργον νὰ ἀποφασίσῃ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, νὰ ἐκλέγῃ τοὺς γέροντας εἰς τὴν γερουσίαν, τοὺς ἐφόρους καὶ τοὺς παιδονόμους καὶ νὰ ψηφίσῃ τοὺς νόμους. Αἱ ἀποφάσεις ἐλαμβάνοντο διὰ βοῆς χωρὶς συζήτησιν.

Οἱ ἔφοροι.

Τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν εἶχον οἱ 5 ἔφοροι, οἱ ὅποιοι ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Ἐπέβλεπον τοὺς ἄρχοντας, τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς πολίτας διὰ νὰ τηροῦν τὰς παλαιὰς συνηθείας καὶ τοὺς νόμους. Ἦρχοντο εἰς διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς ξένους καὶ συνώδευον τὸν βασιλέα κατὰ τὴν ἐκστρατείαν. Τέλος οἱ ἔφοροι εἶχον τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων χρημάτων καὶ ἐπέβλεπον τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων.

Ἡ Σπαρτιατικὴ ἀγωγή.

Αὕτη ἦτο σύμφωνος πρὸς τὸν στρατιωτικὸν χαρακτῆρα τῆς πόλεως. Ὁ Σπαρτιάτης ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του ἀνῆκεν εἰς τὴν πολιτείαν.

Τὰ νεογνά ἐξητάζοντο ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας καὶ ὅσα ἦσαν ἀσθενεῖα καὶ ἀνάπηρα ἔχαναν τὰ πολιτικά των δικαιώματα. Τὰ ὑγιᾶ καὶ ἀρτιμελῆ ἀπεδίδοντο εἰς τὴν μητέρα των, ἢ ὅποια τὰ ἀνέτρεφε μέχρι τοῦ 7ου ἔτους. Ἀπὸ τὴν ἡλικίαν αὐτὴν τὰ ἀνέτρεφεν ἡ πολιτεία, ὅπως ἤθελεν.

Σκοπὸς τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν ἦτο νὰ καμῇ τὰ σώματα εὖ-ρωστα καὶ ὑγιᾶ. Συνήθιζον νὰ ὑπομένουν τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὴν ἀγρυπνίαν, ἐβάδιζον ἀσκεπεῖς καὶ ἔφερον τὸ αὐτὸ ἔνδυμα χειμῶνα καὶ θέρος. Συχνὰ τοὺς ἐμαστίγωνον μέχρι αἵματος καὶ τοὺς ἐπέτρεπον νὰ κλέπτουν. Ἐὰν συνελαμβάνοντο κατὰ τὴν κλοπὴν, ἐτιμωροῦντο αὐστηρῶς διὰ τὴν ἀδελξιότητά των. Ἐκοιμῶντο καθ' ὁμάδας ἐπάνω εἰς καλάμια καὶ ἐγυμνάζοντο συνεχῶς εἰς τὸν δρόμον, τὴν πάλιν, τὸ ἄλμα, τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον.

Γράμματα δὲν ἐμάνθανον· μόνον ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν καὶ ἠσκούντο νὰ ψάλλουν πατριωτικὰ τραγούδια καὶ νὰ χορεύουν πολεμικοὺς χορούς.

Κατὰ τὰς ἐορτὰς οἱ γέροντες χορεύοντες ἔλεγον: Ἡμεῖς ἡμεῖθα κάποτε γενναῖα παλληκάρια. Οἱ ἄνδρες ἔψαλλον: Τώρα εἴμεθα ἡμεῖς, καὶ ἂν θέλῃς, μπορεῖς νὰ δοκιμάσῃς. Οἱ παῖδες ἀπήντων: Ἡμεῖς θὰ γίνωμεν πολὺ καλύτεροί σας.

Ἐδιδάσκοντο ἀκόμη οἱ νέοι νὰ σέβωνται τοὺς γέροντας καὶ νὰ εἶναι ὀλιγόλογοι, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἐλέγετο *λακωνισμός*.

Καὶ τὰ κορίτσια τῶν Σπαρτιατῶν ἐγυμνάζοντο σκληρῶς, ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἐορτὰς καὶ παρευρίσκοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀνδρῶν. Ἡ μήτηρ, ὅταν παρέδιδε τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱόν της, τοῦ ἔλεγεν: «Ἡ τᾶν ἢ ἐπὶ τᾶς», δηλ. ἢ νὰ φέρῃς τὴν ἀσπίδα νικητὴς ἢ νὰ σὲ φέρουν ἐπάνω εἰς αὐτὴν νεκρόν.

Ὁ Σπαρτιατικὸς στρατός.

Ὁ Σπαρτιάτης ἀπὸ τοῦ 20οῦ μέχρι τοῦ 60οῦ ἔτους ἦτο στρατιώτης καὶ ἐθεώρει καθήκον του νὰ μάχεται καὶ νὰ ἀποθνήσκῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ἐμνευε κατὰ τὴν μάχην σταθερὸς εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἢ ἐνίκα ἢ ἐπιπτε νεκρός. Ἡ ἐγκατάλειψις τῆς θέσεως ἐθεωρεῖτο ἐντροπὴ καὶ ὁ *τρέσας* (δειλὸς) περιεφρονεῖτο ἀπὸ ὅλους. Τὸ κύριον σῶμα τοῦ στρατοῦ ἀπετέλουν οἱ ὀπλίται, οἱ ὅποιοι ἔφερον ὡς ὤμντικα μὲν ὅπλα τὸ κράνος, τὸν θώρακα, τὰς κνημίδας καὶ ἀσπίδα στρογγύλην, ὡς ἐπιθετικά δὲ μακρὸν δόρυ καὶ ξίφος βραχύ.

Παρετάσσοντο ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ ἐσχηματίζετο ἡ *σπαρ-*

τιατικὴ φάλαγξ. Ἡ Σπάρτη δὲν εἶχε τείχη, διότι ὡς τοιαῦτα ἐχρησίμευον ἡ ἀνδρεία καὶ τὰ στήθη τῶν πολιτῶν.

Ὁ βίος τῶν Σπαρτιατῶν.

Οἱ Σπαρτιάται ἦσαν ὀλιγαρχεῖς καὶ ἔτρωγον εἰς τὰ συσσίτια. Τὸ φαγητὸν ἦτο πολὺ ἁπλοῦν, μέλας ζωμὸς ἀπὸ χοιρινὸν κρέας, ξίδι καὶ ἄλατι. Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰ συσσίτια ἦτο ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους καὶ διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ ὁ καθένας συνεισέφερε ποσὸν ἀνάλογον πρὸς τὰ εἰσοδήματά του. Ὅλα εἰς τὴν Σπάρτην σκοπὸν εἶχαν νὰ κάμουν πολίτας σκληραγωγημένους καὶ ἀνδρείους στρατιώτας. Διὰ νὰ μὴ νοθευθῇ ἡ ζωὴ τῶν μετ' ἑξένης συνοδείας ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ταξιδεύουν ἔξω τῆς χώρας τῶν καὶ οἱ ξένοι δὲν ἐπετρέπετο νὰ μένουν πολὺ εἰς τὴν Σπάρτην. Διὰ νὰ μὴ συσσωρεύουν πλοῦτον, τὸ νόμισμα τῆς Σπάρτης ἦτο σιδηροῦν καὶ ἐπομένως δύσχρηστον καὶ δυσμεταζόμιστον.

Οἱ Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι.

Ἡ Σπάρτη, ἐπειδὴ εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὅριά της, ἐστράφη πρὸς δυσμὰς ἐναντίον τῆς εὐφόρου Μεσσηνίας, διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ὁποίας κατὰ τὸν 8ον καὶ 7ον αἰῶνα ἔγιναν δύο μακροχρόνιοι Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι. Κατὰ τὸν πρῶτον (743 — 724 π.Χ.) οἱ Μεσσήνιοι ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἰθώμης ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἀριστόδημον. Οἱ Σπαρτιάται κατέλαβον τὴν Ἰθώμην καὶ ἔγιναν κύριοι τῆς Μεσσηνίας. Ἡ γῆ τῆς Μεσσηνίας ἐμοιράσθη εἰς κλήρους καὶ οἱ Μεσσήνιοι ἔγιναν εἰλωτες.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος (645 — 622 π.Χ.) ἀρχίζει ὁ δευτέρος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. Οἱ Μεσσήνιοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ νεαροῦ Ἀριστομένους ἐπανεστάτησαν καὶ ἐνίκησαν τοὺς Σπαρτιάτας, οἱ ὁποῖοι, ἐνθαρρυνθέντες ἀπὸ τὸν Ἀθηναῖον ποιητὴν Τυρταῖον, ἐνίκησαν κατόπιν τοὺς Μεσσηνίους. Ὁ ἥρωικὸς Ἀριστομένης ἔφυγεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του, ἐνῶ πολλοὶ Μεσσήνιοι κατέφυγον εἰς τὴν Ζάγκλην τῆς Σικελίας, ὅπου εὗρον νέαν πατρίδα.

Ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Μεσσηνίας οἱ Σπαρτιάται ἐστράφησαν κατὰ τῶν Ἀρχαδῶν καὶ Ἀργείων, οἱ ὁποῖοι προσέβαλον ἰσχυρὰν ἀντίστα-

σιν. Τότε ἡ Σπάρτη ἥλλαξε τακτικὴν καὶ προσελάβησε διὰ συμμαχιῶν νὰ αὐξήσῃ τὴν δυνάμιν της. Πολλαὶ πόλεις τῆς Πελοποννήσου, καὶ μάλιστα ἡ Ἀρκαδία, ἡ Ἠλεία, ἡ Κόρινθος καὶ ἡ Σικυών, πλὴν τοῦ Ἄργους, ἔγιναν σύμμαχοι καὶ βραδύτερον προσεχώρησαν εἰς τὴν συμμαχίαν τὰ Μέγαρα καὶ ἡ Αἰγίνα. Ἔτσι ἰδρύθη ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία (6ος αἰὼν), ἡ ὁποία κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἦτο ἡ ἰσχυροτέρα στρατιωτικὴ ὁργάνωσις. Τὴν συμμαχίαν διηύθυνε συμβούλιον ἀπὸ ἀντιπροσώπων τῶν συμμαχικῶν πόλεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Ἡ Ἀττικὴ.

Εἶναι χώρα τριγωνικὴ ἀπολήγουσα εἰς τὸ ἀκρωτήριο Σούνιον. Τὰ ὄρη Πάρνης καὶ Κιθαιρῶν τὴν χωρίζουν ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν, ἐνῶ τὰ ὕδατα τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ τὴν βρέχουν ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν σχηματίζονται αἱ πεδιάδες τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Μεσογείων, τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Ἐλευσίως, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὑψώνονται τὰ ὄρη Ὑμηττός καὶ Πεντελικόν.

Τὴν Ἀττικὴν διαρρέουν οἱ ποταμοὶ Κηφισὸς καὶ Ἰλισός. Ἐχει καλοὺς λιμένας καὶ δι' αὐτὸ οἱ κάτοικοί της, γεωργοὶ κατ' ἀρχάς, ἔγιναν σπουδαῖοι ναυτικοί. Τὸ κλίμα, γλυκὺ καὶ ἥπιον, ἔκαμε τοὺς κατοίκους ζωηροὺς, δραστηρίους καὶ εὐφρεῖς.

Ἡ παλαιότερα ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ παλαιότερα ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν φθάνει μέχρι τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς. Οἱ παλαιότεροι κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν Ἴωνες, οἱ ὅποιοι ἤνωσαν τοὺς ἄλλους κατοίκους, κατέλυσαν τὰς χωριστὰς κυβερνήσεις τῶν διαφόρων πόλεων καὶ ἵδρυσαν κοινὰς ἀρχάς εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐνεκα τούτου οἱ εὐγενεῖς γαιοκτήμονες ἐγκατέλειψαν τὰ χωρία των καὶ ἐγκατεστάθησαν περὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἐώρταζον τὰ Συναίξια. Τὸν συνοικισμόν τῶν Ἀθηνῶν ἐπέτυχεν ὁ μυθικὸς βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων Θησεύς, ἥρως τῶν Ἰώνων. Οὗτος ἐκαθάρισε τὴν χώραν ἀπὸ τοῦ ληστὰς καὶ ἀπῆλλαξε τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὸν φόρον τῶν ἐπτὰ νέων καὶ ἐπτὰ νεανίδων ποὺ ἐπλήρωνον κατ' ἔτος εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Κρήτης Μίνωα.

Κατ' ἀρχάς οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν γεωργοί, ἀργότερα δὲ ἔγιναν σπου-

δαῖοι ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι καὶ εἶχον δύο μεγάλους λιμένας, τὸ Φάληρον καὶ τὸν Πειραιᾶ.

Πολιοῦχος τῶν Ἀθηναίων ἦτο ἡ Ἀθηναῖα, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν μῦθον, ἐφιλονίκησε μὲ τὸν Ποσειδῶνα. Οἱ ἄλλοι θεοὶ ἐδικαίωσαν τὴν Ἀθηναῖαν, ἡ ὁποία ἀπὸ τότε ἔλαβε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὁποίας ἡ πόλις προώδευσε καὶ ἀνέπτυξε τὸν πολιτισμόν.

Τὸ ἀρχαιότερον πολίτευμα.

Ἀρχαιότερον πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων ἦτο ἡ κληρονομικὴ βασιλεία. Ὁ βασιλεὺς ἐκυβέρνηα τὸ κράτος μὲ συμβούλιον εὐγενῶν, τὸν Ἀρειον Πάγον, ὡς τελευταῖος βασιλεὺς θεωρεῖται ὁ Κόδρος, ὁ ὁποῖος, ὅταν εἰσέβαλον οἱ Δωριεῖς εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐθυσιάσθη ἐκουσίως, διὰ νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του.

Ἀπὸ τοῦ 683 π.Χ. τοὺς βασιλεῖς διεδέχθησαν οἱ εὐγενεῖς γαιοκτήμονες, δηλ. ἐννέα ἄρχοντες ἐκλεγόμενοι κάθε χρόνον. Αὐτοὶ ἦσαν: ὁ ἐπὶ ὧν ὕμνος ἄρχων, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὠνομάζετο τὸ ἔτος, ὁ βασιλεύς, ἔχων μόνον θρησκευτικὰ καθήκοντα, ὁ πολέμαρχος καὶ οἱ ἑξ θεσμοθέται. Ὁ Ἀρειος Πάγος ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς διατελέσαντας ἄρχοντας, ἐξέλεγε τοὺς νέους ἄρχοντας, εἶχε τὴν ἐποπτεῖαν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων καὶ ἐτιμῶρει κάθε παρεκτρέπομενον.

Αἱ πρῶται ταραχαὶ — Ὁ Κῦλων.

Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων ἦτο ἀριστοκρατικόν, ἐνῶ ὁ λαός, οἱ ἔμποροι, ναυτικοὶ καὶ τεχνῖται, δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως. Ὅσοι ἦσαν ἀκτήμονες, εἰργάζοντο εἰς τὰ κτήματα τῶν εὐγενῶν, ἐπλήρωνον ὡς ἐνοίκιον τὸ 1/6 τοῦ εἰσοδήματος καὶ ἐλέγοντο ἐκτετρημένοι ἢ πελάται. Ἡ θέσις ὅμως τῶν μικροκτηματιῶν γεωργῶν ἔγινε δύσκολος λόγῳ τῶν σκληρῶν νόμων καὶ τῶν δανείων, τὰ ὁποία ἐδίδοντο μὲ ὑποθήκην τὰ σώματά των. Διὰ τοῦτο προσεκλήθη δυσαιρέσκεια, τὴν ὁποίαν ἐπέτεινεν ἡ στέρησις τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης ὑπὸ τῶν εὐγενῶν κατὰ τοὺς ἀγράφους νόμους. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἔμποροι, οἱ ναυτικοὶ καὶ βιοτέχναι ἐπλούτισαν καὶ δὲν ἠνείχοντο τὴν διοίκησιν τῶν εὐγενῶν. Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἐστασίασε καὶ ἐξήτει γραπτοὺς νόμους. Τοῦτο ἐξεμεταλλεύθη ὁ Κῦλων, πλούσιος εὐπατρίδης, ὁ ὁποῖος, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Μεγάρων Θεαγένους, κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν. Ἡ ἀπόπειρα ὅμως ἀπέ-

τυχε καὶ ὁ Κύλων μὲ ὀλίγους ὁπαδούς του διέφυγον. Οἱ ὑπόλοιποι ἐσυνθροολόγησαν, ἀλλὰ ἐσφάγησαν ἐνῶ κατήρχοντο ἀπὸ τὴν Ἀγορὴν. Τοῦτο ἐθροώθη ἀσέβεια εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ὠνομάσθη *Κυλώνειον ἄγος*. Ἐπειδὴ τότε ἐνέσκηψε λοιμὸς εἰς τὴν πόλιν, οἱ Ἀλκμεωνίδαι πὺν ἐφόνευσαν τοὺς ὁπαδούς τοῦ Κύλωνος ἐθροώθησαν κατηραμένοι καὶ ἐξωρίσθησαν, ἐκλήθη δὲ ὁ σοφὸς Ἐπιμενίδης, ὁ ὁποῖος μὲ θυσίας ἐκαθάρισε τὴν πόλιν.

Ἡ νομοθεσία τοῦ Δράκοντος.

Καὶ μετὰ τὴν ἀπόπειραν τοῦ Κύλωνος αἱ ταραχαὶ ἐξηκολούθησαν καὶ οἱ εὐγενεῖς ἀνέθεσαν εἰς τὸν εὐπατρίδην Δράκοντα, τὸ 621 π.Χ., νὰ συντάξῃ νέους νόμους. Ὁ Δράκων ἔδωσε πολιτικά δικαιώματα εἰς ὅσους ἠδύναντο νὰ ὑπηρετοῦν τὸν στρατὸν μὲ ἰδικὰ των ἔξοδα. Τοὺς νόμους τοὺς ἐχάραξεν εἰς λιθίνας πλάκας, τὰς ὁποίας ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν ἀγορὰν. Ἦσαν ὅμως πολὺ αὐστηροὶ καὶ ἀπὸ τότε κάθε αὐστηρὸς νόμος ὀνομάζεται *Δρακόντειος νόμος*.

Ὁ Σόλων.

Ἐπειδὴ καὶ μετὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Δράκοντος ἡ ἀνισότης μεταξὺ εὐγενῶν καὶ λαοῦ ἐξηκολούθει, αἱ ἀντιμαχόμεναι μερίδες ἐξέλεξαν τὸ 594 ὡς ἄρχοντα τὸν Σόλωνα μὲ τὴν ἐξουσίαν νὰ μεταβάλῃ τὸ πολίτευμα καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συμφιλίωσιν των. Ὁ Σόλων κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν, ἀλλ' ἦτο ἀρεστὸς εἰς τὸν λαὸν διὰ τὴν μετρίαν περιουσίαν καὶ τὴν σοφίαν του. Νέος ἀκόμη ἐταξίδευσεν πολὺ καὶ ἐγνώρισε τὰ ἥθη καὶ τοὺς νόμους πολλῶν χωρῶν. Ἀκόμη μὲ τὰ πατριωτικά του ποιήματα συνέβαλεν εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς Σαλαμῖνος ἀπὸ τοὺς Μεγαρεῖς.

Ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος.

Πρῶτον ἔργον τοῦ Σόλωνος ἦτο ἡ κατάργησις ὅλων τῶν χρῶν καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ δανεισμοῦ μὲ ὑποθήκην τὰ σώματα. Ὁ νόμος αὐτὸς ὠνομάσθη *σεισάχθεια*. Ἐπίσης μετέβαλε τὸ νομισματικὸν σύστημα. Ἦ μὲν ἀντὶ 70 δραχμῶν ἐτιμᾶτο τώρα 100 δραχμαὶ καὶ ὥρισε διὰ νόμον ἀνώτατον ὅριον κτηματικῆς περιουσίας.

Ὁ Σόλων κατήργησε τὴν παλαιὰν διαίρεσιν καὶ διήρσε τοὺς πολίτας εἰς 4 τάξεις ἀναλόγως τῆς κτηματικῆς των περιουσίας (τιμοκρατικὸν πολίτευμα).

Ἡ νέα διαίρεσις περιελάμβανε: 1) τοὺς πεντακκοσιομεδίμνους μὲ ἐτήσιον εἰσόδημα 500 μεδίμων σίτον, οἶνον ἢ ἐλαίον, (εἷς μέδιμνος = 48 χιλιόγραμμα), 2) τοὺς τριακκοσιομεδίμνους ἢ ἱππεῖς, 3) τοὺς διακκοσιομεδίμνους ἢ ζευγίτας καὶ 4) τοὺς θῆτας μὲ εἰσόδημα κάτω τῶν 200 μεδίμων ἢ μὲ κανὲν εἰσόδημα.

Ἀνάλογος ἦτο καὶ ἡ κατάταξις τῶν ἐμπορῶν μὲ βάσιν τὰ ἔσοδά των.

Ὅσοι ἀνῆκον εἰς τὰς δύο πρώτας τάξεις ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατὸν ὡς ὀπλίται καὶ ἱππεῖς, οἱ ζευγίται ὡς ὀπλίται καὶ οἱ θῆτες ὡς ψυλοὶ ἢ ὡς ναῦται.

Ἀναλόγως τῆς τάξεως καθώρισεν ὁ Σόλων τὰ φορολογικὰ βάρη καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ἐκάστου. Ἐκ τῶν τριῶν ἀνωτέρω τάξεων ἐξελέγοντο οἱ ἄρχοντες, ἐνῶ οἱ 9 ἄρχοντες ἐξελέγοντο ἀπὸ τὰς δύο πρώτας τάξεις.

Μεταβολαὶ τοῦ Σόλωνος εἰς τὴν πολιτείαν τῶν Ἀθηνῶν.

Κυρίαρχον σῶμα τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας ἔκαμεν ὁ Σόλων τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον μέρος ὅλοι οἱ πολῖται ἀπὸ 20 ἐτῶν καὶ ἄνω. Αὐτὴ ἐψήφισε τοὺς νόμους, ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας καὶ δικαστάς, ὥριζε τοὺς φόρους καὶ ἀπεφάσιζε περὶ πόλεμον, εἰρήνης καὶ συμμαχιῶν. Συνήρχετο τρεῖς τοῦλάχιστον φορὰς τὸν μῆνα εἰς τὴν ἀγορὰν κατ' ἀρχάς, εἰς τὴν Πνύκα ἀργότερον. Ὁ Σόλων διέτηρξε τὴν βουλὴν τοῦ Δράκοντος, τὴν ὁποίαν διωργάνωσε καλύτερον. Ἦτο συμβούλιον ἀπὸ 400 μέλη ἡλικίας ἄνω τῶν 30 ἐτῶν καὶ ἐξέδιδε προβουλευμάτων διὰ κάθε ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ συζητηθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Ὁ Σόλων ἴδρυσεν τὸ μέγα λαϊκὸν δικαστήριον, τὴν Ἡλιαίαν, ἣ ὁποία ἀτετελεῖτο ἀπὸ 6000 δικαστάς. Οὗτοι διηγοῦντο εἰς 10 τμήματα ἐκ 500 δικαστῶν ἑκαστον, οἱ δὲ 1000 ἦσαν ἀναπληρωματικοί. Ἔθεσεν ἐπίσης τὸν νόμον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐστερεῖτο τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων του (ἄτιμος) ὁ τηρῶν οὐδετερότητα κατὰ τὰς στάσεις. Μετὰ τὴν θέσπισιν τῶν νόμων ὁ Σόλων, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἐνοχλήσεις τῶν δυσηρεστημένων, ἔφυγε ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἀπουσίασεν ἐπὶ 10 ἔτη ἐπισκεφθεὶς πολλὰς χώρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν Λυδίαν.

Ὁ Πεισίστρατος.

Μετὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ Σόλωνος ἐπεκράτησεν ἐπ' ὀλίγον ἡσυχία, ἀλλὰ κατόπιν αἱ ταραχαὶ ἐπανελήφθησαν. Διεμορφώθησαν τότε τρία

κόμματα, οἱ Πεδιακοί, οἱ Παράλιοι καὶ οἱ Διάκριοι. Πεδιακοὶ ἦσαν οἱ μεγάλοι ιδιοκτῆται, οἱ ὅποιοι ἦσαν δυσηρεσטיμένοι ἀπὸ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος. Εἰς τὸ κόμμα τῶν Παραλίων ἀνῆκον οἱ ἔμποροι, ναυτικοὶ καὶ ἐπαγγελματίαι, οἱ ὅποιοι μὲ ἀρχηγὸν τὸν Μεγακλέα ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τοῦ πολιτεύματος τοῦ Σόλωνος.

Οἱ Διάκριοι ἦσαν οἱ κατοικοῦντες τὴν ὄρεινὴν περιοχὴν (Διακρία) καὶ ἦσαν οἱ περισσότεροι. Εἶχον ὡς ἀρχηγὸν τὸν εὐπατρίδην Πεισιστράτον, ἄνδρα φιλόδοξον καὶ ἱκανόν, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν φιλάνθρωπίαν καὶ τοὺς καλοὺς τρόπους ἀπέκτησε τὴν συμπάθειαν τοῦ λαοῦ. Ἐπέτυχε νὰ τοῦ δοθοῖν 50 σωματοφύλακες, τοὺς ὁποῖους ἠῤῥησεν εἰς 400, καὶ μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῶν κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἔγινε τύραννος τῶν Ἀθηνῶν (560). Οἱ Πεδιακοὶ ὅμως καὶ Παράλιοι τὸν ἐξεδιώξαν, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ πάλιν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Μεγακλέους. Διὰ δευτέραν φορὰν ἐξεδιώχθη καὶ τέλος τὸ 546 μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἑρετριέων ἐπανῆλθε καὶ ἔγινεν ἰσόβιος τύραννος τῶν Ἀθηνῶν.

Διοίκησις καὶ ἔργα τοῦ Πεισιστράτου.

Ὁ Πεισίστρατος ἥσκησε φιλειρηνικὴν πολιτικὴν καὶ ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ ναυτικοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ κυβέρνησις του ὑπῆρξεν ἡπία καὶ δικαία. Ἐκνέερχε μὲ βάσιν τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος, ἐδάνειζε τοὺς γεωργοὺς διὰ νὰ καλλιεργοῦν τὰ κτήματα καὶ ὥρισε τοὺς κατὰ δήμους δικαστάς, οἱ ὅποιοι περιήρχοντο τὴν χώραν καὶ ἔλυνον τὰς διαφορὰς τῶν ἀγροτῶν.

Ὁ Πεισίστρατος ἐστόλισε τὴν πόλιν μὲ σπουδαῖα καλλιτεχνικὰ ἔργα καὶ ἀνέθεσεν εἰς φίλους του ποιητὰς νὰ συλλέξουν καὶ καταγράψουν τὰ μέχρι τότε ἀπαγγελλόμενα ὁμηρικὰ ποιήματα. Κατεσκεύασεν ὁδοὺς, ὑδραγωγεία καὶ ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν Παναθηναίων ἔδωκε λαμπροτέραν μορφήν μὲ τὴν εἰσαγωγὴν μουσικῶν ἀγώνων. Γενικῶς μὲ τὴν δημοκρατικὴν μᾶλλον διοίκησιν του ἄφησε τὴν καλύτεραν ἀνάμνησιν διὰ τὴν ἐποχὴν του.

Πεισιστρατίδαι.

Μετὰ τὸν θάνατόν του (527 π.Χ.) ἡ ἀρχὴ περιῆλθεν εἰς τὸν υἱόν του Ἰππίαν, ὁ ὁποῖος κατ' ἀρχὰς ἐκνέερχε μὲ σύνεσιν καὶ πραότητα. Ὅταν ὅμως δύο εὐγενεῖς νέοι, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ἐφόνευσαν τὸν ἀδελφόν του Ἰππαρχον, ὁ Ἰππίας ἔγινε σκληρός. Τότε οἱ ἐξόριστοι Ἀλκμεωνίδαι βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης

Κλεομένην ἐπολιόρκησαν τὸν Ἰππῖαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ἀσίαν (510 π.Χ.).

Μεταρρύθμισις τοῦ πολιτεύματος ὑπὸ τοῦ Κλεισθένους.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος ἐπηρεολούθησαν στάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ὑπερίσχυεν ὁ Κλεισθένης (507), ὁ ὁποῖος μετερρύθμισε τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον. Πρῶτον ἐχορήγησε δικαιώματα εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς, ἐγχωρίους καὶ ξένους. Κατήργησε τὴν διαίρεσιν τῶν κατοίκων εἰς 4 φυλάς καὶ διήρθεσεν ὅλην τὴν Ἀττικὴν εἰς 10 φυλάς, ἐκάστη τῶν ὁποίων περιέλαμβανε δέκα δήμους. Εἰς ἐκάστην φυλὴν περιέλαβε πολίτας ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, παραλίους, πεδιακοὺς καὶ διακοίους, καὶ κατήργησε τὰς μεταξὺ τῶν διακρίσεις.

Ἡῤῥησεν ἐπίσης τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν ἀπὸ 400 εἰς 500. Ἐκάστη φυλὴ ἐξέλεγε 50 βουλευτάς, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ 36 ἡμέρας. Κυρίαρχον σῶμα ἦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἡ ὁποία ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου, εἰρήνης καὶ συμμαχιῶν. Τέλος καθώρισε νὰ ἐκλέγωνται κάθε χρόνον 10 στρατηγοί, ἕνας ἀπὸ κάθε φυλὴν. Διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ δὲ τὴν πολιτείαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς τυραννίδος ἐθέσπισε τὸν νόμον περὶ ἐξοστρακισμοῦ. Ὅταν δηλ. κάποιος ἦτο ἐπικίνδυνος εἰς τὴν πολιτείαν, ἐξωρίζετο ἐπὶ δέκα ἔτη.

Μετὰ τὰ μέτρα αὐτὰ ἐπῆλθε πλήρης δημοκρατικὴ ἐξίσωσις τῶν πολιτῶν καὶ δικαίως ὁ Κλεισθένης θεωρεῖται ὡς ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

Ἡ ΕΝΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Τὸ κοινὸν ὄνομα τῶν Ἑλλήνων.

Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 7ου αἰῶνος π.Χ. οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον κοινὸν ὄνομα. Ὁ Ὅμηρος τοὺς ὠνόμαζε Ἀχαιοὺς, Δαναοὺς καὶ Ἀργεῖους καὶ μόνον τοὺς κατοίκους τῆς νοτίου Θεσσαλίας ὀνομάζει Ἕλληνας. Τὸ ὄνομα Ἕλληνες προῆλθε πιθανῶς ἀπὸ τοὺς Σελλούς ἢ Ἐλλούς, οἱ ὅποιοι κατῴκουν τὴν Ἐλλοπίαν τῆς Ἠπείρου, ὅπου ἔκειτο ἡ Δωδώνη

μέ τὸ περίφημον μαντεῖόν της. Μὲ τὰς μεταναστεύσεις διεδόθη καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη καὶ ἔγινε κοινὸν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος π.Χ. Αἰὰ νὰ ἐξηγήσουν οἱ Ἕλληνες τὸ κοινὸν ὄνομα καὶ τὴν διαίρεσιν εἰς φυλὰς ἔπλασαν τὸν μῦθον τοῦ Ἑλλήνου ὡς κοινοῦ προγόνου τῶν Ἑλλήνων. Τοὺς ἄλλους λαοὺς ὠνόμαζον βαρβάρους.

Ἡθικοὶ δεσμοὶ τῶν Ἑλλήνων.

Παρὰ τὴν διαίρεσιν τῶν εἰς ἀνεξαρτήτους πολιτείας οἱ Ἕλληνες εἶχον πλήρη συνείδησιν ὅτι ἀνῆκον εἰς τὸ αὐτὸ ἔθνος. Ἡθικοὶ δεσμοὶ ποὺ τοὺς συνέδεον ἦσαν ἡ κοινὴ καταγωγὴ, ἡ κοινὴ γλῶσσα, ἡ κοινὴ θρησκεία καὶ τὰ κοινὰ ἥθη καὶ ἔθιμα. Εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ πνευματικοῦ συνδέσμου τῶν Ἑλλήνων συνετέλεσε πολὺ ἡ θρησκεία μὲ τὰ μαντεῖα, τὰς ἀμφικτιονίας καὶ τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας.

Μαντεῖα.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευον ὅτι οἱ θεοὶ μὲ διάφορα σημεῖα προεμήνυν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅσα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν. Τοιαῦτα σημεῖα, τὰ ὅποια ἐλέγοντο *διοσημίαι*, ἦσαν ἀσυνήθη φυσικὰ φαινόμενα, ὅπως αἱ ἀστραφαὶ, αἱ βρονταί, οἱ σεισμοὶ κ.ἄ. Τὰ σημεῖα αὐτὰ μόνον ὅσοι εἶχον τὴν εὐνοίαν τῶν θεῶν ἠδύναντο νὰ ἐξηγήσουν καὶ ἐλέγοντο *μάντεις*. Κυρίως ὅμως τὴν θέλησιν τῶν θεῶν ἐμάνθανον εἰς ἱεροὺς τόπους, τὰ *μαντεῖα*, ὅπου συνέρρεον ἄνθρωποι ἀπὸ διάφορα μέρη διὰ νὰ λάβουν χρησμόν, ὅπως ἔλεγον τὴν ἀπάντησιν τοῦ μαντείου.

Μαντεῖον τῶν Δελφῶν.

Τὸ ὀνομαστότερον ἐξ ὅλων ἦτο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ποὺ ἦτο εἰς τὰς νοτίους κλιτύς τοῦ Παρνασσοῦ ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Πλησίον τοῦ μαντείου ἦτο ἡ Κασταλία πηγὴ, εἰς τὴν ὅποιαν ἐλούετο ἡ Πυθία, ἑμῖασι φύλλα δάφνης καὶ στεφανωμένη προσήρχετο εἰς τὸ ἱερόν. Ἡ Πυθία ἔλεγε λόγους ἀσαφεῖς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ ἱερεῖς κατήρτιζον τοὺς χρησμούς. Οἱ χρησμοὶ ἦσαν ἑμμετροὶ, σύντομοι καὶ συτήθως διαφοροῦμενοι.

Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἔγινε πανελλήνιον κέντρον ἐθνικῆς ἐνόητος. Εἰς αὐτὸ ἤρχοντο καὶ ξένοι διὰ νὰ ζητήσουν χρησμόν καὶ προσέφερον πλούσια δῶρα. Διὰ τοῦτο οἱ Δελφοὶ ἐστολίσθησαν μὲ λαμπρὰ οἰκοδομήματα καὶ καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς.

Ἀμφικτιονία.

Εἰς μερικὰ κεντρικά ἱερά, πλὴν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, προσήρχοντο καὶ οἱ κάτοικοι τῶν περὶ τὴν πόλεω, οἱ περὶ οὖτοι ἢ ἀμφικτιόνες, οἱ ὅποιοι ἀνελάμβανον τὴν διοργάνωσιν τῶν κοινῶν ἐορτῶν καὶ τὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων τοῦ ἱεροῦ. Ἐτσι ἐδημιουργήθη ἐν εἶδος θρησκευτικοῦ συνδέσμου ὑπὸ μορφήν σημερινῆς ὁμοσπονδίας, ἡ ὁποία ὠνομάζετο ἀμφικτιονία.

Ἀμφικτιονία ὑπῆρχον πολλαί, ὥς ἡ ἀμφικτιονία τῶν δώδεκα ἰωνικῶν πόλεων καὶ τῆς δωρικῆς ἐξαπόλεως εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἡ περὶ τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς Δῆλον κ.ἄ. Ἐπισημοτέρα ὅμως ὅλων ἦτο ἡ ἀμφικτιονία τῶν Δελφῶν, τῆς ὁποίας μετεῖχον Βοιωτοί, Δωριεῖς, Ἰωνες, Φωκεῖς, Θεσσαλοὶ κ.ἄ.

Ἐκαστος λαὸς ἔστελλε κάθε χρόνον εἰς τὸ συνέδριον δύο ἀντιπροσώπους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἐλέγετο ἱερομνήμων καὶ ὁ ἕτερος πυλαγῶρας. Τὸ συνέδριον συνήρχετο δύο φορὰς τὸ ἔτος, εἶχε τὴν ἐποπτείαν τοῦ ἱεροῦ τῶν Δελφῶν, διεχειρίζετο τὰ κτήματα καὶ τοὺς θησαυροὺς του, διηύθυνε τοὺς πυθικοὺς ἀγῶνας καὶ ἐκῆρτε τὸν πόλεμον ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔδλαπτον τὴν ἱερὰν περιουσίαν. Πολλάκις ἐπέλυε τὰς διαφορὰς τῶν ἀποτελούντων τὸ συνέδριον λαῶν, ὥς πρᾶττει σήμερον ὁ Ὅργανισμὸς Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες.

Εἰς διαφόρους πόλεις ἐτελοῦντο θρησκευτικαὶ πανηγύρεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐλάμβανον μέρος οἱ κάτοικοι καὶ ἄλλων πόλεων. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων εἰς τὰς πανηγύρεις ἐτελοῦντο καὶ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες, μερικοὶ τῶν ὁποίων ἔγιναν Πανελλήνιοι. Οἱ κυριώτεροι τούτων ἦσαν: 1) τὰ Πύθια εἰς τοὺς Δελφοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τετραετίαν, 2) τὰ Ἰσθμια εἰς τὸν Ἰσθμὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος κατὰ διετίαν, 3) τὰ Νέμεα πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς κατὰ διετίαν καὶ 4) τὰ Ὀλύμπια ἢ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, οἱ ὅποιοι κατὰ τετραετίαν ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀγῶνων ἔπαιον αἱ ἐχθροπραξίαι καὶ οἱ Ἕλληνες ἠσθάνοντο ἀδελφικὴν συγγένειαν μεταξὺ τῶν, ἐθυσίαζον εἰς τοὺς ἰδίους θεοὺς καὶ ἤκουον τοὺς ποιητάς, ἱστορικοὺς κ.ἄ.

Ὡς βραβεῖα εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐδίδοντο εἰς τοὺς νικητὰς στέφανοι, οἱ ὅποιοι ἐσημβόλιζον τὴν ἡθικὴν σημασίαν τῆς νίκης. Κατὰ τοὺς Περ-

σιζούς πολέμους οἱ Πέρσαι ἐξεπλάγησαν, ὅταν ἐληροφόρήθησαν ὅτι τὸ βραβεῖον τῆς νίκης ἦτο στέφανος ἐλαίας.

Τὰ Ὀλύμπια.

Ἡ ἀρχαιότερα καὶ λαμπρότερα πανελλήνιος ἐορτὴ ἦσαν τὰ Ὀλύμπια, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο κάθε τέσσαρα χρόνια εἰς τὴν Ὀλυμπίαν πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς. Εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ὑπῆρχεν ἡ Ἄλτις, ἱερὸς χώρος, πλησίον τῆς ὁποίας ἦτο τὸ στάδιον. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν οἱ ἱερεῖς ἐτέλουν θυσίας, ἐνῶ οἱ Ἑλλανοδίκαι, δηλ. οἱ κριταὶ τῶν ἀγώνων, ὠρχίζοντο ὅτι θὰ εἶναι δίκαιοι καὶ ἀμερόληπτοι. Ὅρκον ὅτι θὰ γυμνασθοῦν τιμίως καὶ χωρὶς δόλον ἔδιδον καὶ οἱ ἀγωνισταί.

Κατὰ τὰς ἐπομένας τρεῖς ἡμέρας ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες εἰς τὸν δρόμον, τὴν πάλην, τὸ ἄλμα, τὴν δισκοβολίαν, τὴν ἀκόντισιν καὶ τὴν πυγμαχίαν. Θεαματικὴ ἦτο ἡ ἵπποδρομία καὶ ἡ τέθριππος ἀρματοδρομία.

Κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν ἐγίνετο ἡ ἀπονομὴ τῶν βραβείων, τὰ ὁποῖα ἦσαν κλάδος ἀγριελαιῶς (κότινος), τὸν ὁποῖον ἔκοπτεν παῖς ἀμφιθαλὴς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἄλτεως. Ἡ νίκη ἀπετέλει μεγίστην δόξαν διὰ τὸν νικητὴν καὶ τὴν πατρίδα του, οἱ δὲ Ὀλυμπιονίκαὶ ἐώρταζον τὴν νίκην μὲ θυσίας καὶ ἐπινίκια συμπόσια. Μέγα γεγονός ἦτο ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ νικητοῦ εἰς τὴν πατρίδα του, ὁ ὁποῖος εἰσῆρχετο ἐπιβαίνων ἐπὶ ἄρματος καὶ κατηρθύνετο εἰς τὸν ναὸν τοῦ πολιούχου θεοῦ, ὅπου κατέθετε τὸν στέφανον τῆς νίκης. Μερικαὶ πόλεις ἐκρήμνιζον τὰ τεῖχη, διὰ νὰ δείξουν ὅτι ἡ πόλις πῶς ἔχει τοιοῦτους ἀθλητὰς δὲν χρειάζεται τεῖχη.

Καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του ὁ Ὀλυμπιονίκης ἐθεωρεῖτο ἱερὸν πρόσωπον, ἐτρέφετο ἀπὸ τὸ δημόσιον, δὲν ἐπλήρωνε φόρους καὶ εἶχε τιμητικὴν θέσιν εἰς τὰς ἐορτὰς καὶ τὸ θέατρον. Ἡ ὀλυμπιακὴ τετραετία ὠνομάζετο Ὀλυμπιάς. Αἱ Ὀλυμπιάδες ἀπετέλουν τὴν βάσιν διὰ τὸν ὑπολογισμόν τῆς κοινῆς χρονολογίας καὶ ἤρχιζεν ἀπὸ τὸ 776 π.Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ἡ ποίησις — Τὸ ἥρωικὸν καὶ τὸ διδακτικὸν ἔπος.

Τὸ ἥρωικὸν ἔπος εἶναι ἡ ποίησις, ἡ ὁποία ἐξέμνησε τοὺς ἥρωας βασιλεῖς. Κορυφαῖος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἥρωικοῦ ἔπους ὑπῆρξεν ὁ Ὀμηρος, μέτρον δὲ αὐτοῦ τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον.

Ἐνα αἰῶνα μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἡρωικοῦ ἔπους ἀνεπτύχθη, κυρίως εἰς τὴν Βοιωτίαν, τὸ διδασκτικὸν ἔπος, ἔργον τοῦ ὁποίου εἶναι νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους. Τὴν τελικὴν του τελειότητα ἀφρίζει εἰς τὸν Ἡσίοδον, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος π.Χ. εἰς τὴν Ἀσκραν τῆς Βοιωτίας. Ἔργα του εἶναι ἡ «Θεογονία» καὶ «Ἔργα καὶ Ἡμέραι», ὅπου ὁ ποιητὴς συμβοιλεῖ τὸν ἀδελφόν του νὰ ζῇ ἐντίμως διὰ τῆς ἐργασίας, τῆς ὁποίας ἐξιμνεῖ τὴν ἀξίαν.

Ἡ Λυρικὴ ποίησις.

Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος π.Χ. ἐξέλιπε σχεδὸν παντοῦ ἡ θαυλαία, τὴν δὲ ἀρχὴν ἔλαβον εἰς χεῖρας των οἱ εὐγενεῖς, πράγμα τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ γίνων συνζυρούσεις μεταξὺ εὐγενῶν καὶ λαοῦ. Ἔτσι ἐδημιουργήθη νέα κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ κατάστασις, ἡ ὁποία ἐχρειάζετο νέαν ποίησιν, διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὰ αἰσθήματα, τὰ πάθη καὶ τὰς σκέψεις τῶν πολιτῶν. Ἡ ποίησις αὕτη ὠνομάσθη *λυρικὴ*, ἀπὸ τὸ κυριώτερον τῶν συνοδευόντων αὐτὴν μουσικῶν ὀργάνων, τὴν λύραν. Τὰ κυριώτερα εἶδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως εἶναι ἡ ἐλεγεία, ὁ ἵαμβος, ἡ ὠδὴ καὶ ἡ χορικὴ ποίησις, καθένα τῶν ὁποίων εἶχεν ἰδιαίτερον μετρικὸν σύστημα.

Ἐλεγεία — Ἰαμβος — Ὠδὴ.

Ἡ ἐλεγεία ἀνεπτύχθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τοὺς Ἴωνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ κατόπιν ἐκαλλιεργήθη καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα. Ἐκφράζει σκέψεις καὶ αἰσθήματα τοῦ ἰδίου τοῦ ποιητοῦ, κάποτε δὲ καὶ ἀποφθέγματα (γνωμικὴ ποίησις).

Ἡ ἐλεγεία ἀποτελεῖται ἀπὸ δίστιχα, τὰ ὁποῖα ἐπαναλαμβάνονται μετὰ τροπὴν καὶ φέρουν τὸν τύπον μικρᾶς στροφῆς. Ἐπειδὴ χρησιμοποιοῖ τὴν ἐπικὴν γλῶσσαν θεωρεῖται μετὰ βασις ἀπὸ τοῦ ἔπους εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν. Ἀναλόγως τῆς ὑποθέσεως εἶναι πολεμικὴ, ἠθικὴ κτλ. Πολεμικᾶς ἐλεγεῖας ἔκαμεν ὁ Καλλίνος ὁ Ἐφέσιος (650) καὶ ὁ Τυρταῖος. Πολιτικᾶς ἐλεγεῖας ἔκαμαν ὁ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος καὶ ὁ Θεόγνις ὁ Μεγαρεύς.

Ὁ ἵαμβος εἶναι σατιρικὴ ποίησις, διὰ τῆς ὁποίας σκώπτονται τὰ ἐλαττώματα καὶ αἱ κακαίαι τῶν ἀνθρώπων μὲ σκοπὸν τὴν ἠθικὴν των βελτίωσιν. Περιφνημὸς ἱαμβογράφος ὑπῆρξεν ὁ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος (725—650 π.Χ.), τὸν ὁποῖον ἐμμήθησαν πολλοὶ νεώτεροι ποιηταὶ καὶ ὁ ρωμαῖος ποιητὴς Ὀράτιος.

Τὴν προσωπικὴν ποίησιν ἐκαλλιέργησαν οἱ Αἰολεῖς τῆς Μ. Ἀσίας καὶ πρὸ πάντων οἱ Λέσβιοι. Στοιχεῖον τῆς οὐσιώδους εἶναι ἡ μουσικὴ, ποιητικὴ δὲ μορφή ἡ ὠδή. Ἐπιφανέστεροι ποιηταὶ τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶναι ὁ Ἀλκαῖος, ἡ Σαπφώ καὶ ὁ Ἀνακρέων. Ὁ Ἀλκαῖος κατήγετο ἀπὸ τὴν Μυτιλήνην, ἐνῶ ἡ Σαπφώ ἀπὸ τὴν Ἐρεσσὸν τῆς Λέσβου. Τὰ ποιήματά τῆς ἔχουν μεγάλην συναισθηματικότητα καὶ χάριν καὶ διὰ τοῦτο ἐτιμῆθη ὡς ἡ δεκάτη Μοῦσα, Λεσβία ἀηδὼν καὶ ἀδελφὴ τῶν Χαρίτων. Σπουδαῖος λυρικός ποιητὴς ἦτο καὶ ὁ Ἀνακρέων ὁ Τήσις (560 π.Χ.).

Τὸ χορικὸν ἄσμα.

Χορικὸν λέγεται τὸ ἀδόμενον ὑπὸ τοῦ χοροῦ. Θέμα ἔχει τὴν πανηγυρικὴν ἐξύμνησιν τῶν θεῶν, τῶν ἡρώων, τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν καὶ διεφημενεῖ τὰς ιδέας καὶ τὰ συναισθήματα τοῦ πλήθους. Τὸν χορὸν συνόδευεν ὁ αὐλός, ὁ ὁποῖος ἐγενε δημοφιλὴς ἀπὸ τὰς διονυσιακὰς ἐορτάς. Ποιητικὴ μορφή καὶ τοῦ χορικοῦ εἶναι ἡ ὠδή, ἀλλ' αἱ στροφαὶ εἶναι μεγάλαι καὶ τεχνικαί, ἄδονται δὲ ὑπὸ τοῦ χοροῦ, ὁ ὁποῖος ὀρχεῖται συνήθως περὶ θαμνὸν μὲ μέτρα καὶ ρυθμοὺς ποικιλωτάτους.

Ἡ χορικὴ ποίησις ἐκαλλιεργήθη κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς καὶ κατόπιν διεδόθη καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Διάλεκτον ἔχει τὴν δωρικὴν μὲ ἐπικούς καὶ αἰολικούς τύπους. Εἰς τὴν χορικὴν ποίησιν διεκρίθησαν ὁ Ἀλκμάν, ὁ Στυσίχορος, ὁ Ἀρίων, ὁ Σιμωνίδης ὁ Κεῖος καὶ ὁ Πίνδαρος.

Ὁ Ἀλκμάν κατήγετο ἀπὸ τὰς Σάρδεϊς τῆς Λυδίας καὶ ἔζησεν εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐγραψε ὕμνους, παιᾶνας κλπ.

Ὁ Στυσίχορος ἀπὸ τὴν Ἱέραν τῆς Σικελίας ἀνέψωκε τὴν ὠδὴν εἰς περίτεχνον εἶδος προσθέσας εἰς τὴν στροφήν καὶ ἀντιστροφήν τὴν ἐπωδὸν.

Ὁ Ἀρίων ὁ Μυθιμναῖος ἐδημιούργησε τὸν διθύραμβον, χορικὸν ἀφιερωμένον εἰς τὸν Διόνυσον. Ἐκ τοῦ διθύραμβου προσῆλθεν ἡ τραγῳδία.

Ὁ Σιμωνίδης ὁ Κεῖος ἔγραψεν ἐπινίκια, ὕμνους, παιᾶνας, θρήνους, διθύραμβους, σκόλια καὶ ἐπιγράμματα εἰς τοὺς πεσόντας κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους.

Ὁ Πίνδαρος τέλος εἶναι ὁ μέγιστος λυρικός ποιητὴς τῆς ἀρχαιότητος. Ἦτο Θηβαῖος καὶ κατήγετο ἀπὸ εὐγενῆ καὶ εὐπορον οἰκογένειαν. Ἐγραψεν ἐπινίκιους ὠδὰς, διὰ τῶν ὁποίων ἐξυμνεῖ τοὺς νικητὰς τῶν πανελληνίων ἀγώνων.

Ὁ πεζὸς λόγος.

Οἱ Ἕλληνες κατ' ἀρχάς, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ λαοί, ἐκαλλιέργησαν τὸν ποιητικὸν λόγον. Ὅταν βραδύτερον προήχθη εἰς αὐτοὺς ἡ κρῖσις, ἐστράφησαν εἰς τὰς πρακτικὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς καὶ τότε διεμορφώθη ὁ πεζὸς λόγος.

Καὶ εἰς τὸν πεζὸν λόγον προηγήθησαν οἱ Ἴωνες καὶ τὰ πρῶτα πεζὰ ἔργα ἐγράφησαν εἰς τὴν ἰωνικὴν διάλεκτον, ἡ ὁποία κατὰ τὸν βον αἰῶνα π.Χ. ἔγινε κοινή.

Οἱ λογογράφοι — Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος.

Μὲ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πεζοῦ λόγον ἀνεφάνη τὸ πρῶτον ἱστορικὸν ὕλικόν, δηλ. διάφοροι ἐπιγραφαί. Τὴν πρώτην αὐτὴν ἱστορικὴν ὕλην ἤρχισαν νὰ ἐρευνοῦν ἀπὸ τὸν βον αἰῶνα οἱ Ἴωνες καὶ οἱ πρῶτοι ἱστορικοὶ ὠνομάσθησαν λογογράφοι, διότι ἡ ἱστορικὴ διήγησις ὠνομάσθη λόγος.

Οἱ λογογράφοι ἀπέβλεπον κυρίως εἰς τὴν τέρψιν τῶν ἀνθρώπων, διότι τὸ κριτικὸν πνεῦμα τῶν δὲν εἶχεν ἀναπτυχθῇ ἀρκετά. Ἐγραψαν γενεαλογίας, κτίσεις πόλεων καὶ περιγραφὰς τῆς γῆς.

Ἐπισημότερος ἐκ τούτων ἦτο ὁ Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος (545—475 π.Χ.), ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὰς «Γενεαλογίας» καὶ τὴν «Γῆς περίοδον», δηλ. περιήγησιν τῆς γῆς. Εἰς τὰς Γενεαλογίας ἀφηγεῖτο τὴν ἱστορίαν τῶν μεγάλων μυθολογικῶν οἰκογενειῶν, πρὸς τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες συνέδεον τὸ ἀπώτερον παρελθόν των, ἐνῶ ἡ «Γῆς περίοδος» περιλαμβάνει ὅ,τι εἶδε καὶ ἔμαθε ἀπὸ τὰς χώρας, τὰς ὁποίας περιηγήθη. Μὲ τὸ ἔργον αὐτὸ ἔγινεν ὁ πατὴρ τῆς ἑλληνικῆς γεωγραφίας.

Ἡ Φιλοσοφία.

Ἀπὸ παλαιοτάτην ἀκόμη ἐποχὴν οἱ Ἕλληνες ἐξήτησαν νὰ ἐξηγήσουν τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου καὶ ἔπλασαν ὠραίους μύθους. Ἀργότερα δὲν ἤρκοῦντο εἰς τοὺς μύθους καὶ προσεπάθησαν νὰ εὑρουν λογικὴν ἐξήγησιν τῶν φυσικῶν φαινομένων. Οἱ τοιοῦτοι ἐλέγοντο φιλόσοφοι καὶ μάλιστα φυσικοὶ φιλόσοφοι. Τρεῖς κυρίως σχολαὶ διεκρίθησαν κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς φιλοσοφίας, ἡ Ἴωνική, ἡ Πιθαγόρειος καὶ ἡ Ἑλεατική. Τῆς Ἴωνικῆς σχολῆς ἰδρυτὴς ὑπῆρξεν ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, ὁ ὁποῖος ὡς ἀρχικὴν οὐσίαν τῶν ὄντων ἐθεώρει

τὸ ὕδωρ, εἰς αὐτὴν δὲ ἀνῆκον ὁ Ἀναξίμανδρος, ὁ ὁποῖος ὡς ἀρχὴν τοῦ κόσμου παρεδέχετο τὸ ἄπειρον, καὶ ὁ Ἀναξίμενης, ὁ ὁποῖος παρεδέχετο τὸν ἀέρα. Εἰς τὴν Ἰωνικὴν σχολὴν ἀνῆκε καὶ ὁ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος, ὁ ὁποῖος ἐπίστευεν ὅτι ἡ μόνη ἀρχικὴ οὐσία τῶν ὄντων εἶναι τὸ πῦρ. Παρομιώδης εἶναι ἡ φράσις του «Πάντα ρεῖ, πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει».

Τῆς Πυθαγορείου σχολῆς ἰδρυτὴς ἦτο ὁ Σάμιος Πυθαγόρας, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκεν ὅτι ἀρχὴ τοῦ κόσμου εἶναι ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ἁρμονία.

Τέλος τὴν Ἐλεατικὴν σχολὴν ἴδρυσεν ὁ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, ὁ ὁποῖος ἐπίστευεν ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἓν ὃν αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον καὶ αὐτὸ εἶναι ὁ θεός. Μαθητὴς του ἦτο ὁ Παρμενίδης ὁ Ἐλεάτης, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκεν ὅτι αἱ αἰσθήσεις εἶναι πηγὴ πλάνης.

ΣΤΜΠΕΡΑΣΜΑ

Μεγαλειώδη πρὸς τὰ ἄνω ἐξέλιξιν ἠκολούθησε τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα κατ' ἀρχάς μετὰ τὴν ἐπικὴν ποίησιν ἐξέμνησε τὴν ἀνδρείαν τῶν πολέμιστῶν καὶ τὰς περιπετείας τῶν θαλασσοπόρων, κατόπιν διετύπωσε τοὺς πόθους καὶ τὰ συναισθήματά του καὶ τέλος ἀνεξήτησε τὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ κόσμου, τὴν ὁποίαν ἤρχισε νὰ διατυπώσῃ εἰς πεζὸν λόγον. Τοιοῦτοτρόπως κατὰ τὸ τέλος τοῦ βίου αἰῶνος κατεῖχε τὸ ἀνώτερον ἐπίπεδον πολιτισμοῦ ἀπὸ ὅλους τοὺς συγχρόνους λαοὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

ΑΚΜΗ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΗΑΙΚΟΙ ἢ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἕλληνες.

Οἱ Πέρσαι, ὡς εἶδομεν, ἦσαν ἰνδοευρωπαϊοὶ μετὰ ἀνεπτυγμένον πολιτισμόν. Δὲν ἐπίεζον τοὺς ὑπάρχουσας τῶν, ἀλλ' ἦσαν ἀνεκτικὸι καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς θρησκευτικὰς τῶν ἀντιλήψεις. Ἡ θρησκεία τῶν εἶναι ἠθικὴ καὶ ἦτο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους. Σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς τῶν ἦτο ἡ ἀλήθεια, τὸ δὲ ψεῦδος ἐθεωρεῖτο αἰσχρόν.

Ἔργα ἀνωτέρου πολιτισμοῦ εἶναι τὸ εὐρὺ ὁδικὸν δίκτυον καὶ τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα τῆς διοικήσεως τοῦ Δαρείου. Τὰ σωζόμενα δὲ

ἀρχιτεκτονικά μνημεῖα εἶναι οἱ καλύτεροι μάρτυρες τοῦ περσικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ πολιτισμὸς ὅμως τῶν Περσῶν, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων ἀνατολικῶν λαῶν, δὲν ἐπέζησε, διότι τὰ κράτη τῶν πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς ἔμειναν στάσιμα. Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ ἄλλοι ἀνατολικοὶ λαοὶ οὐδέποτε ἀπέκτησαν συνείδησιν τῆς ἀξίας τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας. Οἱ Ἕλληνες ἀντιθέτως εἶχον ἐλεύθερον πολιτικὸν βίον καὶ αἱ πλούσιαι φυσικαὶ ἀρεταὶ τῶν ἐνέπνευσαν εἰς αὐτοὺς ὑψηλὸν καὶ γενναῖον φρόνημα. Τοὺς ἐνδιέφερε κυρίως ἡ διατήρησις τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας τῶν καὶ ἡ ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ τῶν βελτίωσις. Διὰ τοῦτο ὁ πολιτισμὸς τῶν εἶναι αἰώνιος καὶ πανανθρώπινος.

Τὸ μέγα καὶ ἀπέραντον περσικὸν κράτος ἐπεχείρησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ. νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα, οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας ἡναγκάσθησαν νὰ διεξαγάγουν φοβερὸν καὶ ἄνισον, ἀλλὰ νικηφόρον ἀγῶνα.

Τὰ αἷτια τῆς συγκρούσεως Ἑλλήνων καὶ Περσῶν.

Ἀφ' ὅτου οἱ Πέρσαι ἐξηπλώθησαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἶχον τὴν γνώμην ὅτι, διὰ νὰ εἶναι ἀσφαλὲς τὸ ἀπέραντον κράτος τῶν, ἔπρεπε νὰ κυριαρχήσουν εἰς τὴν Μεσόγειον, εἰς τὴν ὁποίαν τότε ἐκυριάρχουν οἱ Ἕλληνες. Πρὸς τοῦτο οἱ Πέρσαι ἐκίνητοποίησαν ὅλας τὰς ὀλικὰς τῶν δυνάμεις καὶ οὕτως ἀρχίζουν οἱ Μηδικοὶ ἢ Περσικοὶ πόλεμοι, οἱ ὅποιοι ἐγκαινιάζουν τὴν λαμπροτέραν περίοδον τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας. Τὰ μεγάλα πολεμικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐπηκολούθησαν, ἀποτελοῦν συγχρόνως σπουδαιότατον σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

Οἱ Πέρσαι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος — Ὁ Δαρεῖος.

Ὁργανωτὴς τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους ὑπῆρξεν ὁ Δαρεῖος Α'. Τὸ κράτος ἀπὸ τὰ σύνορα τῶν Ἰνδιῶν ἔφθανε μέχρι τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Λιβυκῆς θαλάσσης. Ὁ Δαρεῖος διήρσεεν αὐτὸ εἰς 20 διοικητικὰς περιφερείας, τὰς σατραπείας, τὰς ὁποίας ἐκυβέρνην οἱ σατράπης. Οὗτος ἀπέστελλε τοὺς φόρους εἰς τὰ Σοῦσα καὶ εἶχε πάντοτε ἕτοιμον στρατὸν διὰ τὸν βασιλέα. Ὁ στόλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ φοινικικά, αἰγυπτιακὰ καὶ ἑλληνικὰ πλοῖα.

Κατεσχεύασεν ὁδοὺς, αἱ ὁποῖαι συνέδεον τὰς σατραπείας μὲ τὰ Σοῦσα, καὶ εἰς ὠρισμένας ἀποστάσεις ὑπῆρχον καταλύματα, οἱ σταθμοί. Διὰ τὴν διευκόλυνσιν τοῦ ἐμπορίου ἔκοψε νομίσματα, τοὺς Δαρεικοὺς, τὰ ὁποῖα ἔφερον τὴν προτομὴν τοῦ Δαρείου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου ἡ Περσία ἦτο ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἰσχυροτέρα δύναμις. Δι' αὐτὸ οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν τὸν Δαρεῖον «μέγα βασιλέα».

Αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις ὑπὸ τοὺς Πέρσας.

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Λυδίας ὑπὸ τοῦ Κύρου αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις ἔγιναν ὑπήκοοι τῶν Περσῶν. Σπουδαιότεραι πόλεις ἦσαν ἡ Φώκαια, ἡ Ἐφεσος, ἡ Μίλητος καὶ ἡ Σμύρνη, αἱ ὁποῖαι ἤρμαζον καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κροίσου εἶχον αὐτονομίαν. Ὑπὸ τοὺς Πέρσας ἔχασαν τὴν αὐτονομίαν των καὶ ἔζων σύμφωνα μὲ τοὺς περσικοὺς νόμους. Ὁ Δαρεῖος διώρισεν ὡς διοικητὰς Ἕλληνας ἐμπίστους των, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο τύραννοι καὶ ἐξετέλουν πιστῶς τὰς ἐντολάς του.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν.

Κατὰ τὸ ἔτος 514 π.Χ. ὁ Δαρεῖος ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Σκυθῶν, οἱ ὁποῖοι ἔζων εἰς τὴν σημερινὴν νότιον Ρωσίαν. Ὁ στόλος του ἐπλευσεν εἰς τὸν Δούναβιν, ἐπὶ δὲ τῶν πλοίων του ἐπέβαινον οἱ τύραννοι τῶν ἰωνικῶν πόλεων καὶ ὁ ἡγεμὼν τῆς Θράκης Ἀθηναῖος Μιλτιάδης. Ὁ Δαρεῖος ὑπέταξε τὰς θρακικὰς φυλάς καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Σκυθίαν, ὅπου ὅμως δεχθεὶς ἐπίθεσιν τῶν Σκυθῶν ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Ὁ Μιλτιάδης προέτρεψε νὰ καταστρέψουν τὴν γέφυραν ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, διὰ τὴν πλήρη καταστροφὴν τοῦ Δαρείου, ἀλλ' ἀντέδρασεν ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου Ἰστιαῖος.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου ἀπέτυχεν, ὁ ἴδιος καταδιωκόμενος ἀπὸ τοὺς Σκύθας ἐπέστρεψε εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐνῶ ἡ Θράκη καὶ ἡ Μακεδονία ἔγιναν φρόροι ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Πέρσας.

Ἡ Ἴωνικὴ ἐπανάστασις.

Ὁ Ἰστιαῖος ἐθεωρήθη ἐπικίνδυνος ὑπὸ τοῦ Δαρείου καὶ ἐκλήθη εἰς τὰ Σοῦσα δῆθεν ὡς σύμβουλος τοῦ Δαρείου. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν του τὴν Μίλητον ἐκυβέρνην ὁ γαμβρὸς του Ἀρισταγόρας, ὁ ὁποῖος, παραινυθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰστιαίου, ἔπεισε τὰς ἰωνικὰς πόλεις νὰ ἐπαναστατήσουν. Ἐξεδίωξαν τοὺς τυράννους καὶ συγχρόνως ἐζήτησαν βοήθειαν

ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Σπαρτιᾶται ἠρνήθησαν τὴν ζητούμενην συνδρομήν, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν 20 πλοῖα, οἱ δὲ Ἑρετριεῖς 5. Ὅλοι μαζί ἐβάδισαν κατὰ τῶν Σάρδεων, τὰς ὁποίας ἐκυρίευσαν. Αἰφνιδία ὁμῶς πυρκαῖα κατέκαυσε τὴν πόλιν καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπεχώρησαν. Παρὰ τὴν Ἐφεσον ἐνίκηθησαν ἀπὸ τοῦς Πέρσας καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Ἑρετριεῖς ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Πέρσαι ἔλαβον τότε δραστήρια μέτρα κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἐκυρίευσαν καὶ ἔκαυσαν τὴν Μίλητον. Τοιούτῳ τρόπῳ ἡ ἐπανάστασις εἶχε θλιβερὸν τέλος, καὶ ἐγένεν ἀφορμὴ τῶν περσικῶν πολέμων.

Ο ΑΜΥΝΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἀτυχὴς ἐκστρατεία τοῦ Μαροδονίου κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Δαρεῖος ὠργίσθη πολὺ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδιαίτερος τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν βοήθειαν πρὸς τοὺς Ἴωνας καὶ τὸ 492 π.Χ. ἔστειλε κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὸν γαμβρὸν τοῦ Μαροδόνιον μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ στόλον. Ἐνῷ ὁμῶς ὁ στόλος τοῦ ἔπλεε πλησίον τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω, κατεστράφη ἀπὸ τρικυμίας, ἐνῷ ὁ στρατὸς τοῦ εἶχε σοβαρὰς ἀπολείας εἰς τὴν Μακεδονίαν. Κατόπιν τούτου ὁ Μαροδόνιος ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος.

Δευτέρα ἐκστρατεία τῷ Περσῶν — Μαραθῶν.

Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 490 ὁ Δαρεῖος ἀπέστειλε κατὰ τῆς Ἑλλάδος 600 πλοῖα μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν ὑπὸ τὸν Δᾶτιν καὶ Ἀρταφέρνην. Οὗτοι ἔπλευσαν διὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καί, ἀφοῦ προσήγγισαν εἰς τὴν Εὐβοίαν, κατέστρεψαν τὴν Ἐρέτριαν. Κατόπιν ἔπλευσαν εἰς τὸν Μαραθῶνα κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἰπλίου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην τὸν ταχυδρόμον Φειδιππίδην διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν, ἀλλ' οἱ Σπαρτιᾶται διὰ λόγους θρησκευτικoὺς ἐβράδυναν νὰ κινητοποιηθοῦν. Μόνον οἱ Πλαταιεῖς ἔστειλαν αὐθορμήτως 1.000 ὁπλίτας.

Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος.

Ἀθηναῖοι καὶ Πλαταιεῖς 10.000 ἐν ὅλῳ παρετάχθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν δέκα στρατηγῶν μὲ σκοπὸν νὰ ἐπιτεθοῦν τὸ ταχύτερον κατὰ τῶν Περσῶν. Κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀριστείου

δου, στρατηγού καὶ αὐτοῦ, διωρίσθη ὡς ἀρχιστράτηγος ὁ Μιλτιάδης, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν παρέταξε τοὺς Πλαταιεῖς τιμῆς ἔνεκεν, εἰς τὸ μέσον ἐτοποθέτησεν ὀλίγους ἄνδρας καὶ ἐπύκνωσε τὰς πτέρυγας. Ὅταν ἐδόθη τὸ σύνθημα, οἱ Ἀθηναῖοι ὤρμησάν με ἐνθουσιασμόν, διέσπασάν τὰς τάξεις τῶν Περσῶν καὶ κατεδίωξαν τοὺς ἐχθροὺς μέχρι τῶν πλοίων. Ἐκυρίευσαν ἑπτὰ πλοῖα. Ἀπὸ τοὺς Πέρσας ἔπεσαν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης 6.000 καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναῖους 192. Ὁ περσικὸς στόλος διητύνθη εἰς τὸ Φάληρον, ἂλλ' ὁ Μιλτιάδης, ἀντιληφθεὶς τὸ ἐχθρικὸν σχέδιον, ἔσπευσε μετὰ τὸν στρατὸν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρετάχθη πλησίον τῆς Φαληρικῆς ἀκτῆς. Οἱ Πέρσαι φοβηθέντες τοὺς Ἀθηναίους ἔφυγαν ντροπιασμένοι εἰς τὴν Ἀσίαν. Τὴν ἐπομένην ἔφθασαν καθυστερημένοι 2.000 Σπαρτιάται, οἱ ὅποιοι συνέλαβον τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὸ μέγα κατόρθωμα.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν τὸν Μιλτιάδην καὶ τοὺς πεσόντας Μαραθωνομάχους, τοὺς ὁποίους τιμῆς ἔνεκεν ἔθαψαν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Πλησίον τῆς μάχης ἀνήγειραν τρόπαιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐχάραξαν ἐπίγραμμα γραφὲν ἀπὸ τὸν Σιμωνίδην τὸν Κεῖον.

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσόφορον Μῆδων ἐστόρεσαν δύναμιν.

Ἡ σημασία τῆς νίκης τοῦ Μαραθῶνος — Ὁ Μιλτιάδης.

Ἡ νίκη τοῦ Μαραθῶνος ἐνέπνευσε θάρρος καὶ αὐτοπεποίθησιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀνέψωσε τὸ γόητρον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔκαμε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀποκτήσουν τὸ συναίσθημα τῆς ὑπεροχῆς. Δι' αὐτὸ ἀπέδωσαν μεγάλας τιμὰς εἰς τὸν Μιλτιάδην. Οὗτος ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Μιλτιάδου, ἰδρυτοῦ τῆς θρακικῆς ἀποικίας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ θείου του ἔγινε κύριος τῆς Θράκης, ἂλλ' ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἰωνικὴν ἐπανάστασιν. Ἐγνώρισε τὴν πολεμικὴν τέχνην, τὴν δύναμιν καὶ τὰς ἀδυναμίας τῶν Περσῶν καὶ δι' αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐξέλεξαν στρατηγόν. Τὸ τέλος του ὅμως ὑπῆρξε θλιβερόν. Παρέσυρε τοὺς Ἀθηναίους εἰς ἀτυχῆ ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Πάρου, ὅπου ἐπληγώθη καὶ ἀπέθανε.

Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου κυριαρχοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, πολιτικοὶ ἀντίπαλοι. Ὁ Ἀριστείδης, ἐκ

φύσεως συντηρητικός, ἦτο ἀρχηγὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ διεκρίνετο διὰ τὸν ἥρεμον, εὐθὺν καὶ δίκαιον χαρακτήρα του. Ἦτο ἀκόμη ἀφιλοχρήματος καὶ φιλόπατρις. Παροικιώδης ἦτο ἡ δικαιοσύνη του διὰ τὴν ὁποίαν ἐπωνομάσθη δίκαιος.

Ἀντίθετος πρὸς τὸν Ἀριστείδην ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς φιλόδοξος καὶ φίλαρχος, ἀλλὰ προνοητικὸς καὶ δραστήριος. Ἦτο πράγματι μεγαλοφυΐης. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ἐξήτει τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν, διότι προέβλεπε ἐπάνοδον τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸ σχέδιόν του συνήντησε σφοδρὰν ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τῶν ἀριστοκρατικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐφοβοῦντο ὅτι μὲ τὴν στρατολογίαν τῶν θητῶν θὰ ἀπέκταν οὗτοι μεγάλην πολιτικὴν δύναμιν. Ὁ Θεμιστοκλῆς κατώρθωσε νὰ ἐξορίσῃ τὸν Ἀριστείδην καὶ ἤρχισεν ἀμέσως νὰ ὀχυρώσῃ τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Κατεσκεύασε 200 τριήρεις καὶ ἰσχυροποίησε τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Ξέρξης ἐκστρατεύει κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Δαρεῖος ἐταράχθη ἀπὸ τὴν ἦταν εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὴν διαρκεῖαν ὁμως τῶν προετοιμασιῶν ἀπέθανε καὶ τὸν διαδέχθη ὁ υἱὸς του Ξέρξης (485 π.Χ.). Οὗτος συνεκέντρωσε τεραστίαν δύναμιν ἀποτελουμένην ἀπὸ 1.700.000 πεζοὺς, 80.000 ἵππεις, 1.207 πολεμικὰ καὶ 3.000 μεταγωγικὰ πλοῖα καὶ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 480 ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὰς Σάρδεϊς. Διέβη τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐβάδισε διὰ τῆς Θράκης, Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας χωρὶς νὰ συναντήσῃ καμμίαν ἀντίστασιν.

Συνέδριον τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Ἴσθμόν.

Μόλις οἱ Ἀθηναῖοι ἔμειθαν τὰς προετοιμασίας τοῦ Ξέρξου, ἠρώτησαν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ ἔλαβον χρησμόν ὅτι μόνον τὰ ξύλινα τείχη θὰ τοὺς σώσουν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι ξύλινα τείχη ἦσαν τὰ πλοῖα καὶ τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ ἀγωνισθοῦν δι' αὐτῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος των καὶ ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. Συγχρόνως Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιᾶται συνεκάλεσαν πανελλήνιον συνέδριον εἰς τὸν Ἴσθμόν, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν νὰ γίνουν οἱ Σπαρτιᾶται ἀρχηγοὶ τοῦ ἀγῶνος. Ἀπεφασίσθη ἐπίσης νὰ καταληφθῇ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν διὰ νὰ σταματήσῃ ἡ προέλασις τῶν ἐχθρῶν, ἐνῶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἔπλευσεν εἰς τὸ ἀκρωτήριο Ἀρτεμίσιον, διὰ νὰ ματαιώσῃ τὴν εἰσοδὸν τοῦ περσικοῦ στόλου εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον.

Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας μὲ 300 Σπαρτιάτας καὶ 7.000 ἄλλους Ἕλληνας κατέλαβε τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, ἐνῶ στόλος ἀπὸ 300 πολεμικὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην ναύαρχον Εὐρυβιάδην καὶ τὸν Θεμιστοκλῆν περιέμενε τὸν περσικὸν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον. Ὁ Ξέρξης, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ὀλίγοι Ἕλληνες κατεῖχον τὸ στενόν, ἐνόμισε ὅτι θὰ ἐτρέποντο εἰς φυγὴν πρὸ τῆς μυρμηκιᾶς τοῦ περσικοῦ στρατοῦ. Ἐστεῖλεν ἀγγελιαφόρον καὶ ἔμαθεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐγυμνάζοντο καὶ ἐτενίζοντο.

Ἡρώτησε λοιπὸν τὸν ἐξορίστον βασιλέα τῆς Σπάρτης Λημιάρατον νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ ὅσα συνέβαινον εἰς τὸ ἐλληνικὸν στρατόπεδον καὶ αὐτὸς τοῦ εἶπεν ὅτι, ἂν ὑποτάξῃ αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας (Σπαρτιάτας), κανὲν ἄλλο ἔθνος δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ ἀντισταθῇ. Ὅταν δὲ παρήγγειλεν εἰς τὸν Λεωνίδα νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα, ἔλαβε τὴν ὑπερήφανον ἀπάντησιν «μολὼν λαβέ».

Τότε ὁ Ξέρξης ἤρχισε τὰς ἐπιθέσεις κατὰ τῶν Ἑλλήνων αἱ ὁποῖαι ἀπεκρούσθησαν μὲ πολλὰς ἀπολείας. Ἀντιστichως εἰς τὴν κρίσιμον περιστάσιν ἓνας ἀνόητος καὶ φιλόδοξος Ἕλλην ὁ Ἐφιάλτης, ὄνειρευόμενος τιμὰς καὶ πλοῦτον ἀπὸ τὸν Ξέρξην, ὠδήγησε τοὺς Πέρσας ἀπὸ μίαν ἀτραπὸν (μονοπάτι) εἰς τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Λεωνίδας τότε διέταξε τοὺς ἄλλους Ἕλληνας συμπολεμιστάς του νὰ φύγουν καὶ αὐτὸς μὲ 300 Σπαρτιάτας καὶ 700 Θεσπιεῖς ἠγωνίσθησαν μέχρι τέλους. Ἐπηκολούθησε ἀγρία πάλη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθη ὁ Λεωνίδας καὶ οἱ γενναῖοι συμπολεμισταὶ του, ἀφοῦ προηγουμένως ἔσπειραν τὸν θάνατον εἰς τὰ ἐχθρικά πλήθη. Ἡ ἥρωικὴ θυσία τῶν ἀγωνιστῶν τῶν Θερμοπυλῶν ἔμεινεν αἰώνιον παράδειγμα φιλοπατρίας δι' ὅλον τὸν κόσμον. Βραδύτερον εἰς τὸν τόπον τῆς θυσίας ὑψώθη νενοτάριον μὲ τὸ πολυθρόνητον ἐπίγραμμα τοῦ Σιμωνίδου:

᾽Ω ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε
 κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Ὁ Ξέρξης καταστρέφει τὰς Ἀθήνας.

Μετὰ τὴν μάχην τῶν Θερμοπυλῶν ὁ Ξέρξης ἔπλευσε διὰ τοῦ Εὐρίπου εἰς τὸν Σαρωνικὸν καὶ ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸ στενὸν μεταξὺ τῆς Σαλαμῖνος καὶ Ἀττικῆς. Οἱ Ἀθηναῖοι, μὴ δυνάμενοι μόνοι νὰ ἐμποδίσουν τὴν προέλασιν τοῦ Ξέρξου, ἐγκατέλειψαν κατὰ συμβουλήν τοῦ

Θεμιστοκλέους τὴν πόλιν καὶ ἐπεβιάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα. Οἱ γέροντες, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παῖδιά κατέφυγον ὡς πρόσφυγες εἰς τὰς πλησίον νήσους, ὀλίγοι μόνον Ἀθηναῖοι γέροντες ἐκλείσθησαν εἰς τὴν Ἀκροπόλιν, τὴν ὁποίαν ὠχύρωσαν προχείρως μὲ ξύλον φράγμα. Ὁ Ξέρξης ἐπέρρασε τὴν Βοιωτίαν, κατήλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐπετέθη ἐναντίον τῆς ἀκροπόλεως, ὅπου ἔκαμψε τὴν ἀντίστασιν τῶν γερόντων ὑπερασπιστῶν. Κατόπιν κατέλαβε τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν κατέκαισε μὲ τοὺς ναοὺς τῆς Ἀκροπόλεως.

Πολεμικὸν συμβούλιον τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Σαλαμίνα.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ περσικὸς στόλος ἔπλευσεν εἰς τὸ Φάληρον, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες ναύαρχοι συνῆλθον εἰς πολεμικὸν συμβούλιον εἰς τὴν Σαλαμίνα. Οἱ Πελοποννήσιοι προέτειναν νὰ πλεύσουν εἰς τὸν Ἰσθμόν, ἐνῷ ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπεστήριξε νὰ ναυμαχήσουν εἰς τὴν Σαλαμίνα, ὅπου τὰ βαρέα σκάφη τῶν Περσῶν δὲν θὰ ἠδύναντο εὐκόλως νὰ κινήθωιν. Ἐς μίαν ἔξαψιν ὁ Εὐριπίδης ἐσήκωσε τὴν γνώμην του νὰ κτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλῆν, ὁ ὁποῖος ἀτάραχος τοῦ εἶπε: «πάταξον μὲν, ἀκουσον δέ». Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ξέρξης διέταξε τὸν στόλον νὰ κυκλώσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας. Τὴν κύκλωσιν ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς ναύαρχους ὁ ἐξόριστος Ἀριστείδης ἔλθων ἀπὸ τὴν Αἰγίναν μὲ πλοῖαριον. Τότε οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν καταλλήλους θέσεις, ὁ δὲ Ξέρξης παρακολουθεῖ τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Αἰγᾶλεω.

Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας.

Τὴν προΐαν τῆς 22ας Σεπτεμβρίου τοῦ 480 π.Χ. ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀποτελούμενος ἀπὸ 300 πλοῖα συγκροῦεται μὲ 1.000 περσικὰ πλοῖα. Οἱ Ἕλληνες ὤρμησαν φάλλοντες τὸν παιᾶνα:

ὦ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε, ἐλευθεροῦτε πατρίδα,
ἐλευθεροῦτε δὲ παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῶων ἔδη
θῆκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.

Οἱ Ἀθηναῖοι προσέβαλον τὰ φοινικικὰ πλοῖα καὶ ἡ ναυμαχία ἐγενεκεύθη. Οἱ Πέρσαι ἠγωνίσθησαν γενναϊότατα, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἠγωνίζοντο μὲ τέχνην καὶ ἀσύγκριτον ἥρωισμόν. Πρῶτοι οἱ Ἀθηναῖοι ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Φοίνικας, οἱ ὁποῖοι παρέσυρον καὶ τὸν ὑπόλοιπον περσικὸν στόλον. Ἐντὸς ὀλίγου τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας ἐγέμισεν

ἀπὸ συντριμματα καὶ ναυάγια. Οἱ Πέρσαι πανικόδλητοι ἔφυγον καὶ ἐγκατέλειψαν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ἑλλήνων τὸ ἀποβιβάσθην ἀπόσπασμα εἰς τὴν Ψυττάλειαν, τὸ ὁποῖον ἀπεδεκάτισεν ὁ Ἀριστείδης με ὀλίγους Ἀθηναίους ὀπλίτας. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ περσικοῦ στόλου κατεστράφη ἢ δὲ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἶχε κρίνει ὀριστικῶς τὸν ἀγῶνα.

Φυγὴ τοῦ Ξέρξου — Προτάσεις τοῦ Μαροδονίου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ὁ Ξέρξης διέταξε τὸν στόλον νὰ πλεύσῃ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, πρὶν προφθάσουν οἱ Ἕλληνες νὰ καταστρέψουν τὰς γεφυράς, ὁ ἴδιος δέ, ἀφοῦ ἄφησε τὸν Μαροδόνιον με 300.000 διὰ νὰ ἐξακολούθησῃ τὸν πόλεμον, ἐπέστρεψε διὰ ξηρᾶς ταπεινωμένος εἰς τὴν Ἀσίαν. Οἱ Ἕλληνες ἐτίμησαν τὸν Θεμιστοκλῆ καὶ τὸν ὠνόμασαν σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Μαροδόνιος διεχείμασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 479 π.Χ. ἐπεδίωξε νὰ κάμῃ σιμμάχους τῶν τοῦς Ἀθηναίους διὰ νὰ ἐπιτίχῃ τὴν ὑποδοῦλωσιν τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τοῦτο διεδίδασεν εἰς αὐτοὺς διὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου Α' προτάσεις ὑποσχεθεῖς νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς ναοὺς καὶ νὰ αὐξήσῃ τὸ κράτος τῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις καὶ παρεκάλεσαν τοὺς Σπαρτιάτας νὰ στείλουν βοήθειαν φοβοῦμενοι ὅτι κατ' αὐτῶν πρῶτον θὰ στραφῇ ὁ Μαροδόνιος.

Ἡ μάχη τῶ Πλαταιῶν.

Μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν προτάσεων τοῦ ὁ Μαροδόνιος ἐπροχώρησε εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ κατέλαβε τὰς Ἀθήνας. Κατόπιν ἀπεσφύρη εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῶν Πλαταιῶν. Εἰς τὸν στρατόν του προσεχώρησαν καὶ οἱ Θηβαῖοι. Οἱ Σπαρτιάται ἐστεύλαν στρατὸν ὑπὸ τὸν Πανσανίαν καὶ μαζί με τοὺς Ἀθηναίους καὶ Πλαταιεῖς (70.000 ἐν ὅλῳ) παρετάχθησαν ἀπέναντι τῶν Περσῶν.

Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε σφοδρά. Οἱ Πέρσαι ἐπολέμησαν γενναίως, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐφόνευσαν τὸν Μαροδόνιον καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Πέρσας. Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Πλαταιάς ὑπῆρξεν ἀποφασιστική. Ὁ περσικὸς στρατὸς συντριβὴ ὀριστικῶς καὶ ἐξέλιπε κάθε κίνδυνος ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ἐνῶ οἱ Θηβαῖοι ἐτιμωρήθησαν σκληρῶς διὰ τὴν

διαγωγὴν των. Ὑπεχρεώθησαν νὰ παραδώσουν τοὺς ἀρχηγούς των οἱ ὅποιοι ἐθανατώθησαν ὅλοι. Ἀπὸ τὰ πλοῦσια λάφυρα οἱ Ἕλληνες κατεσκεύασαν καὶ ἀφιέρωσαν εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν χρυσοῦν τρίποδα. Οἱ σύμμαχοι ἐτίμησαν τοὺς Πλαταιεῖς, ἐκήρυξαν τὴν πόλιν των ἱερὰν καὶ ἀπαραβίαστον καὶ ἀπεφασίσθη νὰ τελοῦνται κατὰ πενταετίαν πανελλήνιοι ἀγῶνες, τὰ Ἑλευθέρια.

Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης καὶ ἡ μάχη παρὰ τὴν Ἰμέραν.

Ἐνῶ συνήπτετο ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν, ὁ ἐλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Λεωτυχίδην καὶ τὸν Ἀθηναῖον Ξάνθιππον ἐναντλόχει εἰς τὴν Δῆλον. Οἱ Σάμιοι ἔστειλαν πρέσβεις ζητοῦντες νὰ βοηθήσουν τὰς νήσους καὶ τὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νὰ ἀποτινάξουν τὸν περσικὸν ζυγόν. Ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἔπλευσεν εἰς τὴν Μυκάλην. Οἱ Πέρσαι μολὶς ἔμαθον ὅτι ἔρχεται ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἔσυραν τὰ πλοῖά των εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐκεῖ συνήρθη μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας καὶ κατέκωσαν τὸν στόλον των. Συγχρόνως καὶ οἱ Ἕλληνες ἀποικοι τῆς Σικελίας ὑπέστησαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Καρχηδονίων, συμμάχων τῶν Περσῶν. Οἱ τύραννοι Γέλων τῶν Συρακουσῶν καὶ Θήρων τοῦ Ἀκράγαντος συνηνώθησαν καὶ εἰς μάχην παρὰ τὴν Ἰμέραν ἐνίκησαν τοὺς Καρχηδονίους καὶ ἐπυρπόλησαν τὸν στόλον των. Ἐν μόνον πλοῖον ἐσώθη καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Καρχηδόνα τὴν μεγάλην συμφορὰν.

Τὰ αἷτια τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος ἔληξε μὲ τὸν θρίαμβον τῶν προγόνων μας, οἱ ὅποιοι συνέτριψαν ἰσχυροτάτους στρατοὺς καὶ στόλους. Τὰ αἷτια εἶναι πολλά. Ὁ περσικὸς στρατὸς ἐπολέμησε γενναίως, οἱ ἀρχηγοὶ του ὁμως δὲν ἐπέδειξαν εὐφυΐαν καὶ ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων. Ὁ Ξέρξης ἐφάνη ἀνίκανος νὰ ἀντιληφθῇ τὰς ὑποδείξεις τοῦ Δημοράτου καὶ ἐστηρίχθη μόνον εἰς τὴν τεραστίαν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν δύναμίν του.

Ἄλλος σπουδαῖος λόγος ἦτο τὸ ὑψηλὸν φρόνημα τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους ἥγωνεν ἡ κοινὴ φυλετικὴ καταγωγὴ καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσις εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν γῆν των. Ἐξ ἄλλου σοβαρώτατοι παράγοντες τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἡ σωματικὴ ἀσκησις, ὁ καλὺ-

τερος ὀπλισμός, ἡ ἀνωτέρα στρατιωτικὴ ὀργάνωσις καὶ ἡ μεγάλη ναυτικὴ ἐμπειρία τῶν. Ἀντιθέτως οἱ Πέρσαι ἦσαν ξένοι πρὸς τὴν ναυτικὴν τέχνην καὶ ἐστεροῦντο ἐνιαίας διοικήσεως κατὰ τὴν ὥραν τῆς ναυμαχίας. Κυρίως ὅμως ὁ θρίαμβος τῶν Ἑλλήνων ὀφείλεται εἰς τὸ ἡρῆλόν των φρόνημα καὶ εἰς τὴν πίστιν, εἰς τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδος καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ἐλευθερίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

Η ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ

Ὁ ἐπιθετικὸς πόλεμος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.

Μετὰ τὸν νικηφόρον ἀμυντικὸν πόλεμον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν ἐδημιουργήθη ἀντιζηλία μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν τοὺς ἑαυτοὺς των πρωτεργάτας τῆς νίκης, ἐνῶ οἱ Σπαρτιάται ἐπίστευον ὅτι μὲ τὸν πενθαρχικὸν καὶ γενναῖον στρατὸν των ἐξησφάλισαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλ' ἡ συνεργασία τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν δὲν διεσπάσθη, διότι ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν ὡς ἐπιθετικὸς μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἐκδίωξιν τῶν Περσῶν ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ὁ χύρωσις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Ἀθήνας, εὗρον αὐτὰς κατεστραμμένας καί, ἀποῦ ἀνωκοδόμησαν προχείρως τὰ ἐρεῖπια, ἀπεφάσισαν κατὰ συμβουλὴν τοῦ Θεμιστοκλέους νὰ περικτείσουν τὴν πόλιν. Οἱ Σπαρτιάται ἀντέδρασαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην τὸν Θεμιστοκλέα, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ ματαιώσῃ τὰ σχέδιά των. Διὰ τοῦτο, ὅταν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν Σπάρτην, συνεπλήρωσε τὴν ὀχύρωσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς, τὸν ὁποῖον κατέστησε ἰσχυρὸν ναύσταθμον καὶ ἀσφαλῆ λιμένα.

Τὸ τέλος τοῦ Πανσανίου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Πανσανίαν ἐξεδίωξε τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὰς νήσους καὶ τὰ παρά-

λια τῆς Μ. Ἀσίας. Κατόπιν ὁ στόλος ἔπλευσεν εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον καὶ κατέλαβεν. Ἀπὸ τὰς μεγάλας τιμὰς καὶ τὴν δόξαν ὁ Πανσανίας ἔγινεν ὑπερήφανος, δὲν ὑπῆκουεν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος καὶ κατεπίεξε τοὺς συμμάχους. Δι' αὐτὸ οἱ Σπαρτιᾶται τὸν ἀνεκάλεσαν καί, ἐπειδὴ ἐθεωρήθη ὅτι ἦτο εἰς συνενόησιν μὲ τὸν Ξέρξην, τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον.

Καὶ ὁ νικητὴς τῆς Σαλαμῖνος Θεμιστοκλῆς ἀπέθανεν ἀδόξως. Τὸ 472 π.Χ. ἐπεκράτησαν εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἀριστοκρατικοὶ ὑπὸ τὸν Κίμωνα, τὸν υἱὸν τοῦ Μιλτιάδου, ὁ ὁποῖος τὸ 470 κατώρθωσε νὰ τὸν ἐξορίσῃ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς κατέφυγεν εἰς τὸ Ἄργος, οἱ Σπαρτιᾶται τὸν κατηγόρησαν ὥς συνένοχον τοῦ Πανσανίου καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρταξέρξου, ὁ ὁποῖος τὸν ἐδέχθη μὲ τιμὰς καὶ τοῦ παρεχώρησε τρεῖς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας. Εἷς μίαν ἐξ αὐτῶν, τὴν Μαγνησίαν, ἀπέθανε τὸ 459 π.Χ. εἰς ἡλικίαν 64 ἐτῶν.

Ἡ Ἀθηναϊκὴ συμμαχία — Θάνατος τοῦ Ἀριστείδου.

Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Πανσανίου οἱ σύμμαχοι ἐστράφησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους στρατηγοὺς Κίμωνα καὶ Ἀριστείδην, τοὺς ὁποῖους παρεκάλεσαν νὰ ἀναλάβουν τὴν ἡγεμονίαν τῶν. Οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἀπεσύρθησαν καὶ ἔτσι τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν ἀνέλαβον οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τοὺς νησιώτας καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέθεσαν εἰς τὸν Ἀριστείδην τὴν ὀργάνωσιν τῆς συμμαχίας. Τοιοῦτοτρόπως ἐσχηματίσθη ἡ πρώτη ἀθηναϊκὴ συμμαχία, ἡ συμμαχία τῆς Δέλου (478 π.Χ.), εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος πλὴν τῶν Ἀθηναίων οἱ νησιῶται καὶ οἱ Ἕλληνες τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ ἀντιπρόσωποι συνήρχοντο εἰς τὴν Δῆλον, ὅπου ὑπῆρχε τὸ κοινὸν ταμεῖον, τοῦ ὁποῖου οἱ διαχειρισταί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν Ἀθηναῖοι, ὠνομάζοντο Ἑλληνοταμίαι. Ἡ συμμαχικὴ εἰσφορὰ κατ' ἀρχάς ἦτο 460 τάλαντα. Μετὰ 10 ἔτη ἀπέθανεν ὁ δίκαιος ὀργανωτὴς τῆς συμμαχίας Ἀριστείδης πτωχότατος.

Ὁ Κίμων.

Τίς τοῦ Μιλτιάδου ἀφωσιώθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας. Νέος ἀκόμη ἐπο-

λέμῃσε μὲ γενναιότητα εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος. Ἦτο πολὺ γενναιόφωρος καὶ ἔκαμε τὴν παρουσίαν του κοινὸν κτῆμα τοῦ λαοῦ. Μετὰ τὴν ἔξορίαν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδου ἔγινεν ἀρχηγὸς τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτικῆς καὶ διέπρεπεν ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς στρατηγός. Ἀπὸλευθέρωσε τὰς πόλεις τῆς Θράκης καὶ Χαλκιδικῆς, ἐνίκησε τοὺς πειρατὰς Δόλοπας εἰς τὴν Σκύρον, τὴν ὁποίαν κατέλαβε καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἐγκατέστησεν Ἀθηναίους κληρούχους.

Αἱ νῆikai τοῦ Κίμωνος κατὰ τῶν Περσῶν — Κιμῶνεις εἰρήνη.

Ὁ Κίμων, μετὰ τὴν στέρεωσιν τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας, ἐστράφη κατὰ τῶν Περσῶν, διὰ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ 467 ἐξεδίωξε τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς Καρίας καὶ Λυκίας καὶ κατέστρεψε τὸν περσικὸν στόλον εἰς ναυμαχίαν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ. Ἀπεβίβασε κατόπιν στρατὸν εἰς τὴν Ξηρὰν καὶ διεσκόρπισε τὸ περσικὸν τῶν ἐχθρῶν.

Ὁ Κίμων ἀπέθανε τὸ 449 πολιορκῶν τὸ Κίτιον (Λάρνακα) τῆς Κύπρου. Καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἐνίκησε τὸν περσικὸν παρὰ τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου. Ἦτο τόσον ὁ φόβος τῶν Περσῶν, ὥστε ὁ στρατὸς των ἀπεσύρθη ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ συνωμολογήθη εἰρήνη, ἡ Κιμῶνεις (449 π.Χ.).

Οἱ σύμμαχοι χάνουν τὴν αὐτονομίαν των.

Ὅταν ἐξέλειπεν ὁ κίνδυνος τῶν Περσῶν, αἱ συμμαχικαὶ πόλεις ἔπαυσαν νὰ δίδουν ἄνδρας καὶ ἔδιδον μόνον χρήματα, μὲ τὰ ὅποια οἱ Ἀθηναῖοι κατεσκεύαζαν ἰσχυρὸν στόλον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Ἀθηναῖοι ἔγιναν κυρίαρχοι τῶν συμμάχων των. Βαθμηδὸν αἱ συμμαχικαὶ πόλεις ἠναγκάσθησαν νὰ προσαρμόσουν τὰ πολιτεύματά των πρὸς τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔχασαν τὴν αὐτονομίαν των. Μόνον αἱ νῆσοι Χίος, Σάμος καὶ Λέσβος παρέμειναν πραγματικοὶ σύμμαχοι, τὸ δὲ συμμαχικὸν ταμεῖον μετεφέρη εἰς τὰς Ἀθήνας. Τοιοῦτοτρόπως ἰδρύθη τὸ μέγα ναυτικὸν κράτος τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε, πλὴν τῆς Ἀιτικῆς, τὴν Εὐβοίαν, τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὰ Μέγαρα, τὴν Βοιωτίαν, Φωκίδα καὶ τὴν Λοκρίδα.

Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης.

Ἡ ἴδρυσις καὶ ὀργάνωσις τοῦ μεγάλου ἀθηναϊκοῦ κράτους προε-

κάλεσε μεταξύ τῶν δύο πόλεων ὁξύν ἀνταγωνισμόν διὰ τὴν ἡγεμονίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐφ' ὅσον ἐκυθέρων τὰς Ἀθήνας οἱ ἀριστοκρατικοί, αἱ σχέσεις τῶν δύο πόλεων ἦσαν καλαί. Ὁ Κίμων ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν πολιτικὴν ταπεινώσεως τῆς Σπάρτης καὶ ὑπεστήριξεν αἰτήσιν τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους περὶ ἀποστολῆς βοηθείας κατὰ τὸν τρίτον Μεσσηνιακὸν πόλεμον (466—455 π.Χ.). Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν 4.000 ὀπλίτας ὑπὸ τὸν Κίμονα, ἀλλ' οἱ Σπαρτιάται τοὺς ἀπέπεμψαν. Οἱ δημοκρατικοὶ διέβαλον τὸν Κίμονα ὡς αἴτιον τῆς προσβολῆς καὶ ἐπέτυχον τὴν ἐξουσίαν του (461).

Ἡ μοιραία σύγκρουσις Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης ἔγινε τὸ 467 εἰς τὴν Τανάγραν τῆς Βοιωτίας. Οἱ Σπαρτιάται ἐνίκησαν, ἀλλ' ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σπάρτην, ἐνῷ οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ πρότασιν τοῦ Περικλέους ἀνεκάλεσαν τὸν Κίμονα. Μὲ τὴν συμφιλίωσιν Κίμωνος καὶ Περικλέους οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέκτησαν τὴν ἐπιβολὴν των καὶ τὸ 451 ἡ Σπάρτη ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ πενταετὴ εἰρήνην. Μετ' ὀλίγον ὁμως ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκηθησαν εἰς τὴν Κορώνειαν ἀπὸ τοὺς ἐπαναστατήσαντας Βοιωτοὺς, Φωκεῖς, Λοκροὶ καὶ Μεγαρεῖς ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν καὶ ἐπανεστάτησε καὶ ἡ Εὐβοία. Ἐν τῷ μεταξύ σπαρτιατικὸς στρατὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' ὁ Περικλῆς ἀπεμάκρυνε τὸν κίνδυνον τοῦ πολέμου καὶ τὸ 445 π.Χ. συνωμολογήθησαν αἱ τριακοντούτεις σπονδαί.

Ὁ Περικλῆς.

Ἦτο υἱὸς τοῦ Ξανθίππου, τοῦ νικητοῦ τῆς Μικῆλης, καὶ τῆς Ἀγαρίστης. Ἦτο ἀντίπαλος τοῦ Κίμωνος καὶ ἀρχηγὸς τῶν δημοκρατικῶν. Ἦσκει μεγάλῃν ἐπιρροὴν εἰς τὸν λαὸν καὶ εἶχεν εὐφροδείαν, μεγαλοπρέπειαν καὶ ἐπιβολήν. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν παρωμοίασαν μὲ τὸν Δία καὶ τὸν ὀνόμασαν Ὀλύμπιον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ὁ Περικλῆς ἐξελέγετο κατ' ἔτος στρατηγὸς καὶ ἡ σχεδὸν μοναρχικὴ ἐξουσία του ὠφείλετο εἰς τὴν ἑξαιρετικὴν προσωπικότητά του.

Ἐσωτερικὴ διοικήσεις καὶ πολιτικὰ σχέδια τοῦ Περικλέους.

Ὁ Περικλῆς, διὰ νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν οἱ πτωχοὶ πολῖται, εἰσήγαγε τὸν ἐκκλησιαστικόν, δικαστικόν καὶ

βουνεντικόν μισθόν, καθ' ὃν ὅσοι ἐκκληρώνοντο δικασταί, βούλευται ἡ μέλη τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἐλάμβανον ἀποζημιώσεις.

Διὰ τὰ παρακολουθοῦν δὲ ὅλοι οἱ πολῖται τὰς θεατρικὰς παραστάσεις ὑπεχρέωσε τὴν πολιτείαν νὰ πληρώνη εἰς κάθε πτωχὸν τὸ ἀντίτιμον τοῦ εἰσιτηρίου εἰς τὸ θέατρον. Τὰ χρήματα αὐτὰ ἐλέγοντο θεωρητικά.

Ἐίχε πρόγραμμα νὰ ἐνώσῃ ὅλας τὰς πόλεις ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν ἀλλ' οἱ Σπαρτιᾶται ἀντέδρασαν καὶ τὸ σχέδιόν του ἐνανάγησε.

Μεγάλῃν σημασίαν ἀπέδιδεν ὁ Περικλῆς εἰς τὴν θαλασσίαν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐσκέφθη λοιπὸν νὰ συνδέσῃ στενότερον τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν θάλασσαν καὶ ἔκτισε τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὸ λεγόμενον μέσον τεῖχος.

Διὰ τὸν καλλωπισμὸν τῆς πόλεως ἐφρόντισε πολὺ καὶ ἐστόλισε τὴν Ἀκρόπολιν μετὰ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα, τὰ ὅποια ἔδωκαν εἰς αὐτόν, εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἑλλάδα ὁλόκληρον ἄφθαρτον δόξαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

1. Ἡ λαμπρὰ πεντηκονταετία.

Μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους οἱ Ἕλληνες ἀνοικοδομοῦν τὰς πόλεις των, ἀνεγείρουσιν τοὺς ναοὺς των καὶ καλλιεργοῦν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Ἡ μεγαλυτέρα πρόοδος ἐσημειώθη εἰς τὰς Ἀθήνας, δημιουργὸς τῆς ὁποίας εἶναι ὁ Περικλῆς. Δι' αὐτὸ τὴν λαμπρὰν πεντηκονταετίαν, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὸ τέλος τῶν περσικῶν πολέμων καὶ ἔσθλινε μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ, ὠνόμασαν αἰῶνα τοῦ Περικλέους ἢ χρυσοῦν αἰῶνα.

2. Ἡ Ἀθηναϊκὴ κοινωνία.

Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς δὲν ἦσαν Ἀθηναῖοι πολῖται. Μόνον οἱ ἔχοντες ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς Ἀθηναίους ἐθεωροῦντο γνήσιοι καὶ αὐτοὶ εἶχον πλήρη πολιτικὰ δικαιώματα. Κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. τὴν 600.000 κατοίκων τῆς Ἀττικῆς μόνον 140.000 ἦσαν Ἀθηναῖοι πολῖται καὶ ἐξ αὐτῶν 30.000 ἦσαν ἄνδρες καὶ ἀπετέλουν τὸν δῆμον τῶν

Ἀθηναίων. Πλὴν τούτων ὑπῆρχον οἱ μέτοικοι καὶ οἱ δοῦλοι.

Οἱ μέτοικοι προήρχοντο ἀπὸ ἄλλα μέρη, ἠσχολοῦντο μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἀλλὰ δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν καὶ δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἔχουν ἀκίνητον περιουσίαν. Ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἐπλήρωνον φόρον, τὸ μετοίκιον.

Οἱ δοῦλοι ἦσαν ἢ βάρβαροι ἢ ἀπόγονοι δούλων ἢ αἰχμάλωτοι πολέμου. Ἐπὶ Περικλέους ἦσαν 200.000, ἔμεναν εἰς τὰς οἰκίας τῶν κυρίων τῶν καὶ ἔκαμινον διαφόρους ἐργασίας. Οἱ δοῦλοι οὐδὲν δικαίωμα εἶχον, ὁ δὲ κύριος εἶχε δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπ' αὐτῶν. Ὅσοι ἐμάνθανον γράμματα, ἦσαν ὑπάλληλοι, λογισταὶ ἡδαστυνομικοὶ ὑπηρεταί.

β) Τὸ πολίτευμα.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πολίτευμα δημοκρατικόν. Κυρίαρχον σῶμα ἦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, τὴν ὁποίαν διηύθυνον οἱ πρυτάνεις. Ἐκεῖ ὡμίλουν οἱ ῥήτορες καὶ ἡ ἀπόφασις ἐλαμβάνετο δι' ἀνατάσεως τῆς χειρὸς.

Ἄλλη σπουδαία ἀρχὴ ἦτο ἡ βουλὴ τῶν πεντακοσίων, τῆς ὁποίας αἱ ἀποφάσεις ἐλέγοντο προβουλευμάτα. Οἱ 50 βουλευταὶ ἐκάστης φυλῆς ἐκυβέρνηον τὸ κράτος ἐπὶ 36 ἡμέρας καὶ ἐλέγοντο πρυτάνεις, ἡ φυλὴ τῶν πρυτανεύουσα καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀρχῆς πρυτανεία.

Ὁ πρόεδρος τῶν πρυτάνεων ἐξελέγετο διὰ κλήρου καὶ ἐλέγετο ἐπιστάτης τῶν πρυτάνεων. Οὗτος ἐκράτει τὴν σφραγίδα τῆς πόλεως, τὰς κλείδας τοῦ δημοσίου θησαυροῦ καὶ προήδρευεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἄλλο ἔργον τῆς βουλῆς ἦτο ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐκκλησίας.

γ) Οἱ στρατηγοί.

Οἱ ἐπισημότεροι ἄρχοντες ἦσαν οἱ δέκα στρατηγοί, ἐκλεγόμενοι κατ' ἔτος. Ἀπὸ τοῦ 487 ἐξελέγοντο μόνον οἱ ἐννέα, ὁ δὲ δέκατος ἐξελέγετο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους πολίτας καὶ ἦτο συνήθως ἡ σπουδαῖος πολιτικὸς ἢ ἐπιφανὴς στρατιωτικὸς. Οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ταμίαι ἦσαν οἱ μόνοι αἰρετοὶ ἄρχοντες. Οἱ στρατηγοὶ εἶχον τὴν εὐθύνην διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς πόλεως καὶ διηύθυνον τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν. Ἐνίοτε ἀνελάμβανον εὐρεῖαν δικαιοδοσίαν καὶ ἐλέγοντο στρατηγοὶ αὐτοκράτορες.

2. Αἱ πολεμικαὶ δυνάμεις τῶν Ἀθηναίων.

α) Ὁ στρατός. Ὁ στρατός τῶν Ἀθηναίων ἀπετελεῖτο ἀπὸ πεζοὺς καὶ ἱππεῖς. Οἱ πεζοὶ ἦσαν ἰσχυρὰ καὶ πολυάριθμος δύναμις, ἐνῷ οἱ ἱππεῖς ἦσαν ὀλίγοι. Οἱ ὀπλῖται ἀνήρχοντο εἰς 13.000 καὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀνδρείαν τῶν εἰς τὰς μάχας. Διὰ τὴν φροῦρησιν τοῦ ἀπεράντου κράτους οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκαθίστων πτωχοὺς πολίτας εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα (κληροῦχους), οἱ ὅποιοι διετήρουν ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ Ἀθηναίου πολίτου καὶ ἐτέβλεπον τοὺς συμμάχους.

β) Ὁ στόλος. Πολεμικὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων ἦσαν αἱ τριήρεις. Ἐκτὸς τούτων ὑπῆρχον τὰ ὀπλιταγωγὰ ἢ ἱππαγωγὰ καὶ τὰ φορηγὰ, τὰ ὅποια ἐλέγοντο ὀλκιάδες ἢ στορογγύλα πλοῖα. Τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου εἶχον οἱ στρατηγοί.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατέστησαν τὸν Πειραιᾶ μέγαν πολεμικὸν λιμένα. Κατεσκεύασαν ἐκεῖ ναυπηγεῖα καὶ ὑπόστεγα, τοὺς νεωσοίκους, ὅπου ἀνέσύροντο καὶ ἐφυλάσσοντο τὰ πλοῖα.

3. Τὰ οἰκονομικά.

Διὰ τὰς μεγάλας δαπάνας τῆς διοικήσεως καὶ τοῦ ἐξοπλισμοῦ οἱ Ἀθηναῖοι διέθετον ἔσοδα προερχόμενα ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου, τῆς Θάσου καὶ τῆς Θράκης, ἀπὸ τὸν φόρον τῶν μετοίκων καὶ τὰ χρηματικὰ πρόστιμα. Τὰ μεγαλύτερα εἰσοδήματα εἶχεν ἀπὸ τὰς εἰσφορὰς τῶν συμμάχων καὶ τὰς ἐπιβαρύνσεις τῶν πλουσίων πολιτῶν. Σοβαρὰ ποσὰ διέθετεν ἐπίσης διὰ τὰς ἐφορτὰς καὶ τὴν ἀποξημῖωσιν τῶν ἀναπήρων (ἀδυνάτων).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

Ἡ ἰδιωτικὴ καὶ δημοσία ζωὴ εἰς τὰς Ἀθήνας

1. Ἡ κατοικία.

Ἡ ἀθηναϊκὴ οἰκία ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς οἰκίας τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν πόλεων ἦτο ἀρκετὰ περιποιημένη. Αἱ οἰκαίαι τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ἦσαν μικραὶ καὶ ἰσόγειοι, ἀλλ' ὑγιειναί, εὐάεροι καὶ εὐήλιοι. Οἱ τεῖχοι κατεσκευάζοντο ἀπὸ λίθων ἢ πλίνθων καὶ δὲν εἶχον παραθύρα εἰς τὸ ἰσόγειον. Ἡ ἀρχαία οἰκία περιελάμβανε δύο εὐρύχωρα διαμ-

ρίσματα, τὸ διαμέρισμα ἀνδρῶν (ἀνδρῶν) καὶ τὸ διαμέρισμα τῶν γυναικῶν (γυναικωνίτις). Εἰς τὸ μέσον τῆς αἰλῆς ὑπῆρχε θαμνὸς καὶ πλησίον αὐτοῦ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἑρκείου Διός.

Τὰς περισσότερας ὥρας τῆς ἡμέρας οἱ ἄνδρες διήρχοντο εἰς τὰς παλαιστρας καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅπου συνεζήτουν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως, ἐνῶ αἱ γυναῖκες παρέμενον εἰς τὰς οἰκίας ἐργαζόμεναι.

2. Ἡ ἐνδυμασία.

Ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐφόρουν τὰ ἴδια περίου ἐνδύματα. Τὰ συνήθη φορέματα ἦσαν ὁ χιτῶν καὶ τὸ ἱμάτιον. Τὸν χιτῶνα ἐφόρουν κατὰσαρκα, ἐνῶ τὸ ἱμάτιον ἐφέρετο ἐπὶ τοῦ χιτῶνος. Καὶ τὰ ὑποδήματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦσαν ἀπλά. Ἐφόρουν σανδάλια ἢ πέδιλα, ἀποτελούμενα ἀπὸ δερμάτινον πέλμα καὶ ἐδέοντο μὲ ἱμάντας εἰς τὰ σφυρά.

3. Μόρφωσις καὶ στρατιωτικαὶ ὑποχρεώσεις τῶν Ἀθηναίων.

Τὰ παιδιὰ μέχρις 7 ἐτῶν ἔμενον εἰς τὰ σπίτια των, ὅπου ἔπαιζον. Κατόπιν τὰ μὲν ἄρρενα ἐστέλλοντο εἰς κατωτέρους διδασκάλους, τὰ δὲ κορίτσια ἡσχολοῦντο μὲ τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας. Σκοπὸς τῆς μορφώσεως τῶν Ἀθηναίων νέων ἦτο νὰ ἀναπτύξουν ἁρμονικῶς τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις των, διὰ νὰ γίνουν «καλοὶ κάγαθοί».

Τὰ σχολεῖα ἦσαν ἰδιωτικά, οἱ δὲ διδάσκαλοι ἦσαν ἰδιῶται καὶ ἐλέγοντο γραμματισταί. Ἐδίδασκον ἀνάγνωσιν, γραφὴν, ἀριθμητικὴν καὶ γεωμετρίαν, ἐνῶ εἰδικοί διδάσκαλοι, οἱ παιδοτρίβαι, ἐδίδασκον τὴν γυμναστικὴν. Ἄλλοι ἐδίδασκον τὴν μουσικὴν καὶ ἐλέγοντο κιθαρισταί. Ἀπὸ τὸ 12ον ἔτος ἐγυμναζόντο εἰς τὰς παλαιστρας καὶ τὰ γυμνάσια (γυμναστήρια). Οἱ νέοι τῶν πλουσιωτέρων οἰκογενειῶν κατέφευγον εἰς τοὺς σοφιστάς, οἱ ὅποιοι ἐδίδασκον τὴν πολιτικὴν τέχνην μὲ ὑψηλὰ διδάκτρα. Ἀπὸ ἡλικίας 18 ἐτῶν ἐστρατεύοντο, ἐλάμβανον τὰ ὄπλα ἀπὸ τὸν ἁρμόδιον ἄρχοντα καὶ ἐδίδον τὸν ὄρκον τοῦ Ἀθηναίου στρατιώτου.

Ἡ στρατιωτικὴ θητεία ἦτο διετής. Τὴν κυρίαν δύναμιν τοῦ στρατοῦ ἀποτελοῦν οἱ ὀπλίται, οἱ ὅποιοι προήρχοντο ἀπὸ τὰς εὐπορωτέρας τάξεις καὶ ἀπὸ τοὺς μετοίκους. Ἐκτὸς τούτων ὑπῆρχον καὶ οἱ ἱππεῖς καὶ οἱ ψιλαί, ἐλαφροῦς ὀπλισμένοι, καὶ ἐλαμβάνοντο ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν θητῶν.

4. Βιομηχανία καὶ ἐμπόριον.

Κατὰ τὸν ὅον αἰῶνα π.Χ. αἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν μεγάλη βιομηχανικὴ πόλις. Τὰ περίφημα ἀττικά ἀγγεῖα κυριαρχοῦν εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγοράν. Πλὴν τῆς κεραμευτικῆς μεγάλῃν ἀνάπτυξιν εἶχεν ἡ ναυπηγικὴ, ἡ βιομηχανία τῶν μετάλλων, τῶν ὄπλων, τῶν οἰκιακῶν ἐπίπλων, ὑφασμάτων κ.ἄ. Ἀποτέλεσμα τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως ἦτο ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου, διότι ὁ Πειραιεὺς εἶχε γίνεи ὁ σπουδαιότερος λιμὴν τῆς Μεσογείου. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐγίναν βαθυηδὸν οἱ πρῶτοι ἔμποροι τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔμποροι ἐπρομηθεύοντο σίτον ἀπὸ τὰς χώρας τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἀπὸ τὴν ὁποίαν παρελάμβανον καὶ τὰ προϊόντα τῶν Ἰνδιῶν, κυρίως μπαχαρικά.

Καὶ μετὰ τὴν Μακεδονίαν εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι συναλλαγὰς. Ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν ποταμῶν Στρυμόνος καὶ Νέστου ἐπρομηθεύοντο ξυλείαν, εἰς τὸν μυθὸν δὲ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου ἴδρυσαν περίφημον ἀποικίαν, τὴν Ἀμφίπολιν.

Εἰς τὴν Ν. Ἰταλίαν ἴδρυσαν τοὺς Θουρίους καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔμποροι ἔφθασαν μέχρι τῶν παραλίων τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἰσπανίας. Ἔτσι οἱ Ἀθηναῖοι συνεκέντρωσαν εἰς χεῖράς των τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐμπορίου.

5. Αἱ μεγάλαί ἐορταὶ καὶ πανηγύρεις.

Αἱ ἐπισημότεραι ἐορταὶ τῶν Ἀθηναίων ἦσαν τὰ Παναθήναια, τὰ Διονύσια καὶ τὰ Ἐλευσίνια.

Τὰ Παναθήναια ἐτελοῦντο κατὰ μῆνα Ἰούλιον ἀνὰ τέσσαρα ἔτη πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἡ ἐορτὴ διήρκει ἑξ ἡμέρας. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἐγίνοντο ἀγῶνες μουσικοί, ἀθλητικοί, ἵπτικοί, ἀρματοδρομικοὶ καὶ ναυτικοί. Ἐπίσης ἐγένετο ἀγὼν εὐανδρίας καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν νύκτα ἐγένετο λαμπαδηδρομία. Τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς ἐορτῆς τῶν Παναθηναίων ἦτο ἡ πομπή, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέβαινον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ νὰ προσφέρουν εἰς τὴν πολιούχον θεὰν τὸν μῶλινον πέπλον, τὸν ὁποῖον εἶχον ὑφάνει εὐγενεῖς παρθέναι τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν πομπὴν ἀπὸ τῆς ἀκρόπολιν εἰς τὴν ἑκφόρον τοῦ Παρθενῶνος ὁ Φειδίας καὶ οἱ μαθηταὶ του.

Τὰ Διονύσια ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου κατὰ μῆνα Μάρτιον. Νέοι μετῃμφιεσμένοι εἰς σατύρους ἔλεγον πειρακτικὰς λό-

γους καὶ ἐψάλλετο ἐνθουσιῶδες ᾄσμα, ὁ διθύραμβος. Κατὰ τὰ Διονύσια ἐπαίζοντο καὶ δραματικὰ ἔργα.

Τὰ Ἑλευσίνια ἐτελοῦντο κατ' ἔτος πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Περσεφόνης καὶ διήρκουν 9 ἡμέρας. Κατὰ τὰς πρώτας πέντε ἡμέρας ἐγίνοντο καθαρμοί, θυσίαι καὶ προσευχαί. Κατόπιν ἐξεκίνει ἡ πομπὴ ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸν καὶ διὰ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ ἔφθανον εἰς τὴν Ἑλευσίνα. Κατὰ τὰς ἐπομένας νύκτας ἐγίνοντο μυστικά τελετὰ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος, τὰ Ἑλευσίνια μυστήρια.

6. Αἱ λειτουργίαι.

Ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς πλουσίους πολίτας ὀρισμένας ἐκτάκτους ὑποχρεώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο λειτουργίαι. Αἱ σπουδαιότεραι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἡ χορηγία, ἡ γυμνασιαρχία, ἡ ἀρχιθεωρία καὶ ἡ τριηραρχία. Ἡ χορηγία ἦτο δαπανηρά. Ὁ χορηγὸς ὑπεχρεοῦτο νὰ μισθοδοτῇ καὶ νὰ συντηρῇ τὰ πρόσωπα τοῦ χοροῦ, τὰ ὁποῖα προωρίζοντο διὰ τοὺς λυρικοὺς ἢ δραματικοὺς ἀγῶνας. Ἐὰν τὸ δράμα ἐνίκα εἰς τὸν δραματικὸν ἀγῶνα, ὁ χορηγὸς ἐλάμβανεν ὡς βραβεῖον στέφανον ἐκ κισσοῦ καὶ ἀφιέρωνε χάλκινον τρίποδα εἰς τὸν Διόνυσον ἢ τὸν Ἀπόλλωνα, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο χορηγικὸν (μνημεῖον Λυσικράτους).

Ὁ γυμνασίαρχος κατέβαλλεν ὅλα τὰ ἔξοδα διὰ τὴν ἀσκήσιν καὶ τὴν διατροφὴν τῶν ἀγωνιστῶν τῆς λαμπαδηδρομίας. Ἡ ἀρχιθεωρία συνίστατο εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς δαπάνης διὰ τὰς θεωρίας. Ἐλέγετο δὲ θεωρία ἡ ἀποστολὴ ἀντιπροσώπου εἰς πανελληνίους ἐορτὰς ἢ τοὺς ἱεροὺς τόπους, ὅπως ἦτο ἡ Δῆλος.

Τέλος ὁ τριήραρχος παρελάμβανεν ἀπὸ τὴν πολιτείαν κενὴν τριήρη καὶ ὑπεχρεοῦτο νὰ τὴν ἐξοπλίσῃ καὶ νὰ τὴν συντηρῇ ἐξ ἰδίων του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'

Ο ΑΙΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

1. Πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἀκμὴ.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ. αἱ Ἀθῆναι κυβερόμεναι ὑπὸ τοῦ Περικλέους ἔφθασαν εἰς μεγίστην ἀκμὴν. Ἡ ὁμαδιζὴ καὶ ἀτομικὴ δραστηριότης εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς ὑπῆρξεν ἔντονος καὶ ἡ

ἀνάπτυξιν τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν ἔφθασεν εἰς μονοδικὴν τελειότητα. Διὰ τοῦτο ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους εἶναι ἡ λαμπροτέρα περίοδος τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ ποίησις.

Ἐπὶ Περικλέους ἀνεπτύχθη ἡ δραματικὴ ποίησις, καθάρως ἑλληνικὸν δημιούργημα. Δύο εἶδη δραματικῆς ποιήσεως ἐγεννήθησαν, ἡ τραγῳδία καὶ ἡ κωμῳδία, οἱ ἐνδοξότεροι δὲ τραγικοὶ ποιηταὶ τῶν Ἀθηνῶν εἶναι ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης.

Ὁ Αἰσχύλος ὑπῆρξε ποιητικῇ μεγαλοφυνία. Τὰ πρόσωπα τῶν ἔργων του εἶναι ὑπερφυσικά, δηλαδή δὲν συναντῶνται εἰς τὰς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Μαραθωνομάχος καὶ Σαλαμινομάχος ὁ ἴδιος ἔγραψε τὴν ἱστορικὴν τραγῳδίαν, τοὺς Πέρσας, διὰ νὰ ἐξημνήσῃ τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Σαλαμῖνα.

Ὁ Σοφοκλῆς εἶναι ὁ γνησιώτερος ἐκπρόσωπος τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους. Ἀγαπᾷ τὸ μέτρον καὶ τὴν ἁρμονίαν καὶ παρουσιάζει εἰς τὰ ἔργα του ἰδανικὰς μορφάς.

Ὁ Εὐριπίδης ἐμφανίζει τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως πράγματι εἶναι καί, ἐπειδὴ πολλάκις ἐκφράζει φιλοσοφικὰς ἰδέας, ὠνομάσθη ἀπὸ σκηνῆς φιλόσοφος.

Ἐξοχώτερος ἀπὸ τοὺς κωμικοὺς ποιητὰς εἶναι ὁ Ἀριστοφάνης.

Ἡ ἱστορία.

Πατὴρ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας εἶναι ὁ Ἡρόδοτος ἀπὸ τὴν Ἀλικαρνασσὸν τῆς Μ. Ἀσίας (484—425 π.Χ.). Ἐγραψε τὴν ἱστορίαν τῶν περσικῶν πολέμων καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι ὥς ὑπῆρκοι τῶν Περσῶν ἔλαβον μέρος εἰς τὴν τιτανικὴν πάλιν Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, ἀφοῦ περιηγήθη ὅλας τὰς γνωστὰς χώρας τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης. Ἡ διήγησίς του εἶναι ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὰς ἱστορικὰς διηγήσεις τῶν πρὸ αὐτοῦ ἱστοριογράφων, ἀλλ' εἶναι καὶ εὐχάριστος καὶ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἐθνικὴν μας ἱστορίαν.

Ἐπιστημονικὴν μορφήν λαμβάνει ἡ ἱστορία διὰ τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ πρώτου κριτικῆς ἱστοριογράφου. Συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου με ἀμεροληψίαν, κρίσιν καὶ ἀπαράμιλλον ἐκφραστικὴν δύναμιν. Δι' αὐτὸ θεωρεῖται ὑπόδειγμα ἱστορικοῦ συγγραφέως.

Ἡ φιλοσοφία.

Διδάσκαλος τοῦ Περιγιάεους ἦτο ὁ Ἀναξαγόρας ἀπὸ τὴν Ἰωνίαν, ὁ ὁποῖος ἐδίδασκεν ὅτι ὁ νοῦς ζωογονεῖ, κινεῖ καὶ ρυθμίζει τὰ πάντα. Κατόπιν ἐνεφανίσθησαν οἱ σοφισταί, ἐπισημότεροι τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ Γοργίας ὁ Λεοντῖνος, ὁ Πρωταγόρας ὁ Ἀδδηρίτης, ὁ Ἰππίας ὁ Ἡλείος καὶ ὁ Προδίκος ὁ Κεῖος. Μὲ τοὺς σοφιστὰς ἡ φιλοσοφία στρέφει τὴν προσοχὴν τῆς εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον. Οἱ σοφισταὶ ἐδίδασκον ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια παραδεκτὴ ἀπὸ ὅλων τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἀληθές εἶναι ὅ,τι συμφέρει εἰς τὸ ἄτομον καὶ ἀγαθὸν ὅ,τι τὸ ὠφελεῖ. Πλείοθι διέστρεφον τὰ πράγματα μὲ τὴν ρητορικὴν δεξιότητα των, ἀνεστάτωσαν τὴν ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν καὶ ἐθεωρήθησαν ὑπεύθυνοι τῆς παρακμῆς τῶν Ἀθηνῶν.

Συγχρόνως μὲ τοὺς σοφιστὰς παρουσιάσθη καὶ ὁ Σωκράτης (469—399 π.Χ.), τὸν ὁποῖον ἡ φύσις εἶχε προικίσαι μὲ δυνατόν νοῦν. Τίως τοῦ λιθοξόου Σωφρονίσκου καὶ τῆς μάλας Φαινορέτης ἠκολούθησε κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς του, ἀλλὰ ταχέως ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἡ ὁποία δι' αὐτοῦ ἔλαβε σπουδαίαν ἐξέλιξιν. Ἀντικείμενον τῆς ἐρεῦνης καὶ τοῦ Σωκράτους εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Ἀντιθέτως ὅμως πρὸς τοὺς σοφιστὰς ἐδίδασκεν ὅτι ὑπάρχει ἀλήθεια καὶ ἀγαθόν, τὰ ὁποῖα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὰ ἀντιλαμβάνονται ὁμοίως. Ἐδίδασκεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ ἐπιδιώκουν τὴν ἀρετὴν καὶ ὄχι τὴν πρόσκαιρον ὕλικὴν εὐτυχίαν, εἶναι δὲ ἀρετὴ ἡ γνώσις καὶ ἡ πρώτη γνώσις εἶναι τοῦ ἑαυτοῦ των (γνώθι σαυτόν).

Τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους παρηκολούθηον πολλοὶ νέοι ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν, ἀλλ' ὁ Σωκράτης ἀπέκτησε καὶ πολλοὺς ἐχθροὺς, ὥς ἦσαν οἱ σοφισταὶ καὶ πολλοὶ ἐπιφανεῖς Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐθεώρουν ἐχθρὸν τῆς δημοκρατίας. Διὰ τοῦτο ὑπέβαλον ἐναντίον του μήνυσιν δι' ἀσέβειαν καὶ περιφρόνησιν πρὸς τὴν πόλιν καὶ τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον τὸ 399 π.Χ.

2. Ἡ ΜΕΓΑΛΗ ΑΝΑΙΗΤΤΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ — Οἱ ρυθμοί.

Παραλλήλως πρὸς τὰ γράμματα ἀνεπτύχθησαν καὶ αἱ καλὰ τέχναι, δηλ. ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ γλυπτικὴ, ἡ ζωγραφικὴ. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ ὁποία, ὥς γνωστόν, ἔδωσε ἐξαιρετικὰ δείγματα ἀπὸ τοὺς μυζη-

ναϊκούς χρόνους, ἐπέρασεν ἀπὸ πολλὰ στάδια, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελειότητα τῶν μέσων τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ.

Οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦσαν γενικῶς μικροί. Ἀπὸ τὴν μορφήν τῶν κίωνων διακρίνομεν δύο ρυθμούς, τὸν δωρικὸν καὶ τὸν ἰωνικόν. Ὁ δωρικὸς εἶναι βαρὺς καὶ ἐπιβλητικὸς, ἐνῶ ὁ ἰωνικὸς εἶναι ἐλαφρότερος καὶ κομψότερος.

Μορφαὶ ἑλληνηκῶν ναῶν.

Κατ' ἀρχάς ὁ ναὸς ἀποτελεῖτο ἀπὸ ἓν ὀρθογώνιον δομάτιον, τοῦ ὁποῖου οἱ δύο μακροὶ τοῖχοι ἐξεῖχον πρὸς ἀνατολάς. Μεταξὺ τῶν ἄκρων τῶν τοίχων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο παραστάδες, ἐτοποθετήθησαν δύο κίονες. Ἔτσι ὁ ναὸς ἀποτελεῖτο ἀπὸ δύο μέρη, τὸ πρὸς ἀνατολάς, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο πρόδομος ἢ πρόναος καὶ τὸν ὑπὸ σθεν τοῦ προνάου κλειστὸν χώρον, τὸν σηκόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐτοποθετεῖτο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. Ὁ ναὸς οὗτος ἐλέγετο ναὸς ἐν παραστάσι.

Ἀργότερον κατεσκεύασαν στοὰν μὲ 4 κίονας εἰς τὴν πρόσοφιν καὶ παρήχθη ὁ πρόστυλος ναὸς, ἐνῶ, ὅταν προσετέθη ὁμοία στοὰ πρὸς δυσμὰς, ὁ ναὸς οὗτος, ὁ ὀπισθόδομος, ἔγινεν ἀμφιπρόστυλος. Ἀργότερα προσετέθη στοὰ ὀλόγυρα καὶ ὁ ναὸς ὠνομάσθη περιπτερος. Οἱ τοῖχοι τοῦ ναοῦ καὶ οἱ κίονες ἐστηρίζοντο εἰς λιθόκτιστον βάσιν, τὸ χρηπίδωμα, πρὸ τοῦ ναοῦ δὲ ὑπῆρχε θαμνός, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐγίνοντο αἱ θυσίαι. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ ναοῦ, τὸ ὁποῖον στηρίζεται εἰς τοὺς τοίχους καὶ τοὺς κίονας, ἐλέγετο θρηγικός. Ἡ στέγη τοῦ ναοῦ εἶναι ἐπικλινής καὶ σχηματίζει τρίγωνά, τὰ ἀετώματα, τὰ ὁποῖα ἐστολίζοντο μὲ ἀγάλματα καὶ σκηναὶς ἀπὸ τοὺς μύθους τοῦ θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτο ἀφιερωμένος ὁ ναός. Ὁ δωρικὸς κίων φέρει αἰῶλας καὶ στηρίζεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ χρηπίδωμα, ἐνῶ ὁ ἰωνικὸς στηρίζεται εἰς ὠραίαν βάσιν, τὴν σπείραν, εἶναι ὑψηλότερος καὶ λεπτότερος τοῦ δωρικοῦ καὶ ἔχει περισσοτέρας αἰῶλας. Τὸ κινονόκρανον τοῦ δωρικοῦ κίονος εἶναι ἀπλοῦν, ἐνῶ τοῦ ἰωνικοῦ φέρει κοσμήματα, τὰ ὁποῖα λέγονται ἑλίκες. Ἀπὸ τὸν ἰωνικὸν προῆλθεν ὁ κορινθιακὸς μὲ καταςτόλιστον κινονόκρανον, ἔχον σχῆμα καλαθίου, τὸ ὁποῖον περιβάλλεται ἀπὸ φύλλα ἀκάνθης.

Ἡ γλυπτικὴ — Ἀρχαϊκὴ τέχνη.

Κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. ἡ γλυπτικὴ ὕστερα ἀπὸ μακρὰς προσπάθειας ἔφθασεν εἰς μοναδικὴν τελειότητα.

Τὰ πρῶτα δημιουργήματα ἦσαν ἄτεχνα εἰδωλα ἀπὸ ξύλον μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς κλειστοὺς καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ἠνομένους. Πρῶτοι οἱ Σάμιοι τεχνῖται Ροῖκος καὶ Θεόδωρος τὸν 7ον αἰῶνα ἐχρησιμοποίησαν διὰ τὴν κατασκευὴν ἀγαλμάτων τὸν ὀρεῖχαλκον. Ἡ τέχνη τοῦ 7ου καὶ 8ου αἰῶνος λέγεται ἀρχαῖζή.

Καὶ εἰς τὴν γλυπτικὴν διακρίνομεν δύο τεχνοτροπίας, τὴν δωρικὴν καὶ τὴν ἰωνικὴν. Ἡ δωρικὴ χρησιμοποιεῖ τὸν ὀρεῖχαλκον, οἱ δὲ ἀνδριάντες αὐτῶν λέγονται ζωῶροι.

Οἱ Ἴωνες παρέστησαν κατὰ προτίμησιν τὸ γυναικεῖον σῶμα καὶ ἐχρησιμοποίησαν τὸ μάρμαρον. Τὰς γυναῖκας παριστάνουν μὲ πλουσίαν ἐνδυμασίαν, ὠραῖον κτένισμα καὶ ἐλαφρὸν μεῖδιμα, τὸ ἀρχαῖζόν. Τὰ γυναικεῖα ἀγάλματα λέγονται κόραι.

Οἱ μεγάλοι γλύπται τοῦ 5ου αἰῶνος.

Οἱ ἐπιφανέστεροι γλύπται τοῦ 5ου αἰῶνος ἦσαν ὁ Φειδίας, ὁ Μύρων καὶ ὁ Πολύκλειτος. Τὴν πρώτην θέσιν κατεῖχεν ὁ Ἀθηναῖος Φειδίας, τοῦ ὁποῖου ὀνομαστότερα ἔργα εἶναι τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἡ Λημνία Ἀθηνᾶ. Τὸ τελευταῖον ἦτο χάλκινον καὶ ὀνομάσθη Λημνία Ἀθηνᾶ, διότι τὸ ἀφιέρωσαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν κληροῦχοι τῆς Λήμνου.

Ὁ Μύρων ὁ Ἀθηναῖος κατεσκεύασεν ἔργα ὀρεῖχάλκινα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν μεγάλην ἐλευθερίαν εἰς τὰς κινήσεις. Ὠραῖα ἔργα του εἶναι ἡ χαλκὴ βοῦς καὶ ὁ Δισκοβόλος.

Ὁ Πολύκλειτος κατήγετο ἀπὸ τὴν Σικιῶνα τῆς Κορινθίας. Ὡς ὑλικὸν ἐχρησιμοποιεῖ τὸν ὀρεῖχαλκον καὶ ἦτο ὁ διασημότερος χαλκοπλάστης τῆς σχολῆς τοῦ Ἀργεῦς. Παρίστανεν ἰδίως νέους ἀθλητὰς μὲ δυνατόν καὶ ὠραῖον σῶμα. Ὁ Δορυφόρος του εἶναι κανὼν καὶ ὑπόδειγμα εἰς τοὺς κατόπιν καλλιτέχνας. Ἄλλο ἐξαιρετικὸν ἔργον του εἶναι ὁ Διαδοῦμενος.

Ζωγραφικὴ καὶ ἀγγειογραφία.

Αἱ γνώσεις μας διὰ τὴν ζωγραφικὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων εἶναι περιορισμέναι. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς μανθάνομεν περὶ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἀξίας τῶν ζωγράφων τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ. Πολυγνώτου, Ζεύξιδος καὶ Παρορασίου, διότι οὐδεὶς πίναξ αὐτῶν σώζεται.

Σημαντική ἦτο ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀγγειογραφίας, ἡ ὁποία μᾶς ἀφῆκεν ἀληθινὰ καλλιτεχνήματα. Ἄνθ' ρυθμοὶ ἐπεκράτησαν εἰς τὴν ἀγγειογραφίαν, ὁ μελανόμορφος καὶ ὁ ἐρυθρόμορφος. Ὁ μελανόμορφος ἐκυριαρχήσῃ κατὰ τὸν ὅτον αἰῶνα εἰς τὴν Κόρινθον, ἐνῶ ὁ ἐρυθρόμορφος ἐπεκράτησῃ κατὰ τὸν ὅτον αἰῶνα εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὰ μελανόμορφα φέρουν ζωγραφισμένας μὲ μαῦρον χροῶμα τὰς μορφάς, ἐνῶ τὰ ἐρυθρόμορφα εἶναι μαύρου χροώματος, ἀλλ' ἔχουν τὰς μορφάς ἐρυθράς.

Ἡ ἀκρόπολις τῶν Ἀθηναίων.

Τὴν σωτηρίαν των οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέδωσαν εἰς τὴν πολιοῦχον Ἀθηνᾶν καὶ δι' αὐτὸ ἀπὸ εὐγνωμοσύνης ἀπεφάσισαν νὰ κτίσουν τοὺς ἐρειπωμένους ναοὺς τῆς Ἀκροπόλεως ὡραιότερους. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέθεσεν ὁ Περικλῆς εἰς τὸν Φειδίαν. Τὸ πρῶτον τμήμα τῆς Ἀκροπόλεως εἶναι ἡ εἴσοδος, τὰ Προπύλαια, τὰ ὁποῖα ἐκτίσεν ὁ ἀρχιτέκτων Μνησιχλῆς. Ταυτοχρόνως ἐκτίσθη ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης ἢ Ἀπτέρου Νίκης, ναὸς ἀμφιπροστυλὸς ἰωνικοῦ ρυθμοῦ. Μετὰ τὰ Προπύλαια παρατηροῦμεν τμήματα βάσεως τοῦ δρειχαλκίνου ἀγάλματος τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ἀπὸ τὸ Σούνιον. Καθὼς προχωροῦμεν δεξιὰ ὑφαιῖται ὁ Παρθενών, τὸ μεγαλοπρεπές μνημεῖον τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἀρχιτέκτονες τούτου ἦσαν ὁ Ἰκτῖνος καὶ Καλλικράτης. Τὸ μνημεῖον εἶναι δωρικοῦ ρυθμοῦ. Εἰς τὸν σηκὸν ὑπῆρχε τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου.

Ἀπέναντι τῆς βορείας πλευρᾶς ὑπάρχει τὸ Ἐρέχθειον, ναὸς ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, κτισμένος εἰς τὸν χώρον, ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγένεν ἡ φιλονικία τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος διὰ τὴν κυριαρχίαν τῆς πόλεως. Ἀντὶ κίωνων ἐξ ὡραῖαι κόραι μὲ τὴν τοπικὴν ἐνδυμασίαν τῶν γυναικῶν τῆς μικρᾶς κόμης τῆς Λακωνικῆς, τῶν Καρυῶν, ὑποβαστάζουν τὴν στέγην τῆς στοᾶς. Εἶναι αἱ περίφημοι Καρυάτιδες, ἀπὸ τὰ θελκτικώτερα γλυπτὰ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1. Αἷτια καὶ ἀφορμαὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Κατὰ τὸ ἔτος 431 π.Χ. κατελύθη ἡ τριακονταετής εἰρήνη καὶ ἤρχισεν ἕνας μακρὸς ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ Πελοποννησιακός, ὁ

ὅποιος διήρκεσεν 27 ἔτη. Ὁ πόλεμος αὐτὸς ὠδήγησε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν καταστροφὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ποτὲ πλέον δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ συνέλθῃ.

Τὸ σπουδαιότερον αἶτιον τοῦ πολέμου ἦτο ἡ παλαιὰ ἀντίστισις μεταξὺ τῶν δημοκρατικῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς ὀλιγαρχικῆς Σπάρτης, ἡ ὁποία ἠρξήθη μὲ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἰσχυροῦ κράτους τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου των.

Κυρίως ἀνησίχυσαν οἱ Κορίνθιοι, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν νὰ ἐπεκτείνουν τὸ ἐμπόριόν των εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου καὶ τὰς ἀποικίας τῆς Ν. Ἰταλίας καὶ Σικελίας, ὅπου οἱ Κορίνθιοι εἶχον τὸ μονοπώλιον τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν.

Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐκρηξιν τοῦ πολέμου ἔδωσεν ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἐπιδάμνου, ἀποικίας τῶν Κερκυραίων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας. Οἱ Κορίνθιοι ἐπενέβησαν καὶ ἦλθον εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Κερκυραίους, οἱ ὅποιοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Οὗτοι, ἂν καὶ ἐγνώριζον ὅτι ἡ βοήθεια πρὸς τοὺς Κερκυραίους ἰσοδυναμεῖ πρὸς παραβίασιν τῆς τριακονταετοῦς εἰρήνης, ἔσπευσαν νὰ βοηθήσουν, διὰ νὰ προσεταιρισθοῦν τὴν Κέρκυραν. Οἱ Κορίνθιοι, ἐκδικούμενοι τοὺς Ἀθηναίους, ἐκίνησαν εἰς ἀποστασίαν τὴν Ποτεΐδαιαν, παλαιὰν ἀποικίαν των καὶ τώρα σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων.

Ἄλλη σοβαρὰ ἀφορμὴ ἐπῆρξε τὸ ψήφισμα τοῦ Περικλέους, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Μεγαρεῖς, σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν, ἀπεκλείοντο ἀπὸ τοὺς λιμένας καὶ τὰς ἀγορὰς τῶν Ἀθηναίων.

2. Συνέδριον εἰς Σπάρτην — Ἡ ἀπόφασις περὶ τοῦ πολέμου.

Κατόπιν ἐπιμονῆς τῶν Κορινθίων συνῆλθον εἰς Σπάρτην οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς πελοποννησιακῆς συμμαχίας, οἱ ὅποιοι, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν εἰρηνοφίλων, ἀπεφάσισαν τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου, ὃ ὅποιος διεξήχθη εἰς τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη ὠνομάσθη δεκαετής ἡ Ἀρχιδάμειος πόλεμος (431 — 421). Ἡ δευτέρα περιλαμβάνει τὴν ἐκστρατείαν εἰς Σικελίαν τῶν Ἀθηναίων (415 — 413), ἡ ὁποία ἀπέληξεν εἰς καταστροφὴν των.

Τὴν τρίτην ἀποτελεῖ ὁ Δεκελεικὸς πόλεμος (413—404), ὃ ὅποιος ἐτελείωσε μὲ τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἀθηναίων. Ὅλη ἡ Ἑλλὰς διηρέθη εἰς δύο στρατόπεδα. Μὲ τὴν Σπάρτην συνετάχθησαν ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Πελοποννήσου, μερικαὶ πόλεις τῆς Στ. Ἑλλάδος καὶ ἡ Λευκάς. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐκτὸς τῶν ὑπάρχοντων των, εἶχον ὡς συμμάχους τὴν

Ναύπακτον, τοὺς Ἀχαρνᾶνας, τὴν Κέρκυραν, τὴν Κεφαλληνίαν καὶ τὴν Ζάκυνθον. Ἰσχυρότεροι οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ θάλασσαν, ὑστέρουν τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὴν δύναμιν κατὰ ξηράν.

3. Πρώτη περίοδος τοῦ πολέμου.

Ἀρχιδάμειος πόλεμος — Ὁ λοιμὸς τῶν Ἀθηναίων.

Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 431 π.Χ. ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, οἱ ἀγρόται τῆς ὁποίας, κατὰ συμβουλήν τοῦ Περικλέους, κατέφυγον εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως. Συγχρόνως ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος, διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὰ ἴσα εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐπλέυσεν εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐλεηλάτει τὰ παράλια αὐτῆς.

Ὁ Ἀρχίδαμος πιεζόμενος ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τῶν τροφίμων ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος, ἀφοῦ ἐλεηλάτησε τὰ παράλια, ἐπανεπλέυσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ.

Κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν μὲ τιμὰς τοὺς πρώτους νεκροὺς τοῦ πολέμου, πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων ὁ Περικλῆς ἐξεφώνησε τὸν περίφημον Ἐπιτάφιον λόγον, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ ὕμνον τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος ὁ Ἀρχίδαμος εἰσέβαλε πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ δὲ στόλος τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Περικλέα ἐλεηλάτησε πάλιν τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου.

Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ συγχρόνως λοιμὸς ἐνέσκηψεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ, ὁ ὁποῖος προσέβαλεν ὅλους ἀδιακρίτως φύλον ἢ ἡλικίας. Ὁ λοιμὸς διήρκεσε καθ' ὅλον τὸ δεύτερον καὶ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου καὶ ἐπροξένησε μεγάλην φθορὰν εἰς τὸν πληθυσμόν.

Δυσφορία τῶν Ἀθηναίων — Θάνατος τοῦ Περικλέους.

Ὁ Ἀρχίδαμος φοβηθεὶς μήπως προσβληθῇ ὁ στρατὸς του ἀπεχώρησεν μὲ σπουδὴν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι κατελήφθησαν ἀπὸ ἀπόγνωσιν καὶ ἔδωκον ὑπαίτιον τῶν συμφορῶν τὸν Περικλέα, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἀνῆρθεσαν τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ.

Ἡ ἀνικανότης τῶν διαδόχων τοῦ Περικλέους ἠνάγκασε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τὸν ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ἀρχήν. Προσεβλήθη ὁμοῦ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν λοιμὸν καὶ ἀπέθανε τὸ 429 εἰς ἡλικίαν 62 ἐτῶν.

Μετὰ τὸν Περικλέα ἐπεκράτησαν φιλόδοξοι πολιτικοί, οἱ ὅποιοι ἐκολάκευον τὸν λαὸν καὶ ὠνομάζοντο *δημαγωγοί*. Περύφημος ὑπῆρξεν ὁ Κλέων, ὁ ὁποῖος διέθετε ρητορικὴν καὶ δημαγωγικὴν ἱκανότητα καὶ ἐπεβάλλετο εἰς τὸ πλῆθος. Ἦτο ὑπὲρ τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου μέχρις ἐσχάτων.

Ἀποστασία τῆς Λέσβου—Κατάληψις τῆς Πύλου.

Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος ὁ Ἀρχίδαμος ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Πλαταιῶν, ἐνῷ ἔπλεσεν ἡ Ποτεΐδαia καὶ ἀπεστάτησεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἡ Λέσβος. Ἡ Μυτιλήνη ἐπολιορκήθη καὶ κατελήφθη καὶ ἡ Λέσβος ὁλόκληρος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ Σπαρτιάται μετὰ διετὴ πολιορκίαν ἐκυρίευσαν τὰς Πλαταιάς καὶ ἐφόνευσαν τοὺς ὀλίγους ὑπερασπιστάς τῆς πόλεως. Βραδύτερον οἱ Ἀθηναῖοι κατέλαβον τὴν Πύλον καὶ τὴν νῆσον Σφακτηρίαν. Οἱ Σπαρτιάται ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἀπεβίβασαν εἰς τὴν Σφακτηρίαν 420 ὁπλίτας. Ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Δημοσθένης ἐπολιόρκησε τοὺς 420 Σπαρτιάτας εἰς τὴν νῆσον καί, ἐπειδὴ ἡ πολιορκία παρετείνεται, ἐστάλη εἰς τὴν Πύλον ὁ Κλέων. Οὗτος μετὰ τοῦ Δημοσθένους ἐκύκλωσε τοὺς εἰς τὴν Σφακτηρίαν Σπαρτιάτας, οἱ ὅποιοι τελικῶς παρεδόθησαν καὶ μετεφέρθησαν εἰς Ἀθήνας. Οἱ Σπαρτιάται δὲν ἐτόλμησαν πλέον νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἀττικὴν φοβούμενοι θανάτωσιν τῶν αἰχμαλώτων.

Νικίειος εἰρήνη.

Ἀπὸ τὴν δύσκολον θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθεν ἡ Σπάρτη μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Σφακτηρίας, τὴν ἐξήγαγεν ὁ στρατηγὸς Βρασίδας, ὁ ὁποῖος ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως Περδίκκα ἀπέσπασε πολλὰς πόλεις ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Τέλος ἐκυρίευσεν τὴν Ἀμφίπολιν, ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἐναντίον αὐτοῦ ἐστεῖλαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν Κλέωνα. Εἰς μάχην παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν (422) οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκηθησαν καὶ ὁ Κλέων ἐφονεύθη καθὼς καὶ ὁ Βρασίδας. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπερίσχυεν ὁ φιλειρηνικὸς Νικίας, ὁ ὁποῖος τὸ 421 ἔκλεισεν εἰρήνην πεντηκονταετὴ ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἀποδοθῶν οἱ αἰχμάλωτοι καὶ αἱ κυριευθεῖσαι πόλεις. Ἡ εἰρήνη αὕτη ὠνομάσθη *Νικίειος*.

Ὁ Νικίας.

Οὗτος κατήγετο ἀπὸ πλουσιωτάτην οἰκογένειαν, ἀλλὰ διῆγε βίον ἀπλοῦν καὶ λιτόν. Ὡς πολίτης ἦτο ἐνάρετος καὶ συνετὸς καὶ πρὸ πάντων φλογερός πατριώτης. Ὡς στρατηγὸς ὁ Νικίας διεξήγαγεν ἐπιτυχῶς πολλοὺς ἀγῶνας καὶ ἀπέλαυε γενικῆς ὑπολήψεως. Ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κόμματος καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος ἐπεβλήθη ἡ πολιτικὴ του, εἰς τὴν ὁποίαν ὠφείλετο ἡ Νικίειος εἰρήνη.

Μετ' ὀλίγον ὁμως ἐπεκράτησαν οἱ φιλοπόλεμοι μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἀλκιβιάδην, ὁ ὁποῖος ἦτο νέος εὐκρυῆς καὶ δραστήριος, ἀλλὰ πλήρης ἐλαττωμάτων.

Ὁ Ἀλκιβιάδης.

Ἀνῆκεν εἰς μεγάλην οἰκογένειαν καὶ ἦτο ἐκ μητρὸς συγγενὴς τοῦ Περικλέους. Παρηκολούθησε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους, ὁ ὁποῖος πολὺ ὀλίγον ἐπέδρασεν εἰς τὸν ἀτίθασον χαρακτῆρά του. Ἦτο ὑπερβολικὰ φιλόδοξος καὶ φίλαρχος καὶ ἔγινεν ἀρχηγὸς τῶν δημοκρατικῶν χωρὶς νὰ πιστεύῃ εἰς τὰς δημοκρατικὰς ἰδέας. Ἐνῶ ἦτο καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ἐν τούτοις ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς συνεχίσεως τοῦ πολέμου, διότι ἐφαντάζετο ὅτι θὰ τοῦ ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νὰ ἀποκτήσῃ δόξαν καὶ ὄνομα.

4. Δευτέρα περίοδος τοῦ πολέμου.

Ἡ ἐκστρατεία τῆς Σικελίας.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον στρέφει τὴν προσοχὴν των πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸ πάντων πρὸς τὴν Σικελίαν μὲ τὴν ἐπίκαιρον θέσιν καὶ τὰς πλουσίας ἑλληνικὰς ἀποικίας. Ἐὰν ἐγένοντο κύριοι τῆς μεγάλης αὐτῆς νήσου, θὰ κατέκτων σπουδαῖα ἑλληνικὰ κέντρα τῆς Δύσεως καὶ ἡ Πελοπόννησος καὶ ἡ Σπάρτη θὰ ἀπεκλείοντο ἀπὸ παντοῦ.

Τὸ σχέδιον αὐτὸ ἐσκέφθη νὰ πραγματοποιήσῃ ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ἡ εὐκαιρία ἐδόθη, ὅταν ἤρχισαν ἐχθροπραξίαι μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Ἑγέστης καὶ Σελινούντιος.

Οἱ Συρακούσιοι ἐβοήθουν τοὺς Σελινουντίους, ἐνῶ οἱ Ἑγεσταῖοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Νικίας ἀντέδρασεν, ἀλλ' ὁ

Ἀλκιβιάδης μὲ ἀπατηλὰ ἐπιχειρήματα παρέσυρε τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι ἀπεφάσισαν τὴν ἐκστρατείαν καὶ ἐξέλεξαν ὡς στρατηγούς τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν Λάμαχος καὶ τὸν Νικίαν.

Ἐνῷ αἱ πολεμικαὶ ἐτοιμασίαι εὐρίσκοντο εἰς τὸ τέλος των, μίαν πρωίαν εὐρέθησαν κοιμέναι αἱ κεφαλαὶ τῶν Ἑρμῶν. Ἦσαν δὲ Ἑρμαὶ μικροὶ τετράγωνοι στῆλαι μὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἑρμοῦ εἰς τὴν κορυφὴν καὶ ἐτοιμαστοῦντο εἰς τὰς ὁδοὺς ὡς ὁδοδείκται. Τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς μεγάλη ἀσέβεια καὶ κακὸς οἰκονὸς διὰ τὴν ἐκστρατείαν.

Ὁ στόλος ἀπέλειπε μὲ πανηγυρικὸν τρόπον καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν συνηθροίσθησαν 134 τριήρεις, 5.100 ὀπλίται καὶ πολλὰ φορτηγὰ πλοῖα. Ἀπ' ἐκεῖ ὁ στόλος διηρμήνευτο εἰς τὸ Ρήγιον τῆς Ἰταλίας καὶ κατόπιν εἰς τὴν Σικελίαν. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ὅμως δὲν ἔδειξαν προθυμίαν καὶ τὸ χειρότερον ἦτο ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν Σικελίαν τὸ ἱερὸν πλοῖον Σαλαμινία μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ παραλάβῃ τὸν Ἀλκιβιάδην, διὰ νὰ ἀπολογηθῇ διὰ τὸν ἀκρωτηριασμόν τῶν Ἑρμῶν. Πράγματι ὁ Ἀλκιβιάδης ἀνεχώρησε μὲ ἰδικὴν του τριήρην, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἐδραπέτευσεν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ συνεβούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας ἄρ' ἐνὸς μὲν νὰ στείλουν ἱκανὸν στρατηγὸν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἄρ' ἑτέρου νὰ τειχίσουν τὴν Δεκέλειαν.

Ἡ καταστροφή.

Οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ Νικίας καὶ Λάμαχος ἐνίκησαν τοὺς Συρακουσίους εἰς μάχην καὶ ἐπολιορκίσαν τὴν πόλιν, ἐνῷ οἱ Σπαρτιάται ἔστειλαν τὸν στρατηγὸν Γέλκπρον μὲ δυνάμιν 3.000 ἀνδρῶν. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ στρατηγὸς Λάμαχος ἐφροντίθη, ὁ δὲ Νικίας συνέστησεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἐπιχείρησιν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἔστειλαν νέαν βοήθειαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δημοσθένην καὶ εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Συρακουσῶν ἀπέτιχον καὶ ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος κατεστράφη. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπεχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ τοὺς κατεδίωξαν οἱ Συρακούσιοι, ὁπότε οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 413 π.Χ.

Ἀπὸ 40.000 ἀνδρας μόλις 7.000 ἐσώθησαν τοὺς δὲ αἰχμαλώτους, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τοὺς στρατηγούς Δημοσθένην καὶ Νικίαν, ἐθανάτωσαν. Ὅσοι ἔζησαν ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι καὶ ἐλάχιστοι ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ φέρουν τὴν εἶδησιν τῆς μεγάλης συμφορᾶς.

5. Τρίτη περίοδος τοῦ πολέμου.

Δεκελεικὸς πόλεμος — Ἀποστασία τῶν συμμάχων.

Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 413 Σπαρτιατικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἄγιν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ὤχρωσε τὴν Δεκέλειαν. Τότε ἀκριβῶς ἔφθασε καὶ ἡ εἰδησις τῆς μεγάλης συμφορᾶς, ἕνεκα τῆς ὁποίας κατέλαβε τοὺς Ἀθηναίους μεγάλη ἀγωνία. Παρὰ ταῦτα δὲν ἔχασαν τὸ θάρρος των καὶ ἤρχισαν νὰ ἀνασυγκροτοῦν τὰς δυνάμεις των. Οἱ Σπαρτιᾶται ἠτοίμασαν καὶ ἰσχυρὸν στόλον διὰ νὰ προσβάλλουν τοὺς Ἀθηναίους καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ἔστειλαν τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς τὰ παράλια τῆς Μιζρᾶς Ἀσίας καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἀπεστῆθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους πολλαὶ πόλεις καὶ νῆσοι. Ἐπίσης οἱ Σπαρτιᾶται συνεννοήθησαν μὲ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν καὶ ἀνέλαβεν ὁ Τισσαφέρνης νὰ μισθοδοτῇ τὰ πληρώματα τοῦ σπαρτιατικοῦ στόλου.

Ἀνάκλησις τοῦ Ἀλκιβιάδου — Ἡ ναυμαχία παρὰ τὰς Ἀργινοῦσας.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ἀλκιβιάδης κατέφυγεν εἰς τὸν Τισσαφέρνην καὶ τὸν συνεβούλευσεν ὅτι συμφέρον τῶν Περσῶν εἶναι νὰ εὐρίσκονται εἰς διαρκῆ πόλεμον αἱ δύο μεγάλαι πόλεις. Συγχρόνως διεβεβαίωσε τοὺς ἐν Σάμῳ Ἀθηναίους στρατηγούς ὅτι θὰ ἔκαμνε φίλους τῶν Ἀθηναίων τοὺς Πέρσας. Ἐτσι παραπλανήσας τοὺς στρατηγούς ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπέτυχεν νὰ ἀνακληθῇ ἀπὸ τὸν Ἀθηναϊκὸν λαόν.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἀριστοκρατικοὶ μετέβαλον τὴν δημοκρατίαν εἰς ὀλιγαρχίαν, ἀλλ' ὁ στόλος δὲν ἐνέκρινε τὴν μεταβολὴν αὐτὴν (411). Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου ἐγένετο δεκτὸς μὲ τιμᾶς καὶ ἀνεκηρύχθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ. Κατόπιν μὲ ἰσχυρὸν στόλον ἔπλευσεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ἀλλὰ ἐθεωρήθη ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ὑποπτος πάλιν καὶ καθηρέθη. Ἐξελέγησαν δέκα στρατηγοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἰκανώτερος ἦτο ὁ Κόνων.

Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 406 οἱ Σπαρτιᾶται ἔστειλαν ὡς ναύαρχον τὸν Καλλιμαχίδαν, ὁ ὁποῖος κατόρθωσε νὰ ἀποκλείσῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης τὸν ναύαρχον Κόνωνα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν ἀμέσως νέον στόλον πρὸς τὴν Λέσβον καὶ οἱ δύο στόλοι συνηντήθησαν παρὰ τὰς Ἀργινοῦσας, ὅπου εἰς συναφθεῖσαν ναυμαχίαν κατε-

στράφη μέγα μέρος τοῦ σπαρτιατικοῦ στόλου, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ Καλλικρατίδας ἐπνίγη. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ οἱ στρατηγοὶ δὲν περισυνέλεξαν τοὺς ναυαγοὺς καὶ τοὺς νεκροὺς λόγῳ σφοδρᾶς θαλασσοταραχῆς, κατεδίκασαν εἰς θάνατον ὅλους, πλὴν τοῦ Κόνωνος ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου εἰς τοὺς Αἰγὼς ποταμούς.

Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῶν Ἀργινουσῶν οἱ Σπαρτιάται ἀνέθεσαν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου εἰς τὸν Λύσανδρον, ἐξαίρετον στρατηγὸν καὶ διπλωμάτην. Ὁ Λύσανδρος εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Λάμψακον, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ 180 πλοῖα ἠγχυροβόλησαν εἰς τὴν θέσιν Αἰγὼς ποταμοί. Μετὰ πέντε ἡμέρας καὶ ἐνῶ τὰ πληρώματα τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου εὐρίσκοντο εἰς τὴν ξηράν, ὁ Λύσανδρος ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς καὶ ἠχμαλώτισεν τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων καὶ τὰ πληρώματά των ἐκ 3.000 ἀνδρῶν, τοὺς ὁποῖους ἀνιλεῶς κατέσφαξε. Μόνον ὁ Κόνων μὲ 12 πλοῖα διέφυγεν εἰς τὴν Κύπρον καθὼς καὶ τὸ ἱερὸν πλοῖον Πάραλος, τὸ ὁποῖον μετέφερεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν θλιβεράν εἰδήσιν. Ὁ Λύσανδρος ἔπλευσε κατόπιν εἰς τὸν Πειραιᾶ μὲ 200 πλοῖα.

Πολιορκία καὶ παράδοσις τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ Λύσανδρος, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἤρχισε τὴν πολιορκίαν τῶν δύο πόλεων, ἐνῶ οἱ βασιλεῖς Ἄγισ καὶ Πανσανίας ἀπέκλεισαν τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν ξηράν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ὑπέφερον ἀπὸ τὴν πείναν, ἔστειλαν εἰς Σπάρτην πρέσβεις περὶ εἰρήνης. Ἐκεῖ ἔγινε συνέδριον τῶν συμμάχων, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ Κορίνθιοι ἐπρότειναν τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ Σπαρτιάται ἠρνήθησαν νὰ ἐξαφανίσουν πόλιν ἑλληνικὴν, ἥ ὅποια εἰς τὴν περίπτωσιν μεγίστου κινδύνου προσέφερε σπουδαιότητας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης οἱ Ἀθηναῖοι συνῆψαν εἰρήνην μὲ τοὺς κάτωθι βαρεῖς ὅρους: 1) νὰ χρημίσουν τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὰ ὀχυρώματα τοῦ Πειραιῶς, 2) νὰ παραδώσουν τὸν στόλον των ἐκτὸς 12 πλοίων, 3) νὰ δεχθοῦν τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐξορίστων διὰ πολιτικὰ ἀδικήματα καὶ 4) νὰ γίνουν σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Λύσανδρος ἐπεβιάσθη εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἤρχισε νὰ χοιμνίζῃ τὰ τείχη. Κατόπιν ἔπλευσεν εἰς Σάμιον, τὴν ὁποίαν καὶ κατέλαβε καὶ τελικῶς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην θριαμβευτὴς φέρον ἑλάνφρα καὶ 470 τάλαντα ἐκ τῶν περσικῶν χρημάτων.

6. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἐπέφερε τρομερὰς ὕλικας καὶ ἠθικὰς καταστροφάς. Μυριάδες ἄνθρωποι ἐφονεύθησαν ἢ ἀπέθανον ἀπὸ τὰς κακοηχίας καὶ τὰς ἐπιδημίας, κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τοῦ πολέμου καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι παρεσύρθησαν εἰς ἀγοριότηας, αἱ ὁποῖαι ἐκαίδωσαν τὸν πολιτισμὸν των. Ἐφθάσαν εἰς τὸ σημεῖον νὰ προζυλέσουν τὴν ἐπέμβασιν καὶ αὐτῶν τῶν Περσῶν, οἱ ὁποῖοι ἀφειδῶς ἐχορηματοδότην τοὺς Σπαρτιάτας.

Ὅλα αὐτὰ ὠδήγησαν τὸ ἔθνος εἰς παρακμὴν, ἐξησθένισαν τὰς δυνάμεις του καὶ ὑπέσκαψαν τὴν ἐλευθερίαν του.

7. Ἀκμὴ καὶ παρακμὴ τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ ἀκμὴ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν λαμπρὰν πεντηκονταετίαν ὠφείλετο εἰς τὴν φιλοπατίαν καὶ τὴν δραστηριότητα τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι διηύθυναν τὰς τίχας των. Ὁ Μιλτιάδης ἔθηκεν εἰς τὸν Μαραθῶνα τὰ θεμέλια τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος του, ἐνῶ ὁ Θερμοπύλῃς μὲ τὸν δαμόνιον νοῦν του κατέστησε τὰς Ἀθήνας ἰσχυροτάτην ναυτικὴν δύναμιν. Ὁ Ἀριστείδης διωργάνωσε καὶ ἐστερέωσε τὸ ναυτικὸν κράτος τῶν Ἀθηναίων, ἐνῶ ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου Κίμων περιώρισε τὸν βασιλεῆ τῶν Περσῶν εἰς τὰς κατὰ ξηρὰν κτήσεις του. Ὅταν τέλος ἡ διοίκησις τῶν Ἀθηναίων περιῆλθεν εἰς τὰς ἰσχυρὰς χεῖρας τοῦ μεγαλοφυοῦς Περικλέους, ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων ἔφθασεν εἰς τὴν ὑψίστην ἀκμὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

ΑΙ ΝΕΑΙ ΔΟΛΙΓΑΡΧΙΑΙ — ΟΙ ΤΡΙΑΖΟΝΤΑ ΤΥΡΑΝΝΟΙ.

Μετά την παράδοσιν τῶν Ἀθηνῶν οἱ Σπαρτιάται ἐλησιμόνησαν τὰς ὑποσχέσεις περὶ ἐλευθερίας καὶ κατέλυσαν τὰ δημοκρατικά πολιτεύματα τῶν πόλεων καὶ ἐγκατέστησαν ὀλιγαρχικὰς κυβερνήσεις. Ἐξ ἐκάστην ἐξ αὐτῶν ἔστειλαν Σπαρτιάτην διοικητήν, τὸν ἀρμόστην, διὰ νὰ εἰσπράττῃ τοὺς φόρους.

Ἐξ τὰς Ἀθῆνας ὁ Λύσανδρος παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς 30 φανατικοὺς ὀλιγαρχικοὺς, οἱ ὅποιοι ἐχρησιμοποίησαν τὴν σπαρτιατικὴν φρουρὰν καὶ σῶμα ἱππέων ἀπὸ ὀλιγαρχικοῦ. Οὗτοι ἔξαιπλυσαν ἀγρίαν τρομοκρατίαν καὶ ἐφόνειον καθε δημοκρατικόν, ὁ ὅποιος δὲν ἐνέπνεεν ἐμπιστοσύνην. Περισσότεροι ἀπὸ 1.500 πολῖται ἐγκατέλειψαν τὴν πόλιν. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν τυράννοι. Ἡ τρομοκρατία τῶν ἐφθάσεν εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε ὁ αἰμοβορώτερος ἀπ' αὐτοῦς, ὁ Κριτίας, ἐθανάτωσε καὶ αὐτὸν τὸν συνάρχοντά του Θηραμένην.

Ἀποκατάστασις τῆς δημοκρατίας εἰς τὰς Ἀθῆνας.

Πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐξωρίσθησαν ἢ ἐγκατέλειψαν μόνοι τὴν πόλιν Ἀθῆνας κατέφυγον εἰς τὰς Θήβας. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Θρασύβουλος, ὁ ὅποιος δὲν ἠνείχετο νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του ὑπὸ τὴν τυραννίαν τῶν 30 καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ. Κατέλαβε λοιπὸν τὸ ἀχυρὸν φρούριον Φυλῆ καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ὁ Κριτίας ὥρμησε ἐναντίον του, ἀλλ' ἠττήθη καὶ ἐφονεύθη, οἱ ἴδιοι δὲ οἱ ὀλιγαρχικοὶ καθήρεσαν τοὺς τριαζόντα, οἱ ὅποιοι κατέφυγον εἰς τὴν Ἐλεῤῥίνα. Κατόπιν τοῦτον ὁ Θρασύβουλος εἰσῆλθεν εἰς τὰς Ἀθῆνας, ἐχορήγησε γενικὴν ἀμνηστίαν καὶ ἐπανέφερε τὸ δημοκρατικὸν πολιτεύμα (403 π.Χ.).

Κύρον Ἀνάβασιν καὶ καὶ ὁδοὺς τῶν Μυρρίων.

Ὁ πατριάρχης τῆς Λυδίας Κύρος ὁ νεώτερος, θέλων νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀδελφόν του Ἀρταξέρξην καὶ νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλεὺς, συνῆλθοι-

σε 100.000 Περσικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἀρτιάον καὶ 13.000 Ἕλληνας μισθοφόρους καὶ τὴν ἀνοξιν τοῦ 401 π.Χ. ἤρχισε νὰ προχωρῇ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Περσίας. Αὐτὴ εἶναι ἡ περιφημὸς Κύρου Ἀνά-
βασις. Οἱ δύο στρατοὶ συνεζρούσθησαν παρὰ τὰ Κούναξα τῆς Βα-
βυλωνίας. Κατὰ τὴν μάχην ἐνίκησαν μὲν οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ἐφρονεύθη ὁ
Κύρος καὶ οὕτω ἡ ἐξοστρατεία ἀπέτυχεν.

Οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ
οἱ Πέρσαι προσεποτιήθησαν ὅτι θέλουν νὰ τοὺς διεικολύνουν, ἀλλ' ὁ
Τισσαφέρνης κατώρθωσε μὲ δόλον νὰ φονεύσῃ τοὺς στρατιηγούς των.
Τότε ὁ Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος, ὁ ὁποῖος ὡς ἰδιώτης παρηκολούθει τὴν
ἐξοστρατείαν, ἀνεπέτρεψε τὸ ἠθικὸν των στρατιωτῶν καὶ ἐξελέγη στρα-
τιηγός. Ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἡ πορεία ἐπιστροφῆς πρὸς τὴν πατρίδα, ἡ
ὁποία ὀνομάζεται Κἀθοδος τῶν Μυρίων. Μετὰ πολλὰς κακοτυχίας οἱ
Ἕλληνες ἔφθασαν εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ὅπου μὲ δάκρυα χωρᾶς
ἐφώναξαν θάλαττα, θάλαττα. Ἀπ' ἐκεῖ ἔφθασαν εἰς τὴν Θρά-
κην καὶ κατόπιν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Πόλεμος μετὰξὺ Σπάρτης καὶ Περσῶν — Ὁ Ἀ-
γρησίλαος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου ὁ Ἀρταξέρξης διώρισε τὸν Τισσα-
φέρνην ὡς σατράπην τῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνήκον εἰς τὴν σατρατείαν
τοῦ Κύρου. Ὁ Τισσαφέρνης ἐσκέφθη τότε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἴωνας,
αἱ ὁποῖοι ἐννοήσαντες τὰ σχέδια τοῦ Πέρσου σατράπην ἐζήτησαν τὴν
βοήθειαν τῆς Σπάρτης.

Οἱ Σπαρτιάται ἔστειλαν εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ ἀρχὰς μὲν τὸν Θί-
βρωνα καὶ κατόπιν τὸν Λεοκλίδαν. Ἐν τῷ μετὰξὺ εἰς τὴν Σπάρτην
ἀνηγορεύθη ὡς βασιλεὺς ὁ μικρόσωμος καὶ χολός εἰς τὸν ἕνα πόδι Ἀ-
γρησίλαος, ἀνὴρ εὐγενής, εὐτελής εἰς τοὺς ἄρχοντας, ἔξοχος στρατι-
ηγός καὶ μὲ πανελλήνια αἰσθήματα. Οὗτος ἐξεστράτευσεν ὁ ἴδιος εἰς
τὴν Ἀσίαν τὸ 396 καὶ ἐνίκησε κατ' ἐπαναλήψιν τὸν Τισσαφέρνην. Ὁ
βασιλεὺς τόσον πολὺ ἐταφίχθη ἀπὸ τὰς ἡττίας τοῦ Τισσαφέρνους, ὥστε
διέταξε νὰ τὸν ἀποκεφαλίσουν, ὁ δὲ διάδοχος τοῦ Τισσαφέρνους Τι-
θραύστης συνωμολόγησε μὲ τὸν Ἀγρησίλαον ἐξάμηνον ἀναχωρῆν καὶ
τὸν ἔπεισε νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ Φαρναβάζου, σατράπην τῆς Φρυγίας.
Συγχρόνως διέθεσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφθονα χρήματα καὶ κατώρθωσε
νὰ ἐνώσῃ τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τῆς ἐναντίον τῆς Σπάρτης.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΕΜΦΤΑΙΟΙ ΛΓΩΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἀνάκλησις τοῦ Ἀγησιλάου ἐκ τῆς Ἀσίας — Ὁ Βοιωτικὸς ἢ Κορινθιακὸς πόλεμος.

Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον αἱ Ἀθηναὶ ἤρχισαν νὰ ἀναλαμβάνουν οἰκονομικῶς καὶ νὰ εἶναι πάλιν πνευματικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Κορίνθιοι ἐξ ἄλλου, ὅταν εἶδον ὅτι ὑπεδουλώθησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἐγκατέλειψαν τὴν Σπάρτην, ἐνῶ οἱ Θηβαῖοι δὲν ἠνείχοντο τὰς ἀνθαιρεσίας καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς περιφρόνησιν τῆς Σπάρτης. Τέλος τὸ Ἄργος, τὸ ὁποῖον πάντοτε εἶχεν ἀντιζηλίαν πρὸς τὴν Σπάρτην, ἐξηκολούθει νὰ διατηρῇ ὑπεροχὴν μεταξὺ τῶν δευτερευουσῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Αἱ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους οἱ Κορίνθιοι, οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἠνώθησαν μετὰ τοὺς Ἀθηναίους καὶ οὕτω ἤρχισε νέος ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ Βοιωτικὸς ἢ Κορινθιακὸς (395). Κατόπιν τούτου οἱ Σπαρτιάται ἀνεξέλειψαν ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν Ἀγησίλαον.

Ἡ μάχη τῆς Κορωνείας Κατάλυσις τῆς ναυτικῆς ἡγεμονίας τῆς Σπάρτης.

Ὁ πόλεμος διεξήχθη εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως Ἀλιάρτου οἱ Θηβαῖοι ἐνίκησαν τὸν σπαρτιατικὸν στρατόν. Ἐὰν τὸ πεδὶον τῆς μάχης ἔπρεπε καὶ ὁ στρατηγὸς Λύσανδρος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀγησίλαος ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ πλησίον τῆς Κορωνείας ἐνίκησε τοὺς σιγμαίους εἰς μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτραυματίσθη καὶ ὁ ἴδιος. Κατόπιν ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν εἰς τὴν Κορινθίαν, ὅπου διεκρούθη ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Ἰερικράτης, ὁ ὁποῖος πλησίον τῆς Κορίνθου ἐξόντωσε τὸν σπαρτιατικὸν στρατόν.

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὁ Ἀθηναῖος ναύαρχος Κόνων προσέβαλε τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῶν Λακεδαιμονίων παρὰ τὴν Κνίδον, τὰς ὁποίας κατέστρεψε. Ἀπὸ τότε κατελύθη διὰ παντὸς ἡ Ἥγεμονία τῆς Σπάρτης κατὰ θάλασσαν.

Προσέγγισις Σπάρτης καὶ Περσῶν — Ἀνταλκίδειος εἰρήνη.

Ἀνήσυχτοι οἱ Σπαρτιάται ἀπὸ τὰ γεγονότα ἔστειλαν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν ναύαρχον Ἀνταλκίδα, ὁ ὁποῖος συνήντησε τὸν σατράπην τῆς Ἰωνίας Τιρίβαζον. Μαζὶ μετέβησαν εἰς τὰ Σοῦσα, ὅπου ὁ Ἀνταλκίδας

ἔπεισε τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ εἰρήνη αὕτῃ ὠνομάσθη ἐκ τοῦ ὀνόματός του Ἀνταλκίδειος. Μὲ τοὺς βαρεῖς ὅρους τῆς περσικῆς εἰρήνης ὑπεχρεώθησαν οἱ Ἕλληνες νὰ ὑπακούουν εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τότε ἤρχισε νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Κατόπιν τούτου οἱ Ἀθηναῖοι διέλυσαν τὴν νέαν συμμαχίαν, οἱ δὲ Θηβαῖοι παρητήθησαν τῆς ἡγεμονίας ἐπὶ τῶν βοιωτικῶν πόλεων. Μόνον ἡ Σπάρτη ἔμεινε κυρίαρχος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Περσῶν οἱ Σπαρτιάται μετεβλήθησαν εἰς τυράννους τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'

Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν

1. Κατάληψις τῆς Καδμεΐας ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων.

Κατὰ τὸ ἔτος 382 π.Χ. ἐστάλη εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Φοιβίδας ἐναντίον τῆς πόλεως Ὀλύνθου. Εἰς τὰς Θήβας ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὀλιγαρχικῶν Λεοντιάδης προέτεινεν εἰς τὸν Φοιβίδαν νὰ καταλάβῃ τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν Καδμεΐαν. Ὁ Φοιβίδας ἐδέχθη τὴν πρότασιν, ἐγκατέστησεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν Σπαρτιατικὴν φρουράν καὶ παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς τὸν Λεοντιάδην. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν δημοκρατικῶν Ἰσμηνίας ἐφύλαξίσθη, οἱ δὲ δημοκρατικοὶ κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας. Πρὸ τῆς γενικῆς ἀγανακτήσεως ἡ Σπάρτη προσεποιήθη ὅτι ἀπέδραζίμασε τὸ προξενικόν τιμῶν τοῦ Φοιβίδου καὶ τὸν ἐτιμώρησεν, ἀλλὰ δὲν ἀπέδωκε τὴν Καδμεΐαν.

2. Ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν.

Οἱ καταφυγόντες εἰς τὰς Ἀθήνας Θηβαῖοι δημοκρατικοὶ κατώρθωσαν νὰ ἀτελειθερώσουν τὴν πατρίδα των. Μεταξὺ τῶν νέων πατριωτῶν ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας, νέος μὲ θερμὴν φιλοπατρίαν καὶ γενναϊότητα. Οὗτος καὶ ἄλλοι Θηβαῖοι συνεννοήθησαν μὲ ὁμόφρονες εἰς τὰς Θήβας, εἰσῆλθον κοινὰ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐφόνευσαν τοὺς ὀλιγαρχικοὺς. Κατόπιν ἠνάγκασαν τὴν σπαρτιατικὴν φρουράν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Καδμεΐαν καὶ ἐπανεφθρον τὴν δημοκρατίαν εἰς τὴν πόλιν.

3. Ἀνασυστάσεις τῆς δευτέρας ἀθηναϊκῆς συμμαχίας.

Μετά τὴν ἐπιτυχίαν αὐτὴν τοῦ Πελοπίδου εἰς τὰς Θήβας καὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς Σπάρτης οἱ Ἀθηναῖοι ἐσχέφθησαν νὰ ἀνασυστήσουν τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν δεδωμένον ὅτι καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις ἤθελον νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς Σπάρτης. Οὕτω τὸ Βυζάντιον, ἡ Τένεδος, ἡ Λέσβος, ἡ Χίος, ἡ Ρόδος καὶ ἡ Εὐβοία ἔγιναν μέλη τῆς συμμαχίας, σκοπὸς τῆς ὁποίας ἦτο ἡ προστασία τῶν πόλεων ἀπὸ σπαρτιατικὴν ἀπόπειραν πρὸς ἡγεμονίαν. Τὴν νέαν συμμαχίαν διοικεὶ συμβούλιον ἀντιπροσώπων ἐδοξέον εἰς Ἀθήνας, οἱ δὲ σύμμαχοι διατηροῦν τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν των.

4. Ἡ πάλη μεταξὺ Σπάρτης καὶ Θηβῶν.

Πελοπίδας καὶ Ἑπαμεινώνδας.

Δύο μεγαλοφρεῖς ἄνδρες, ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἑπαμεινώνδας, ἔφερον τὰς Θήβας κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς εἰς πρωτεύουσαν θέσιν μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου.

Ὁ Πελοπίδας κατήγετο ἀπὸ ἐπιφανῆ καὶ πλούσιαν οἰκογένειαν τῶν Θηβῶν. Ὁργάνωσε τὸν περίφημον ἱερὸν λόχον, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 300 ἐκλεκτοὺς νέους, καὶ μετὰ τὸν λόχον αὐτὸν ὁ Πελοπίδας ἐνίσχυσε τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἐνίσχυσε τὸ φρόνημα τῶν Θηβαίων.

Ὁ Ἑπαμεινώνδας ἔξ ἄλλου κατήγετο ἀπὸ εὐγενῆ, ἀλλὰ πτωχὴν οἰκογένειαν καὶ εἶχε σπουδαίαν φιλοσοφικὴν μόρφωσιν. Ἦτο κυρίως στρατηγικὴ μεγαλοφυΐα καὶ κατώρθωσε νὰ συντρίψῃ τὸν στρατὸν τῆς Σπάρτης.

Ἡ μάχη τῶν Λεύκτρων.

Οἱ Ἀθηναῖοι βλέποντες τὴν ἐνίσχυσιν τῶν Θηβαίων ἐνήργησαν νὰ συγκαλέσῃ συνέδριον εἰς τὴν Σπάρτην διὰ τὴν εἰρήνευσιν τῶν ἐμπολέμων. Τὸ συνέδριον ἐδέχθη ὑπὸ τὸν ὄρον ὅλοι αἱ πόλεις νὰ εἶναι αὐτόνομοι. Τοῦτο δὲν ἐδέχθη ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Θηβαίων Ἑπαμεινώνδας καὶ ἡ μὲν εἰρήνη συνομιολογήθη μεταξὺ τῶν ἄλλων πόλεων, ὁ βασιλεὺς ὅμως τῆς Σπάρτης Κλεόμβροτος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐπέβαλεν εἰς τοὺς Θηβαίους τὴν εἰρήνην διὰ τῶν ὅπλων. Κατόπιν τούτου οἱ Θηβαῖοι ἡτοιμάσθησαν πρὸς πόλεμον καὶ οἱ δύο στρατοὶ συνηγέρθησαν εἰς τὰ Λεύκτρα, ὅπου ὁ Ἑπαμεινώνδας ἐφάρμοσε τὴν λεγομέ-

νην Λοξήν φάλαγγα. Τὸ εὐφρεὲς σχέδιον τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐτέτυχε κατ' ὀλοκληρίαν. Εἰς τὴν νίκην ἐβοήθησε πολὺ καὶ ὁ Πελοπίδας μετὸν ἱερὸν λόχον. Μετὰ τὴν ἡτταν αὐτὴν κατέφρευσε τὸ γόητρον τῆς Σπάρτης καὶ μαζὶ μετ' αὐτὸ καὶ ἡ κυριαρχία τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Εἰσβολὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Τὸν χειμῶνα τοῦ 370 π.Χ. ὁ Ἐπαμεινώνδας κατὰ πρόσκλησιν τῶν συμμάχων ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ ὅλοι οἱ ἐχθροὶ τῆς Σπάρτης, Ἀρκαῖδες, Ἀργεῖοι, Ἠλεῖοι. Ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λαζωνικήν, ἀλλὰ δὲν ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Σπάρτην, διότι τὴν ὑπεστήριζεν ὁ γηραιὸς Ἀγισθέας. Ἐπιστρέφων ἴδρυσεν τὴν Μεγάλην πόλιν (Μεγαλόπολιν) καὶ τὴν κατέστησε κοινὴν μητρόπολιν τῶν Ἀρκαδίων.

Συνέπεια τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὴν Πελοπόννησον ἦτο νὰ ἀπελευθερωθῇ ἡ Μεσσηνία ἀπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυγόν.

Τὸ κράτος τῶν Θηβῶν.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐστράφη πρὸς βορρᾶν καὶ προσήρτησε τὴν Θεσσαλίαν εἰς τὸ κράτος τῶν Θηβῶν. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Πελοπίδας ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν ὁποίαν κατέστησε σύμμαχον τῶν Θηβῶν. Διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ μάλιστα τὴν συμμάχίαν ἔλαβε 30 ὁμήρους, μετὰξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ νεαρὸς Φίλιππος, ὁ κατόπιν ἐνδοξὸς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι συνεμύχησαν μετὰ τοὺς Σπαρτιάτας, οἱ δὲ Θηβαῖοι ἐζήτησαν τὴν ἐπέμβασιν τῶν Περσῶν.

Πράγματι ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐξέδωκε διαταγὴν, διὰ τῆς ὁποίας οἱ Θηβαῖοι ἀνεκηρύσσοντο ἡττημένοι τῆς Ἑλλάδος. Τοῦτο προεκάλεσε τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Ὁ τύραννος τῶν Φερῶν Ἀλέξανδρος ὑπέταξε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Θεσσαλίας, ἐνῶ ὁ Πελοπίδας εἰς μάχην ἐναντίον του τὸν ἐνίκησεν, ἀλλ' ἐφονεύθη. Κατόπιν τούτου ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν ἤρχισε νὰ παρουσιάσῃ συμπτώματα καταφρεύσεως.

Ἡ μάχη τῆς Μαντινείας.

Ἐν τῷ μετὰξὺ αἱ Ἀρκαδικαὶ πόλεις, οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Ἠλεῖοι συνεμύχησαν μετὰ τοὺς Σπαρτιάτας, ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας κατήλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ παρὰ τὴν Μαντινείαν τῆς Ἀρκαδίας συνήντη

σε τοὺς ἀντιπάλους του (362 π.Χ.). Μὲ δομητικὴν ἐπίθεσιν διέσπασε τὴν ἐχθροικὴν παράταξιν καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς ἀντιπάλους.

Κατὰ τὴν κοίσημον ὁμοῦ στιγμὴν ὁ Ἑταμεινώνδας ἐφρονεῖσθαι καὶ ἡ νίκη ἔμεινεν ἀμφίβολος. Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἑταμεινώνδου ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν κατέρρευσεν καὶ ἀπὸ τότε ἐτέθη τέρας εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων διὰ τὰ πρωτεῖα. Προεκλήθη σύγχυσις καὶ ἀναταστασία, εἰς τὴν ὁποίαν ἔβησε τέρας μίᾳ νέᾳ ἑλληνικῇ δυνάμει, πλήρη νεότητος καὶ ὁρμῆς, ἡ Μακεδονία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΠΕΜΟΝΙΑ

Μακεδονία καὶ Μακεδόνες - Ἡ παλαιότερα ἱστορία τῆς Μακεδονίας.

Ἡ ἑλληνικὴ χώρα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ βόρειον τμήμα τῆς Ἑλλάδος, λέγεται Μακεδονία.

ὑπὸ τὴν ἐπίδορσιν τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι κατεῖχον τὰς ἀποικίας τῶν παρὰ τῶν, οἱ Μακεδόνες ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἄλλον ἑλληνικὸν κόσμον καὶ ἤρχισαν νὰ ἐκπολιτίζωνται. Τὴν χώραν ἐκυβέρνηε ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν εὐγενῶν, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο ἑτέροι, καὶ κατ' ἀρχὰς πρωτεύουσα ἦτο ἡ πόλις Αἰγαί, ἡ σημερινὴ Ἐδεσσα, κατόπιν ἡ Πέλλα. Ὀνομαστὸς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἦτο ὁ Ἀρχέλαος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ χώρα προόδευσε πολὺ. Πολλοὶ Ἕλληνες σοφοὶ ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν, εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ Ἀρχελαίου, μετὰ τὴν τῶν ὁποίων ὁ δραματικὸς ποιητὴς Εὐριπίδης.

Φίλιππος ὁ Β'

Ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμύντου τοῦ Γ' καὶ εἰς νεαρὰν ἡλικίαν ἀπύχθη εἰς τὰς Θήβας ὡς ὁμηρος, ὅπου πλησίον τοῦ Ἑταμεινώνδου ἐδιδάχθη τὴν πολεμικὴν τέχνην. Ὁ Φίλιππος ἠγάπα πολὺ τὰ γυμνάσια καὶ τὰς τέχνας, ἀλλ' ἦτο βίαιος καὶ σκληρὸς πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του. ἔχεν ὁμοῦ σπανίαν διπλωματικὴν ἱκανότητα καὶ ἀποφασιστικότητα καὶ ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος δημιουργὸς τοῦ ἐνδόξου μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὰς Θήβας, ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Περδίκκας καὶ ὁ Φίλιππος ἀνέλαβε κατ' ἀρχὰς τὴν ἀρχὴν ὡς

ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τοῦ Περδίκκα Ἀμύντου. Συντόμως ὁμοῦ κατεπάτησε τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνηλίκου καὶ ἔγινεν ὁ ἴδιος βασιλεὺς.

Ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις τοῦ Μακεδονικοῦ στρατοῦ.

Ὁ Φίλιππος ἐφήρμοσεν ἀμέσως τὴν ὑποχρεωτικὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἐπέδωκε εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. Εἰς τοὺς ὀπλισμένους πελταστὰς ἔδωκε δευτερεύουσαν θέσιν, ἐνῶ κύριον σῶμα τοῦ στρατοῦ κατέστησε τὴν μακεδονικὴν φάλαγγα. Οἱ φαλαγγῖται ἢ πεζέταιροι, ὅπως ὠνομάζοντο, ἦσαν Μακεδόνες ὀπλῖται μὲ ἀμυντικὸν καὶ ἐπιθετικὸν ὅπλον τὴν σάρισαν, ἐν μακρὸν δόρυ μῆκους ἑξ μέτρων. Βοηθητικά σῶματα ἦσαν οἱ πελτασταί, οἱ ἀκοντισταὶ καὶ οἱ τοξῆται, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων προήρχοντο ἀπὸ τοῦ περὶ ξυβαρβάρους. Τὸ ἱππικὸν διετήρησε τὴν σπουδαίαν θέσιν του εἰς τὸν μακεδονικὸν στρατόν. Οἱ ἱππεῖς ἔφερον περικεφαλαίαν, θώρακα, ξίφος καὶ θραχτεῖαν λόγχην, τὸ ξυστόν. Προήρχοντο ἀπὸ τὰς εὐπόρους τάξεις καὶ ὠνομάζοντο ἑταῖροι.

Ὁ Φίλιππος ἐπέβαλεν εἰς τὸν στρατόν αὐστηρὰν πειθαρχίαν καὶ τὸν ἐφοδιάσε μὲ πλῆθος πολεμικῶν μηχανῶν.

Αἱ πρῶται κατακτήσεις τοῦ Φιλίππου.

Ὁ Φίλιππος, ἀφοῦ ἀπῆλλαξε τὴν χώραν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν γειτόνων, ἐστράφη κατὰ τῶν παραλίων τῆς Μακεδονίας, ὅπου κατέλαβε τὴν Ἀμφίπολιν, πολαιὰν ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ τὴν Πύδναν (357). Κατόπιν κατέλαβε τὴν παρὰ τὸ Πάγγαιον ὄρος χώραν καὶ μὲ τὰ εἰσοδήματα ἐκ τῶν χρυσοφόρων μεταλλείων τοῦ Παγγαίου κατεσκεύασε στόλον, διὰ τοῦ ὁποίου ἠπεῖλει νὰ ἀποκλείσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὸν Βόσπορον. Παραλλήλως κατέλαβε τὴν Ποτεΐδαιαν εἰς τὴν Χαλκιδικήν, τὴν ὁποίαν παρεχώρησεν εἰς τὴν Ὀλυνθον. ✓

Ὁ συμμαχικὸς πόλεμος.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Μαντινείας αἱ Ἀθῆναι παρέμειναν ἡ ἰσχυροτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος, διότι προΐσταντο πολλῶν συμμάχων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ Λέσβος, ἡ Χίος, ἡ Σάμος, ἡ Ρόδος, αἱ παρῳοὶ πόλεις

τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης κ.λ. Οἱ Ἀθηναῖοι ὁμῶς ἐχρησιμοποιοῦν μισθοφόρους καὶ κατεπείζον τοὺς συμμάχους. Διὰ τοῦτο τὸ 358 π.Χ. οἱ Χίοι, οἱ Κῶοι, οἱ Ρόδιοι καὶ οἱ Βυζάντιοι ἐπανεστάτησαν καὶ ἤρχισε πόλεμος μετὰ τὸν καὶ τῶν Ἀθηναίων, ὁ ὁποῖος διήρκεσε τρία ἔτη. Τελικῶς οἱ Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ τετρατίσουν τὸν πόλεμον καὶ νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἀποστατῶν. Ὁ πόλεμος αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐπέφερε τὴν ὀριστικὴν διάλυσιν τῆς δευτέρας ναυτικῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν, ὀνομάζεται **συμμαχικός**.

Πρώτη ἐπέμβασις τοῦ Φιλίππου εἰς τὴν νότιον Ἑλλάδα — Ἡ ἄλωσις τῆς Ὀλύνθου.

Ἐνῶ διεξήγετο ὁ συμμαχικός πόλεμος, οἱ Θηβαῖοι κατήγγειλαν τοὺς Φωκεῖς εἰς τὸ ἀμφικτιονιζὸν συνέδριον ὅτι ἐξαλλιέργησαν ἐδάφη ἀνήκοντα εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Τὸ συνέδριον τοὺς κατεδίκασεν εἰς πρόστιμον καὶ ἐπειδὴ οἱ Φωκεῖς δὲν ἠδύναντο νὰ καταβάλουν τὸ ὀρισθὲν ποσόν, ἐκηρύχθη ὁ ἱερὸς πόλεμος, τὸν ὁποῖον ἀνέλαβον καὶ διεξαγάγουν ὑπὲρ τοῦ μαντείου οἱ Θηβαῖοι, οἱ Λοκροὶ καὶ οἱ Θεσσαλοὶ. Οἱ Φωκεῖς εἰσέβαλον εἰς τὴν Θεσσαλίαν, οἱ εὐγενεῖς τῆς ὁποίας ἐκώλεσαν τὸν Φίλιππον. Οὗτος ἐδέχθη προσήκως, κατήλθεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ κατέλαβε τὰς Παγασὰς καὶ τὴν Μαγνησίαν. Ἐνῶ ὁμῶς ἡτοιμάζετο νὰ προχωρήσῃ νοτιώτερον, οἱ Ἀθηναῖοι κατέλαβον τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἀποσυρθῇ. Μόλις ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐστράφη κατὰ τῆς Ὀλύνθου, οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας ἐξήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Ἀθηναῖος ρήτωρ Δημοσθένης διὰ τῶν Ὀλυνθιαζῶν λόγων τοῦ συνέστησε τὴν ἀποστολὴν γενναίας βοηθείας. Τελικῶς ἡ Ὀλυνθος ἀντέστη γενναίως, ἀλλ' ὑπέκυψε διὰ προδοσίας καὶ κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐκ θεμελίων.

Φιλομακεδονικά καὶ ἀντιμακεδονικά κόμματα.

Παρά τὴν διάλυσιν τῆς δευτέρας ἀθηναϊκῆς συμμαχίας αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἀκόμη ὑπολογίσιμος δύναμις. Εἰς τοὺς Ἀθηναίους τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ὁμῶς τὰ ἰδανικά τῶν προγόνων δὲν προσεκάλλον συγχίνησιν. Μόνον μερικοὶ μορφωμένοι ὠνειρεῖοντο τὴν παλαιὰν δόξαν, ἀλλ' ὁ πόθος τῶν ἥτο ἀνεκπλήρωτος. Ὁ σπουδαιότερος τούτων ἦτο ὁ Δημοσθένης, μέγας πολιτικός καὶ ρήτωρ, ὁ ὁποῖος προσεπάθησε μὲ τοὺς ρητορικοὺς λόγους τοῦ νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Ἀθηναίους κατὰ τοῦ Φιλίππου καὶ γίνεσθαι ἐκπρόσωπος τοῦ ἀντιμακεδονικοῦ κόμματος εἰς τὰς Ἀ-

θήνας. Ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους ἦτο ὁ πολιτικός καὶ ρήτωρ Αἰσχίνης, ἀρχηγὸς τοῦ φιλομακεδονικοῦ κόμματος. Τπῆρχον ὅμως καὶ ἄνθρωποι ὡς ὁ ρήτωρ Ἰσοκράτης καὶ ὁ στρατηγὸς Φωκίων, οἱ ὅποιοι ἐπίστευον ὅτι μόνον ὁ Φίλιππος ἠδύνατο νὰ δώσῃ τέρμα εἰς τὸν ἀλληλοσπαραγμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ ἠνωμένους εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν θρίαμβον.

Ἐποταγὴ τῆς Φωκίδος — Νέα ἐπέμβασις τοῦ Φιλίππου εἰς τὴν νότιον Ἑλλάδα.

Ἐπειδὴ οἱ Θηβαῖοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου, οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὸν Φίλιππον, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Αἰσχίνης, διὰ νὰ ζητήσουν εἰρήνην. Ἡ εἰρήνη συνήφθη ὑπὸ τὸν ὅρον οἱ δύο ἀντίπαλοι νὰ διατηρήσουν τὰς κτήσεις τῶν καὶ ὠνομάσθη Φιλοκρατεῖς.

Κατόπιν ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὴν Φωκίδα καὶ συνεκάλεσεν ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισε τὰ ἑξῆς: 1) νὰ κατασκαφῶν αἱ πόλεις τῆς Φωκίδος καὶ νὰ διασκορπισθοῦν οἱ κάτοικοι εἰς κόμας, 2) νὰ ἀποδοθοῦν οἱ θησαυροὶ τῶν Δελφῶν ἀπὸ τοὺς Φωκεῖς καὶ 3) νὰ δοθοῦν εἰς τὸν Φίλιππον αἱ δύο ψῆφοι τῶν Φωκέων εἰς τὸ συνέδριον καὶ ἡ προεδρία τῶν πυθικῶν ἀγώνων.

Ὁ Φίλιππος ἐστράφη κατόπιν πρὸς τὴν Θράκην, ὅπου ἔκτισε τὴν Φιλίππου πόλιν (342) καὶ κατέλαβε τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ Ὀδησόν. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον κατεδίδασκεν εἰς πρόστιμον τοὺς κατοίκους τῆς Ἀμφίσσης καί, ἐπειδὴ οἱ Ἀμφισσεῖς ἠρνοῦντο νὰ πληρώσουν, οἱ ἀμφικτίονες ἀνέθεσαν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ τοὺς τιμορῇ. Ὁ Φίλιππος κατήλθεν ἀμέσως εἰς τὴν Φωκίδα, ἐκυρίευσεν καὶ κατέστρεψε τὴν Ἀμφίσσαν καὶ κατέλαβε τὴν Ἑλλάειαν.

Ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας.

Ἡ κατάληψις τῆς Ἑλατείας προσκάλεσε κατάπληξιν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐσαυτῇ ὁ Δημοσθένης εἰς Θήβας διὰ τὴν συνομολόγησιν σιμμάχιας μετὰ τῶν Θηβαίων. Συμμαχικὸς στρατὸς Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων συνηντήθη μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Φιλίππου εἰς Χαιρωνεῖαν, ὅπου συνήφθη φοβερά μάχη, κατὰ τὴν ὅποιαν, ἂν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θηβαῖοι ἐπολέμησαν γενναίως, ὁ Φίλιππος ἐνίκησε τὸν σιμμάχικόν στρατὸν καὶ πρὸς μὲν τοὺς Ἀθηναίους ἐφάνη ἐπιεικής, ἀπολύσας τοὺς

αἰχμαλώτους, πρὸς τοὺς Θηβαίους ὅμως ὑπῆρξε σκληρός. Διέλυσε τὴν βοιωτικὴν ὁμοσπονδίαν καὶ ἐγκατέστησε μακεδονικὴν φρουρὰν εἰς τὴν Καδμείαν. Οἱ Θηβαῖοι ἀργότερον ἀνήγειραν τάφον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐτοποθέτησαν τὸν λέοντα τῆς Χαιρωνείας. Ἡ νίκη αὐτῇ τοῦ Φιλίππου ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν νέας μεγάλης ἱστορικῆς περιόδου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, κατὰ τὴν ὁποίαν πρωταγωνιστεῖ ὁ μακεδονικὸς ἑλληνισμός.

Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Φιλίππου.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὴν Χαλκίδα, ἐγκατέστησε φρουρὰν εἰς τὴν Κόρινθον, συνῆψε συνθήκας μὲ τοὺς Ἀρκάδας, Μεσσηνίους καὶ Ἠλείους καὶ περιώρισε τὴν Σπάρτην εἰς τὰ παλαιὰ λακωνικὰ σύνορα. Ἀμέσως κατόπιν συνεκάλεσε συνέδριον εἰς τὴν Κόρινθον, τὸ ὁποῖον ἀνεκήρυξε τὸν Φίλιππον ἀρχηγὸν τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου. Μετὰ τὸ συνέδριον ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ἐκστρατείαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὅμως τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν ἐδολοφονήθη ἀπὸ ἑνὸς ἀξιωματικὸν εἰς ἡλικίαν 47 ἐτῶν. Ἀμέσως ὁ στρατὸς ἀνεκήρυξε βασιλεῦς τὸν νεαρὸν υἱὸν του Ἀλέξανδρον.

Ἡ σημασία τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Μακεδόνων.

Ἡ νεαρὰ ἑλληνικὴ δύναμις τῶν Μακεδόνων ἐπέτυχε νὰ ἐνώσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πολλαπλῶς ἦτο ὠφέλιμον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Πρῶτον ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ ἔθνους λαὸς ἑλληνικός, ἀκμαῖος μὲ ἰκανώτατον ἀρχηγόν. Κυρίως ὅμως ἐσταμάτησε τοὺς καταστρεπτικὸς ἐμφυλίους πολέμους, οἱ ὁποῖοι θὰ κατέληγον ἴσως εἰς τὸν ὀριστικὸν ἀφανισμόν τῆς φυλῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄

Ἡ ἀκμὴ τοῦ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ

Αἱ μεγάλαι κατακτήσεις

1. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

Ὅταν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο 20 μόλις ἐτῶν. Ἡ μήτηρ του Ὁλυμπιάς ἦτο κόρη τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου, ἀπ' αὐτὴν δὲ εἶχε κληρονομήσει τὸν ἐνδρεθέσιον χαρακτῆρα καὶ τὴν φι-

λοδοξίαν. Είχε πολλά φυσικά προτερήματα. Ἦτο εὐλικρινής, ἐργατικός, φιλομαθής καὶ ἡγάπα πολὺ τὰ στρατιωτικά. Εἰς ἡλικίαν 12 ἐτῶν κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ τὸν ἄγριον ἵππον Βουκεφάλαν, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἐκ τῶν αὐλικῶν εἶχε δυνήθῃ νὰ ἱππεύσῃ.

Ἐμορφώθη πλησίον τοῦ Ἀριστοτέλους, διὰ τὸν ὁποῖον ἔλεγεν συχνά: «εἰς μὲν τὸν πατέρα μου ὀφείλω τὸ ζῆν, εἰς δὲ τὸν διδάσκαλόν μου τὸ εὖ ζῆν».

Ἀπὸ τοὺς ποιητὰς ἡγάπα ἰδιαίτερος τὸν Ὅμηρον καὶ ἐθαύμαζε τὸν Ἀχιλλέα. Εἰς ὅλας τὰς ἐκστρατείας ἔφερε μαζί του τὰ ὁμηρικά ποιήματα.

Ἐπανάστασις καὶ καταστροφὴ τῶν Θηβῶν.

Μόλις ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν, οἱ νότιοι Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζωνται πρὸς ἐπανάστασιν. Ἐπίσης καὶ οἱ βάρβαροι ἐκινεῖντο διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των, ὑπῆρχον δὲ καὶ οἱ ἀνταπαιτηταὶ τοῦ θρόνου. Μὲ κεραυνοβόλον ὅμως ταχύτητα ἠνάγκασε ὅλους εἰς ὑποταγήν.

Ἀφοῦ ἐσπερέωσε τὴν ἐξουσίαν του εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἐπροχώρησε πρὸς νότον καὶ εἰς συνέδριον εἰς τὴν Κόρινθον ἀνεκηρύχθη ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον. Ἀμέσως κατόπιν ἐπορεύθη ἐναντίον τῶν βαρβάρων. Ἐνῶ ὅμως ἐπολέμει ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως διεδόθη ὅτι ἐφρονεύθη καὶ οἱ Θηβαῖοι ἐπανεστάτησαν. Ὁ Ἀλέξανδρος τότε ἔφθασε μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα εἰς τὰς Θήβας, ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν (335), ἐφόνευσεν 6.000 καὶ ἐπώλησε τοὺς ὑπολοίπους ὡς δούλους, πλὴν τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀπογόνων τοῦ Πινδάρου.

Κατόπιν ἐπροχώρησεν εἰς τὰς Ἀθήνας, διέβη τὸν Ἰσθμὸν, ὅπου ἀντιπρόσωποι ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα τὸν διεβεβαίωσαν διὰ τὴν πίστιν καὶ ἀφοσίωσίν των εἰς αὐτόν. Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ δραστηρίως τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Περσῶν.

2. **Ἐκστρατεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατὰ τῶν Περσῶν.**

Ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν —
Ἡ μάχη τοῦ Γρανικοῦ.

Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 334 π.Χ. ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Πέλ-
λαν μὲ 30.000 πεζοὺς καὶ 5.000 ἵππεις παρακολοιούμενος ἀπὸ τοὺς
στρατηγούς Παρμενίωνα, Φιλώταν, Κρατερόν, Κλεῖτον καὶ Ἡφαιστί-

ωνα καὶ ἀφ' οὗ διέβη τὸν Ἑλλήσποντον, διημύνθη εἰς τὴν Τροίαν, ὅπου ἐτέλεσεν ἀγῶνας εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλέως. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος Γ' ὁ Κοδριανὸς ἔδωκεν ἐντολὴν καὶ οἱ σατράπαι του παρτάχθησαν μὲ δύνανιν 20.000 Περσῶν καὶ ἴσον ἀριθμὸν Ἑλλήνων μισθοφόρων εἰς τὴν ἀνατολικὴν ὁχθὴν τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ. Ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἐληροφορήθη τοῦτο, ἔσπευσεν ἐκεῖ καὶ ῥίπτεται εἰς τὸν ποταμὸν ἡγούμενος ὁ ἴδιος τοῦ ἱππικοῦ. Μόλις οἱ Μακεδόνες ἐξῆλθον ἐκ τοῦ ποταμοῦ ῥίπτονται ἀσυγκράτητοι κατὰ τῶν Περσῶν καὶ συνάπτεται σφοδρὰ μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Πέρσαι ὑφίστανται πολλὰς ἀπολείας καὶ τρέπονται εἰς αἰσχυρὴν φυγὴν. Σοβαρὰς ἀπολείας ὑπέστησαν καὶ οἱ Ἕλληνες μισθοφόροι. Ὅσοι ἐκ τούτων ἐσώθησαν, ἐστάλησαν δέσμοι εἰς τὴν Μακεδονίαν διὰ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν.

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Ἀλέξανδρος ἔθαψε μὲ τιμὰς τοὺς 34 νεκροὺς, καθὼς καὶ τοὺς νεκροὺς μισθοφόρους καὶ τοὺς Πέρσας στρατηγούς καὶ ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα 300 περσικὰς ἀσπίδας διὰ νὰ τὰς ἀφιερῶσιν εἰς τὸν Παρθενῶνα.

Κατάκτησις τῆς Μ. Ἀσίας — Ὁ Γόρδιος δεσμός.

Μετὰ τὴν νίκην τοῦ Γρανικοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἔγινε κύριος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, αἱ δὲ ἰονικαὶ πόλεις τὸν ὑπεδέχθησαν ὡς ἐλευθερωτὴν. Μόνον εἰς τὴν Μίλητον καὶ Ἀλικαρνασσὸν συνήντησεν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν καὶ κατέβαλε. Κατόπιν ὑπέταξε τὴν Λυκίαν καὶ Παμφυλίαν καὶ διὰ τῆς Πισιδίας ἐπροχώρησεν εἰς τὸ Γόρδιον τῆς Φρυγίας, ὅπου ἔλυσε τὸν γόρδιον δεσμόν. Ὑπὸ τῆς ἐκείνου ἐκείνης ὁ ὁποῖος θὰ τὸν ἔλυε, θὰ ἐκφυγόρει εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐν τῇ μεταξὺ ὁ Μέμνων ἐπολιοῦρχησε δι' ἀντιπερισπασμὸν τὴν Μυτιλήνην, ἀλλ' ἀπέθανε καὶ ἡ προσπάθεια ἐγκατελείφθη.

Ἀπ' ἐκεῖ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Παφλαγονίαν καὶ Καππαδοκίαν καὶ κατόπιν εἰς τὴν Κιλικίαν καὶ Ταρσόν, ὅπου ἐλούσθη εἰς τὸν Κύδνον ποταμὸν καὶ ἡσθένησεν. Τὸν διέσωσεν ὁ φίλος του ἱατρός Φίλιππος ἀπὸ τὴν Ἀκαρνανίαν.

Ἡ μάχη τῆς Ἴσσοῦ.

Ὁ Δαρεῖος συνεκέντρωσε τότε 400.000 πεζοὺς καὶ 10.000 ἵππους καὶ οἱ δύο στρατοὶ συνηγέρθησαν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἴσσοῦ τὸ 333 π.Χ. Ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ διέσπασε τὸν ἑχθρὸν στρατὸν καὶ ἐντρο-

μος ὁ Δαρεῖος ἔφυγεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἀφήσας καὶ αὐτὴν τὴν οἰκογένειάν του. Ἡ μήτηρ, ἡ σύζυγός του, αἱ δύο θυγατέρες του καὶ πολὺτιμα λάφυρα περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Μακεδόνων. Ἡ συμπεριφορὰ ὁμως τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ βασιλέως ὑπῆρξε πράγματι βασιλική. Ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὴν ὅτι ὁ Δαρεῖος ζῇ καὶ διέταξε νὰ ἀποδίδονται εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Δαρείου βασιλικαὶ τιμαί.

Κατάκτησις Φοινίκης, Παλαιστίνης καὶ Αἰγύπτου.

Μετὰ τὴν νίκην τῆς Ἰσοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Φοινίκην, τῆς ὁποίας αἱ πόλεις προσεχώρησαν χωρὶς ἀντίστασιν. Ἐκεῖ ἀνασινερότησε τὸν στόλον, μὲ τὸν ὅποιον ἐκυριάρχει εἰς τὴν θάλασσαν. Μόνον ἡ Τύρος ἠρνήθη νὰ ὑποταχθῇ, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ ἀπὸ ἐπτάμηνον πολιορκίαν, τὴν ἠνάγκασε νὰ παραδοθῇ. Ἐλάχιστοι κάτοικοι ἐσώθησαν, ἀφοῦ κατέφυγαν εἰς τὰ ἱερά, ἐνῶ οἱ λοιποὶ ἐφονεύθησαν ἢ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Δαρεῖος ἔστειλεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον πρέσβεις ζητῶν ἀντὶ 10.000 ταλάντων τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς οἰκογενείας του. Παρεχώρει δὲ τὴν πρὸς δυσμὰς τοῦ Εὐφράτου χώραν καὶ μίαν τῶν θυγατέρων του εἰς γάμον, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ γίνῃ σύμμαχός του. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέρριψε τὰς προτάσεις καὶ διεμήνυσε εἰς τὸν Δαρεῖον νὰ προσέλθῃ ἀρόβως νὰ παραλάβῃ τὴν οἰκογένειάν του.

Ἀπὸ τὴν Τύρον ἦλθεν εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου οἱ κάτοικοι τὸν ἐδέχθησαν ὡς ἐλευθερωτὴν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐσεβάσθη τὴν θρησκείαν τῶν Αἰγυπτίων, τὰς παραδόσεις καὶ τὰ μνημεῖα των καὶ ἔκτισεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου ποταμοῦ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἡ ὁποία ἔγινε τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἐπεσκέφθη τὸ μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἀμμωνος, ὁ ἱερεὺς τοῦ ὁποίου τὸν ὠνόμασε παῖδα Διός. Κατόπιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Φοινίκην (331 π.Χ.).

Ἡ μάχη τῶν Γαυγαμήλων.

Μετὰ τὴν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ Δαρεῖος συνεζέντρωσε δύναμιν 1.000.000 πεζῶν, 40.000 ἵππεων καὶ 200 δρακοντοφόρα ἄρματα. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπορεύθη πρὸς τὸν Εὐφράτην καὶ μὲ 4.000 πεζοὺς καὶ 7.000 ἵππεῖς συνήντησε τὸν Δαρεῖον εἰς τὴν πεδιά-

δα τῶν Γαυγαμήλων κοντὰ εἰς τὴν ἀσσυριακὴν πόλιν Ἀρβη-
λα. Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε τρομερά. Ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ εἰσέδυ-
σεν εἰς τὸ κέντρον τοῦ περσικοῦ στρατοῦ καὶ ἔσπειρε τὸν πανικὸν εἰς
τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν. Ὁ περσικὸς στρατὸς ἐτράπη εἰς φυγὴν, ἀφοῦ
ἄφησε κατὰ τὸν Ἀρριανὸν 300.000 νεκροὺς καὶ αἰχμαλώτους. Ὁ
στρατὸς τοῦ Δαρείου διεληθῆ καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν κατέρρευσεν ἡ ἑνδο-
ξος αὐτοκρατορία τοῦ Κέρου καὶ τοῦ Καμβύσου. Ἀμέσως ἡ Βαβυλὼν
ἤνοιξε τὰς πύλας τῆς εἰς τοὺς Μακεδόνας. Τὴν Βαβυλῶνα ἐμιμήθη-
σαν τὰ Σοῦσα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Ἀλέξανδρος εὔρε τὰ καλλιτεχνήμα-
τα τῶν Ἀθηνῶν, τὰ ὁποῖα εἶχε λαφυραγωγῆσαι ὁ Ξέρξης. Ἑλληνικῶς
παρεδόθησαν εἰς τὸν νικητὴν ἡ Περσέπολις καὶ αἱ Πασαργά-
δαι. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔκαυσε τὰ ἀνάκτορα τῆς Περσέπολεως διὰ τὰ
ἐκδικητῆ τὴν πυρπόλησιν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὸν Ξέρξην καὶ τὰ θεῖξῃ
ὅτι ἡ περσικὴ αὐτοκρατορία κατελύθη. Τὸν χειμῶνα διῆλθεν εἰς τὴν
Περσέπολιν. *

Τὸ τέλος τοῦ Δαρείου — Κατάκτησις ὁλοκλήρου
τοῦ περσικοῦ κράτους.

Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 330 ὁ Ἀλέξανδρος διευνύεται εἰς τὴν Μηδίαν
καταδιώκων τὸν Δαρεῖον. Καθ' ὁδὸν πληροφορεῖται ὅτι ὁ συγγενὴς
τῶν Ἀχαιμενιδῶν σατραπὴς τῆς Βακτριανῆς Βῆσπος κρατεῖ αἰχμά-
λωτον τὸν Δαρεῖον. Ἐφόρεσεν αὐτὸς τὸ στέμμα καὶ ἐτοιμάζεται νὰ
συνεχίσῃ αὐτὸς τὸν πόλεμον. Ὁ Ἀλέξανδρος προχωρεῖ κατ' αὐτοῦ
καὶ ὁ Βῆσπος, ἐπειδὴ κινδυνεύει νὰ συλληφθῇ, φρονεῖ τὸν Δαρεῖον
καὶ φεύγει πρὸς τὴν σατραπείαν του. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐλυπήθη διὰ τὸ
θλιβερὸν τέλος τοῦ ἀντιπάλου του καὶ διέταξε νὰ τὸν θάψουν μὲ βασι-
λικὰς τιμὰς.

Κατόπιν κατέλαβε τὴν Ὀρμανίαν, τὴν Παρθίαν, τὴν Ἀρμενίαν
καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀραχωσίαν, ὅπου διεχείμασε. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ
329 ἐπέρασε τὸν χιονοσκεπῆ Ἰνδὸν Κόρυμπον, εἰσέβαλεν εἰς
τὴν Βακτριανήν, ὑπέταξε τὴν χώραν, ἀλλ' ὁ Βῆσπος διέφυγεν εἰς τὴν
Σογδιανήν. Ὁ Ἀλέξανδρος μετ' ἐπίμονον καταδιώξιν τὸν συνέ-
λαβε, τὸν ἐθασάνισε καὶ κατόπιν τὸν ἐφόνευσε. Κατόπιν ἐπροχώρησε
πρὸς τὸ Τάμιν καὶ ἐκεῖ ἔκτισε τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὴν ἐσχάτην (σῆ-
μερον Κοτσένδ). Τοιοῦτοτρόπως συνεληρώθη ἡ κατάκτησις τοῦ περ-
σικοῦ κράτους εἰς διάστημα ἑπτὰ ἐτῶν. Εἰς τὴν Σογδιανὴν ἔλαβεν ὡς
σύζυγον τὴν ὠραιοτάτην Ρωξάνην, κόρην μεγιστάνος τῆς Βακ-
τριανῆς.

Μεταβολή εἰς τὰς συνηθείας καὶ τοὺς τρόπους τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς ὅπου ἀνεκέρηξε τὸν ἑαυτὸν του διαδόχον τῶν Ἀχαιμενιδῶν, ἀπέβαλε τὴν παλαιὰν ἀπλότητά του καὶ ἐμμεῖτο τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν ἐπίδειξιν τῶν Ἀσιατῶν. Διετήρησε πολλοὺς σατραπᾶς εἰς τὰς θέσεις των καὶ εἶχε τὴν ἀξίωσιν, νὰ τὸν προσκυνοῦν ὄχι μόνον οἱ ἐντόπιοι ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπῆκοοί του. Ἐξ ἄλλου εἰς δεδοκιμασμένους φίλους του καὶ στρατηγούς συμπεριφερότο μὲ τρόπον ἀπότομον καὶ προσβλητικόν. Οἱ τρόποι αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου προεκάλεσαν βαθεῖαν δυσαρέσκειαν εἰς τοὺς Μακεδόνας καὶ εἰς τοὺς συμμάχους του τῆς νοτίου Ἑλλάδος, οἱ δὲ κόλακες μετέδωσαν παραμορφωμένην εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὴν δυσφορίαν τοῦ στρατοῦ. Τοῦ παρέστησαν ὅτι ὀργανώνεται συνωμοσία ἐναντίον του. Θύματα τῶν διαδόσεων ἔπесαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐξοχωτέρους ἐταίρους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ Φιλώτας, τὸν ὅποιον κατεδίκασεν εἰς θάνατον καὶ ἐφόνευσεν δι' ἀκοντισμοῦ. Ἐθανάτωσεν ἐπίσης τὸν Παρμενίωνα καθὼς καὶ τὸν στρατηγὸν Κλεῖτον, διότι κατεγέλασε τὴν ἀξίωσίν του νὰ λατρεύεται ὡς θεός.

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΙΝΔΙΩΝ

Διάβασις τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ὑδάσπου ποταμοῦ — Ἀῆξις τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἰνδιῶν.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 327 π.Χ. μὲ 100.000 πεζοὺς καὶ 15.000 ἵππεῖς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰνδιάν καὶ ἐξάλεσε τοὺς ἐντεῦθεν τοῦ Ἰνδοῦ ἡγεμόνας νὰ ἔλθουν πρὸς συνάντησίν του. Πολλοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ταξίλης, ἐδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν καὶ προσέφεραν πολὺτίμα δῶρα. Κατόπιν διέβη ἀνενόχλητος τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν, ἀλλ' ὅταν ἔφθασε πρὸ τοῦ Ὑδάσπου, παρετήρησεν ὅτι ἦτο παρατεταγμένος ἀπέναντι πρὸς μάχην ὁ στρατὸς τοῦ βασιλέως τῆς Πενταποταμίας Πύρρου. Ὁ Ἀλέξανδρος διέβη τὸν ποταμὸν καὶ ἐπετέθη ἐναντίον του. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης του ἔκτισεν ἐκεῖ τὴν πόλιν Νίκαιαν. Κατόπιν ἐπροχώρησε καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν παραπόταμον τοῦ Ἰνδοῦ Ὑφασιν, ὅπου στρατὸς καὶ ἀξίωματικοὶ κουρασμένοι ἠρνήθησαν νὰ προχωρήσουν. Κατόπιν τούτου δὲν ἐπροχώρησε, ἀλλὰ ἐναυπήγησε στόλον ἐκ 2.000 πλοίων, διὰ τῶν ὁποίων κατῆλθε τὸν Ὑδάσπην, τὸν Ἀρεσίνην καὶ αὐτὸν τὸν Ἰνδόν. Κατὰ τὸν κατάπλουν ὑπέταξε τοὺς Μαλλοὺς, λαὸν τῆς Ἰνδιᾶς πολεμικώτατον.

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤ. ΧΡΟΝΩΝ Α' & Δ'

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἐπάνοδος εἰς τὴν Περσίαν.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Μαλλῶν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Περσίαν, ἀφοῦ ἀνέθεσε τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου εἰς τὸν φίλον του Κρηῖτα ναυαρχον Νέαρχον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκεν ἐντολὴν νὰ πλεύσῃ πρὸς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, νὰ ἐρευνήσῃ τὴν παραλίαν καὶ νὰ ὀδηγήσῃ τὰ πλοῖα διὰ τοῦ περσικοῦ κόλπου εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐφράτου. Ὁ ἴδιος ἐπροχώρησε διὰ τῆς Γεδρωσίας (σήμερον Βελουχιστάν) καὶ κατόπιν πολλῶν κακουχιῶν ἔφθασεν εἰς τὰ Πούρα, πρωτεύουσαν τῆς Γεδρωσίας, ὅπου εὗρεν ἀφθονίαν ἀγαθῶν. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Καρμανίαν, ὅπου ἔφθασεν ὁ Νέαρχος, καὶ κατόπιν εἰς τὰς Πασαργάδας. Τὸν Μάρτιον τοῦ 324 ἦλθεν εἰς τὰ Σοῦσα.

Τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα τοῦ Ἀλέξανδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος ὠνειρεύθη νὰ συγχωνεύσῃ ὅλον τὸν βαρβαρικὸν κόσμον μὲ τὸν ἑλληνικὸν εἰς ἓν κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ λαοὶ θὰ εἶχον ἴσα δικαιώματα, χωρὶς φυλετικὰς διακρίσεις καὶ ἐχθρότητας, μὲ κοινὰ χαρακτηριστικὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐσεβάσθη τὰ ἥθη, τὰς παραδόσεις καὶ τὰ μνημεῖα τῶν ἐντοπίων, εἰς δὲ τὴν Περσίαν ἠκολούθησε τὴν ἐθιμοτυπίαν τῆς περσικῆς αἰλῆς, διετήρησε πολλοὺς σατραπίας εἰς τὰς θέσεις τῶν καὶ ἔλαβε Περσίδα σύζυγον. Ἐκτίσεν ἐπίσης πολυπληθεῖς πόλεις καὶ προσεκάλεσεν εἰς τὰ Σοῦσα ὅλους τοὺς Πέρσας μεγιστάνας διὰ νὰ ἐφορτάσουν τὴν ἀδελφώσιν τῶν Ἀσιατῶν καὶ Ἑλλήνων. Ὁ ἴδιος δὲ ἐνιμφεύθη τὴν κόρην τοῦ Δαρείου, ἐνῶ τὴν ἐτέραν ἔδωκεν εἰς τὸν ἀγαπητόν του Ἡφαιστίωνα. Ἐξ ἄλλου 80 ἀπὸ τοὺς ἐξέχοντας ἐταίρους ἔλαβαν ὡς γυναῖκας κόρας ἀπὸ τὴν ἀνωτέραν περσικὴν ἀριστοκρατίαν, ἐνῶ 10.000 Μακεδόνες στρατιῶται ἐνιμφεύθησαν ἀσιάτιδας τὰς ὁποίας ἐπροίκισεν ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος. Μὲ τοὺς γάμους αὐτοὺς ἔγινε συμβολικῶς ἡ συγχώνευσις τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως.

Δυσαρρέσκεια τῶν Μακεδόνων.

Παρὰ ταῦτα οἱ Μακεδόνες δὲν ἀντελήφθησαν τὴν ὑψηλὴν πολιτικὴν τοῦ βασιλέως τῶν. Ὅταν δὲ ἐσχμάτισε σῶμα ἐκ 30.000 Περσῶν εὐγενῶν καὶ προσέλαβε βαρβάρους εἰς τὴν ἰδιαιτέραν φρουράν του, ἔδοξίμασαν πικρίαν καὶ ἀπογοήτευσιν, ἡ ὁποία ἐκοιμήθη ὅταν ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν ὅλους τοὺς παλαιμάχους Μακεδόντας. Οἱ ζοηρότεροι ἐξήγειραν στάσιν, τὴν ὁποίαν κατέστειλε μὲ

τὴν σκληρὰν τιμωρίαν τῶν πρωταιτίων. Ἐκουσίως τότε 10.000 Μακεδόνες ἀπόμαχοι ἀπῆλθον εἰς τὴν πατρίδα τῶν ὑπὸ τὸν Κρατερόν.

Ἐπ' ἀνόδου εἰς τὴν Βαβυλῶνα — Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Κατόπιν τούτου ἀπῆλθεν εἰς Ἐκβάτανα, ὅπου ἐτέλεσε θυσίας, ἐορτὰς καὶ μουσικὰς ἀγῶνας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐορτῶν ἀπέθανεν ὁ φίλος τοῦ Ἡφαιστίων, τὸν ὁποῖον ἔθαψεν εἰς Βαβυλῶνα, ὅπου εὗρε πρέσβεις ἐκ τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὅποιοι ἦλθον νὰ τὸν στεφανώσουν διὰ τὰς νίκας του. Εἰς αὐτοὺς παρέδωκεν ὅλα τὰ ἀναθήματα, τὰ ὅποια εἶχεν ἀρπάσει ὁ Ξέρξης ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ ὑγεία του ἐκλονίσθη ἀπὸ τὰς κακουχίας καὶ τὴν λύπην του διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡφαιστίωνος καὶ ἡσθένησε βαρέως. Δώδεκα ἡμέρας ἀργότερον ἀπέθανεν εἰς ἡλιζίαν 33 ἐτῶν καὶ ὁ νεκρὸς του ἐταριχεύθη καὶ μετὰ δύο ἔτη μετεφέρθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἐτάφη μὲ ἐξαιρετικὴν λαμπρότητα.

Ἡ σημασία τῶν κατακτήσεων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Τὸ ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶναι καταπληκτικόν. Κανεὶς εἰς τὴν ἱστορίαν δὲν ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Μεγάλου τόσον ἐπαξίως. Ἐκτὸς τῶν καταπληκτικῶν πραγμάτων ἐπιτυχῶν του πολὺ ἀνώτερον εἶναι τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Διὰ τῶν νικῶν του συνέδεσε τὸν ἀνατολικὸν μὲ τὸν ἐλληνικὸν κόσμον καὶ μὲ τὴν ἐλληνικὴν παιδείαν καὶ γλῶσσαν οἱ λαοὶ τῆς ἀνατολῆς ἤρχισαν νὰ ἐκπολιτίζωνται. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστήμη ὠφελήθη πολὺ, διότι μὲ τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνητῶν, οἱ ὅποιοι τὸν συνώδευσαν, ἐπλουτίσθη ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις μὲ νέα στοιχεῖα. Τέλος αἱ περιγραφαὶ τοῦ Ἰνδοῦ, τῆς Ἀραχωσίας καὶ τῆς Γεδρωσίας ἀπὸ τὸν Νέαρχον ἐπλάτυναν τοὺς ὁρίζοντας τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐχαράκτηριζαν τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὡς ἔννοπλον ἐξερευνήσιν. ●

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ'

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Δ' ΑΙΩΝΑ

Ἡ ἱστορία.

Κατὰ τὸν Δ' π.Χ. αἰῶνα ἡ ἱστορία, ἡ ρητορικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία λαμβάνουν τὴν τελειοτέραν ἑκφρασιν καὶ μορφήν. Οἱ ἱστορικοὶ περι-

ποιούνται τὴν μορφὴν καὶ δίδουν εἰς τὴν ἀπτικὴν διάλεκτον χάριν καὶ δροσερότητα, ἡ ὁποία τὴν ἐπιβάλλει ὡς κοινὸν γλωσσικὸν ὄργανον εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Τὴν ἱστορίαν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἀντιπροσωπεύει ὁ Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὴν Κύρου Ἀνάβασιν καὶ τὰ Ἑλληνικά. Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε καὶ ἄλλα βιβλία μὲ ποικίλην ὕλην.

Ἡ ρητορικὴ, ἡ ποίησις, ἡ φιλοσοφία.

Ἡ ρητορικὴ, ἡ ὁποία εἶναι τὸ δημιούργημα τοῦ Δ' αἰῶνος, περιλαμβάνει λόγους δικανικοὺς, πανηγυρικοὺς ἢ ἐπιδεικτικούς καὶ συμβουλευτικούς ἢ δημηγορίας.

Μεταξὺ τῶν δικανικῶν ρητόρων διακρίνεται ὁ Λυσίας, ὁ δὲ Ἰσοκράτης ἐπῆρξεν σπουδαῖος ρητοροδιδάσκαλος. Ὡς συμβουλευτικοὶ ρήτορες ἀνδείχθησαν ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Αἰσχίνης. Σπουδαῖοι λόγοι τοῦ Δημοσθένους εἶναι οἱ Φιλίππικοι καὶ Ὀλυνθιακοί, διὰ τῶν ὁποίων στρέφεται μὲ βιαιότητα κατὰ τοῦ Φιλίππου. Ὁ Δημοσθένης ἔγραψε καὶ δικανικοὺς λόγους καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος ρήτωρ τοῦ κόσμου διὰ τὴν δύναμιν, τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐκφράσεως καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς.

Πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους ἦτο ὁ Αἰσχίνης καὶ ἄλλοι ὀνομαστοὶ ρήτορες ὁ Ὑπερίδης καὶ ὁ Λυκοῦργος. Ἐκ τῆς ποιήσεως ἀξιόλογα ἔργα παράγει ἡ νέα κορυφαία, ἡ ὁποία τώρα εἶναι ἡθογραφικὴ καὶ ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ τὸν Φιλήμονα καὶ τὸν Μένανδρον.

Ἡ φιλοσοφία ἀνῆλθεν εἰς μεγίστην περικοπὴν διὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους. Ὁ Πλάτων ἐπῆρξεν ὁ ἐπιφανέστερος τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους συστηματοποιήσας τὰς περὶ ἠθικῆς καὶ τοῦ κόσμου ιδέας τοῦ διδασκάλου του. Τὰ ἔργα του λέγονται διάλογοι, πλὴν τῆς Ἀπολογίας. Μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος ἦτο ὁ Ἀριστοτέλης ἀπὸ τὰ Στάγिरα τῆς Μακεδονίας, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ ἔργα του περιέλαβεν ὅλην τὴν τότε σοφίαν. Ἐκτὸς ἄλλων ποιημάτων ἔγραψε καὶ ὕμνον εἰς Ἀρετήν.

Αἱ καλαὶ τέχναι.

Κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα οἱ τεχνῖται προσέχουν πολὺ εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ μαθήματός, ἡ ὁποία ἔφθασεν εἰς ἀνυπερόβλητον τελειότητα. Αἱ περιστάσεις ὁμως ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐργάζονται οἱ τεχνῖται ἔχουν ἀλλάξει

πολύ, διότι ἡ πολιτεία τώρα εἶναι πτωχή. Σπανίως ἀναθέτει εἰς τοὺς καλλιτέχνας τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων. Συνήθως οἱ πλούσιοι Ἀθηναῖοι δίδουν ἐργασίαν εἰς ἀρχιτέκτονας, γλύπτας καὶ ζωγράφους. Ἀυτὸ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα ὁ καλλιτέχνης νὰ ἐργάζεται μὲ πρωτοβουλίαν καὶ νὰ μὴ δεσμεύεται ἡ ἔμπνευσις του ἀπὸ κανένα περιορισμὸν.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ.

Κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα οἱ καλλιτέχναι κτίζουν ναοὺς δωριζοὺς καὶ ἰωνικοὺς. Σιγὰ - σιγὰ ὅμως τὸν ἰωνικὸν παραμερίζει ὁ κορινθιακὸς ρυθμὸς, θαυμάσιον δεῖγμα τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ θόλος τῆς Ἐπιδαύρου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐσώθησαν ὀλίγοι μόνον κίονες. Εἰς τὰς Ἀθήνας δεῖγμα τοῦ ρυθμοῦ τούτου ἔχομεν τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους.

Ἀντιθέτως εἰς τὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κυριαρχεῖ ὁ ἰωνικὸς ρυθμὸς μὲ θαυμάσια δειγμάτων τὸν ναὸν τῆς Ἐφεσῖας Ἀρτέμιδος καὶ τὸν ναὸν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς εἰς τὴν Πιρηνὴν τῆς Καρίας. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἀνεγείρεται τὸ Διονυσιακὸν θέατρον καὶ εἰς τὴν Ἐπίδαυρον τὸ θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου.

Ἡ γλυπτικὴ.

α) Κηφισόδοτος καὶ Πραξιτέλης. Οἱ μεγάλοι γλύπται τῆς περιόδου αὐτῆς εἶναι Ἀθηναῖοι. Ὁ Ἀθηναῖος Κηφισόδοτος κατεσκεύασε χάλκινον ἄγαλμα τῆς θεᾶς Εἰρήνης μὲ τὸν υἱὸν τῆς Πλούτων, ἐνῶ ὁ υἱὸς του Πραξιτέλης, ὁ ἐπιφανέστερος γλύπτης τοῦ 4ου αἰῶνος π.Χ., κατεσκεύασε τὸν Ἑρμῆν, τοῦ ὁποίου ἡ κατεργασία εἶναι μοναδική. Πολὺν περισσότερον ἐφιμίζετο τὸ ἄγαλμα τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς θεᾶς εἰς τὴν Κνίδον τῆς Μ. Ἀσίας.

β) Σκόπας καὶ Λύσιππος. Ὁ Σκόπας ἐγεννήθη εἰς τὴν Πάρον, ἀλλ' εἰργάσθη εἰς πολλὰ μέρη τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ μικρασιατικῆς Ἑλλάδος. Ὁ Σκόπας κατεγίνετο πολὺ εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ σφοδροῦ καὶ βιαίου πάθους. Τὴν ἐντύπωσιν αὐτὴν μᾶς ἀφήνουν τὰ ἀντίγραφα τῶν ἔργων του, ὅπως ἡ Βακχίς τοῦ Μουσείου τοῦ Μονάχου καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Μελεάγρου. Εἰς τὸν Σκόπαν ἀνήκει καὶ ὁ ἀνάγλυφος στολισμὸς τοῦ Μαινώλου εἰς τὴν Ἀλικαρνασσόν.

Νεώτερος τοῦ Σκόπα ὁ Λύσιππος κατήγετο ἀπὸ τὴν Σικυῶνα καὶ κατεργάζετο κυρίως τὸν χαλκόν. Ἦτο ὁ ἀνδριαντοποιὸς τοῦ Μ.

Ἀλεξάνδρου, διότι αὐτὸς μόνον ἀπέδιδεν εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ Μακεδόνος ἥρωος τὸν ἀρρενωπὸν χαρακτῆρά του. Πρωτότυπα ἔργα του δὲν ἐσώθησαν. Ἐξαίρετον εἶναι ἀντίγραφον χαλκοῦ ἀνδριάντος, τοῦ Ἀποξυομένου, ὁ ὁποῖος παριστάνει ἀθλητὴν ποῦ ἀποξέει μὲ τὴν ξύστραν τὸ ἔλαιον καὶ τὴν σκόνην ἀπὸ τὸ δέρμα του.

Εἰς τὰ γλυπτικά ἔργα τοῦ 4ου αἰῶνος κατατάσσεται τὸ σύμπλεγμα τῆς Νιόβης μὲ τὰ τοξευόμενα τέκνα της, καθὼς καὶ δύο χάλκινα ἀγάλματα, ὁ ἔφηβος τῶν Ἀντικυθήρων καὶ ὁ παῖς τοῦ Μαραθῶνος.

γ) Εἰδωλία. Κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα π.Χ. ἀναζῇ ἡ βιοτεχνία τῆς κατασκευῆς μικρῶν πηλίνων ἀγαλμάτων, τῶν εἰδωλίων, πολλὰ τῶν ὁποίων εὐρέθησαν εἰς τάφους τῆς Τανάγρας εἰς τὴν Βοιωτίαν. Αὐτὰ παριστάνουν γυναῖκας μὲ ἐνδυμασίαν περιπάτου, συχνὰ μὲ σκιάδιον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ μὲ ριπίδιον εἰς τὴν χεῖρα. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἀληθῆ κομφοτεχνήματα.

Ζωγραφικὴ καὶ ἀγγειογραφία.

Ὁ μεγαλύτερος ζωγράφος τοῦ 4ου αἰῶνος π.Χ. εἶναι ὁ Ἀπελλῆς ἀπὸ τὴν Κολοφῶνα τῆς Ἰωνίας. Τὴν ζωγραφικὴν ἐδιδάχθη εἰς τὴν Ἐφεσον καὶ τὴν ἐτελειοποίησεν εἰς τὴν Σικυῶνα. Μόνον αὐτὸς εἶχε τὸ προνόμιον τὰ ζωγραφῇ εἰκόνας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἀπὸ τὰ ἔργα του ἐξύμνησαν οἱ ἀρχαῖοι τὴν Ἀναδυομένην Ἀφροδίτην εἰς τὸ Ἀσκληπιεῖον τῆς Κῶ. Περίφημον ἔργον του ἦτο ἐπίσης ἡ Ἀρτεμις καὶ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος κρατῶν κεραυνὸν Διὸς εἰς τὴν χεῖρα.

Ἡ ἀγγειογραφία κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα παρακμάζει λόγῳ τῆς προσόδου τῆς ζωγραφικῆς. Κατὰ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα ἔσθησε σχεδὸν ἐντελῶς.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΣΠΟΤΛΑΙΟΤΕΡΩΝ

ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

(“Ολοι αἱ χρονολογίαι εἶναι π.Χ.)

1100	Κάθοδος τῶν Δωριέων
800	Ἐναρξίς δευτέρου ἑλληνικοῦ ἀποικισμοῦ
600	Κτίσις τῆς Μασσαλίας ὑπὸ Φωκαέων
594	Νομοθεσία τοῦ Σόλωνος
560	Ἐναρξίς τυραννίας Πεισιστράτου εἰς τὰς Ἀθήνας
499	Ἴωνική ἐπανάστασις
492	Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου εἰς τὴν Ἑλλάδα
490	Μάχη τοῦ Μαραθῶνος
480	Μάχη τῶν Θερμοπυλῶν
480	Ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος
479	Μάχη τῶν Πλαταιῶν
459	Θάνατος τοῦ Θεμιστοκλέους
449	Θάνατος τοῦ Κίμωνος — Κιμώνειος εἰρήνη
445	Τριακοντούτεις σπονδαί
431—404	Πελοποννησιακὸς πόλεμος (431—421 δεκαετής ἢ Ἀρχιδάμειος πόλεμος — 415—413 ἐκστρατεία εἰς Σικελίαν — 413—404 Δεκελεικὸς πόλεμος)
429	Θάνατος τοῦ Περικλέους
395	Βοιωτικὸς ἢ Κορινθιακὸς πόλεμος
387	Ἀνταλκίδειος εἰρήνη
370	Μάχη τῶν Λεύκτρων
362	Μάχη τῆς Μαντινείας
358	Συμμαχικὸς πόλεμος
346	Φιλοκράτειος εἰρήνη
338	Μάχη τῆς Χαιρωνείας
334	Ἐναρξίς τῆς ἐκστρατείας εἰς τὴν Ἀσίαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου — Μάχη τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ
333	Μάχη τῆς Ἴσσοῦ
331	Μάχη τῶν Γαυγαμήλων
323	Θάνατος τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου

ΙΣΤΟΡΙΑ

